

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта-махсус таълим вазирлиги

**МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ**

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ**

(ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМА)

Тошкент – 2016

Муаллифлар гуруҳи: проф. И.Эргашев (раҳбар), ф.ф.н., доц М.Артиков,
ф.ф.н. Ф.Жўракулов, ф.ф.н., доц. Ш.Тоғаев, М.Сафаров:
Миллий ғоя тарғиботи технологиялари.
Ўқув қўлланма. Тошкент. 2016. 150 б.

Масъул муҳаррир: проф. И.Эргашев

Такризчилар: ф.ф.д. Д.Норкулов
ф.ф.н. Ш.Тураев

Мазкур қўлланма Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети **ИТД-1** “Жамиятни маънавий-ахлоқий ва маданий риволаниши, маънавий қадриятлар, миллий ғоя, маданий мерос, ўзбек халқи ва давлатчилик тарихини ҳамда таълимнинг узвийлик ва узлуксизлигини, баркамол авлод тарбиясини тадқиқ этиш” дастури доирасида: **А-1-240** “**Миллий ғоя тарғиботи технологиялари**” курси бўйича ўқув қўлланмасини нашрга тайёрлаш амалий лойиҳаси асосида тайёрланди.

Қўлланма Республика олий таълим муассасаларида “Миллий ғоя, маънавият асослари ва ҳуқуқ таълими” йўналиши бўйича тайёрланаётган бакалаврлар учун мўлжалланган. Шунингдек, қўлланмадан миллий ғоя тарғиботи, маънавий-маърифий ишлар, жамоатчилик билан алоқалар соҳаси вакиллари, ёш мутахассислар, профессор-ўқитувчилар фойдаланиши мумкин.

М У Н Д А Р И Ж А

Кириш

1. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари: предмети, мақсади ва вазифалари
2. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари соҳалари ва йўналишлари
3. Миллий ғоя тарғиботи воситалари
4. Миллий ғоя тарғиботи технологияларида замонавий технологик услублар
5. Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг самарадорлигига эришиш йўллари
6. Миллий ғоя тарғиботида “Жамоатчилик билан алоқалар”
7. Глобаллашув ва турли ғояларни сингдириш технологиялари
8. Ёшлар ва миллий ғоя тарғиботи технологияларидан фойдаланишнинг ўзига хос жиҳатлари
9. Миллий ғояни инсон онги ва қалбига сингиши: янгича услублар, ёндашувлар ва технологиялар

Хулоса

Илова ва слайдлар

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

КИРИШ

*“Биз учун ягона мафкура – бу
Ўзбекистоннинг тараққиёти,
Ўзбекистоннинг равнақи,
Ўзбекистоннинг дунёда ҳеч
кимдан кам бўлмаслигидир”¹.*

Жамият ҳаёти турли-хил ғоя ва мафкуралар билан боғлиқ ҳолда ривожланиб, ўзгариб келган. Бу ҳолат ҳозирги глобаллашув даврида ҳам ўзига хос намоён бўлмоқда. Ғоя ва мафкуралар майдони кенг жамоатчилик хусусан ёшлар онгига, ишонч ва майилларига ўзининг турли-хил таъсирини кўрсатмоқда. Унинг натижаси ғоя ва мафкураларнинг мақсади, мўлжалларига ҳамда инсоннинг маънавий дунёси, ишончига боғлиқ. Шунинг учун ҳам И.А.Каримов: *“Биз халқимизнинг дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаслиги, фарзандларимизнинг биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта бахтли бўлиб яшаши учун бор куч ва имониятларимизни сафарбар этаётган эканмиз, бу борада маънавий тарбия масаласи, ҳеч шубҳасиз, беқиёс аҳамият касб этади. Агар биз бу масалада ҳушёрлик ва сезгирлигимизни, қатъият ва масъулиятимизни йўқотсак, бу ўта муҳим ишни ўз ҳолига, ўзибўларчиликка ташлаб қўядиган бўлсак, муқаддас қадриятларимизга йўғрилган ва улардан озукланган маънавиятимиздан, тарихий хотирамиздан айрилиб, охир-оқибатда ўзимиз интилган умумбашарий тараққиёт йўлидан четга чиқиб қолишимиз мумкин”² лигини алоҳида таъкидлайди.*

Ҳозирги замонда мафкура тарғиботи соҳасида янги технологияларни тобора такомиллашиб бораётганлигини, ундан турли-хил соғлом ва носоғлом мақсадларда фойдаланишга уринишлар давом этмоқда. Бу, Ўзбекистон жамиятини миллий ғоя ва маънавий-маърифий ишларнинг самарадорлигини

¹ Каримов И.А. Она юрт истикболи йўлида меҳнат қилиш - энг олий саодатдир. –Т.:”Ўзбекистон”, 2015

² Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият – энгилмас куч. –Т.: “Маънавият”, 2008, 4-бет.

ошириш учун янги технологияларга таяниб иш кўришга ундамоқда. Уни ҳисобга олиш муҳим ғоявий – маънавий масалага айланди. Ҳамда Ўзбекистоннинг мустақил тарраққиёт йўлидан ривожланишида ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари фанининг мақсади – ёшларга миллий ғоя тарғиботи технологиялари, уни амалга ошириш йўллари ва соҳалари бўйича тушунчалар бериш орқали глобаллашув жараёнларида ғоявий мафкуравий кураш ва маънавий таҳдидларнинг олдини олишда миллий ғоя негизлари ва умуминсоний кадриятларга садоқат, ишонч ва эътиқодни мустаҳкам бўлишини тарғибот технологияларига, тарғиботчининг фаолиятига боғлиқлигини кўрсатишдан иборат.

У миллий ғояни тарғибот қилишнинг янги технологияларидан фойдаланишни назарда тутди. Амалий машғулотларни жойларда ва интерфаол, замонавий услубларда ташкил этишга эътиборни қаратган ҳолда, ёшларнинг Ватанга меҳр-муҳаббатларини, тарихий-маданий хотираларини, миллий-маданий мерос, урф-одатлар ва анъаналаримизга таяниб, турли халқлар маданиятига ҳурмат билан қараш маданиятини шакллантиришга, ўзликни англашига алоҳида эътибор берилади. Мафкуравий курашлар давом этаётган ҳозирги шароитда, миллий ғоя тарғиботида замонавий технологияларидан фойдаланиш ва уни такомиллаштириш миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишларнинг самарадорлигини оширишнинг муҳим омилдир.

Мазкур фанни ўрганиш миллий ғоя, маънавият ва ҳуқуқ таълими йўналиши бўйича ўқиётган мутахассис кадрларга мўлжалланган. Чунки, бу соҳадаги мутахассис кадрлар сифатида, улардан миллий ғоя тарғиботи технологияларини билишларини, ундан тўғри фойдаланиш кўникма ва малакасига эга бўлишларини тақозо этади. Шунингдек, миллий ғоя ва мафкура тарғиботи технологиялари соҳасидаги янгиликлар ва ўзгаришлар таълим-тарбия ҳамда маънавий-маърифий соҳанинг такомилига хизмат қилади.

Миллий ғоя тарғибот технологияларини ҳаётга тадбиқ этишда таълим-тарбия соҳаси муҳим аҳамиятга эга. Унинг ўзига хос жиҳати шундаки, мавжуд таълим стандартида, фаннинг намунавий ўқув дастури, ишчи ўқув дастурида аниқлаб берилган унинг тарғиботи амалга оширилади. Мавзу бўйича таянч тушунчаларнинг мазмуни ва моҳияти бўйича ёшларда билим ва кўникмалар ҳосил қилинади.

Бунинг учун турли хил услуб ёки технологиялардан фойдаланилади ва қўлланилади. У замон, ёшлар онги ва тафаккури, дунёкараши хусусиятларига, миллий ғоя мақсадларини англашга, ишонч ва эътиқодини мустаҳкамлашга хизмат қилиши муҳим.

Миллий ғоя тарғиботи технологияларини ўқитишда, шу йўналишда таълим олаётган мутахассис кадрларни тайёрлаш алоҳида ўрин тутди ва ўзига хос хусусиятларга эга. Бу уларни мутахассис кадрлар сифатида, уларнинг фаолияти миллий ғоянинг ёшлар ,кенг жамоатчилик ўртасида ўзаро муносабатларда ижтимоий ҳаёт соҳалари орқали, ундан самарали фойдаланган ҳолда, тарғибот воситаларидан унумли фойдаланишга эришиш таълим тарбияни тўғри ташкил этишга кўмаклашиш назарда тутилади. Миллий ғоя тарғиботи технологияларини билиш ўрганиш орқали, ундан таълим ва тарбия соҳасида тўғри фойдаланишнинг замон талабларига жавоб бериш унинг муҳим натижаларидир.

Миллий ғоя тарғибот технологияларини ўқитиш орқали зарур куникма ва малакаларини шакллантириш муҳим тарбиявий аҳамият касб этади.

- Таълим тарбиянинг узвийлигини таъминлашга хизмат қилади
- Миллий тарғибот технологияларини билиш, тўғри тадбиқ этиш таълим сифатини оширишга ёрдам беради.

- Миллий ғоя тарғиботи технологияларини ўрганиш, уни амалий ҳаётга тадбиқ эта олиш, ёшларда миллий ғоянинг бош ғояси, асосий тушунча ва тамойилларни таълим орқали онг ва тафаккурда ижтимоийлашишига, ишонч ва эътиқодга айлантиради.

-Миллий ғоя ёшларни ватанпарварлик, ён атрофга дахлдорлик ҳисси билан тарбиялайди, маъсулиятини оширади.

-Миллий ғоя тарғиботини тўғри ташкил этиш унинг усул ва технологияларидан оқилона фойдаланишни тақозо этади. Тўғри фойдаланиш куникмасига, малакасига маҳоратига эга бўлиш таълим орқали тарғиботнинг самарадорлигини таъминлашга кўмаклашади.

- Ёшларнинг турли хил мақсадлар, дунёқараш, майл ва кўникмаларга эгаллиги, тарғиботнинг турли хил технологиялари орқали уларни ягона – муштарак мақсадларни англашга, унинг атрофида узаро яқдил, ҳамжихатлик, ҳамкорлик туйғуларини тарбиялашга эришиш унинг муҳим мезони ҳисобланди.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари намунавий дастур бўйича асосан 9 та мавзунини ўз ичига олади. Лекция, мазкур ўқув қўлланмани тайёрлаш зарурлиги, унга бўлган эҳтиёжини, муаммонинг кўламини кенглигини ҳисобга олиб, миллий ғоя тарғиботи технологияларини нафақат олий таълим босқичида, уни таълимнинг барча босқичларида ҳамда таълимдан кейинги босқичда ҳам кундалик ҳаётда, мафкуравий ҳаёт соҳаларида учраётган муаммолар билан боғлиқ ҳолда ўрганишни ҳам тақозо этади.

Шунинг учун, ижтимоий ҳаёт соҳаларида, миллий ғоя тарғиботида мавжуд саволларга, муаммоларга ҳам жавоб бериш фойдалидир.

Шунинг билан бирга миллий ҳоя тарғиботи технологиялари бўйича ўқув қўлланмаси, уни ўқитишда ҳозирги замон педагогик технологияларини қўллаш, ундан фойдаланишнинг усул ва услубларини яхши ўзлаштириб олишлари, уни мавзуларга тадбиқ эта олиш билан бирга ижтимоий ҳаётда учрайдиган турли-хил муаммоли вазиятларни таҳлил этишда, унинг ечимини топиш, умумий тўғри хулосалар чиқариш ва қарорга келиш иқониятини беради. Бунга алоҳида эътибор қаратилади. Бу турли вазиятларга янги педагогик технологияларни қўллаш орқали тегишли хулосалар, тавсиялар ишлаб чиқилганлиги билан амалий аҳамиятга касб этади.

Мазкур қўлланма, миллий ғоя тарғиботи билан қизиқувчи мутахассис кадрлар, профессор-ўқитувчилар, миллий ғояни ўрганиш илмий-амалий маркази, маънавият тарғиботи маркази ходимлари, ҳамда ота-оналар, кенг жамоатчилик учун фойдали бўлиши табиий.

1-мавзу. “Миллий ғоя тарғиботи технологиялари” ўқув фанининг предмети, мақсади ва вазифалари

Режа :

1. “Миллий ғоя тарғиботи технологиялари” ўқув фанининг предмети, объекти, мақсади ва вазифалари.
2. “Миллий ғоя тарғиботи технологиялари” ўқув фанининг асосий тушунчалари, уларнинг таърифи ва тавсифи.
3. “Миллий ғоя тарғиботи технологиялари” ўқув фанининг асосий усул ва тамойиллари.

Ушбу маърузада куйидаги масалалар ёритилади: “Миллий ғоя тарғиботи технологиялари” курсининг предмети, мақсади ва вазифалари, унинг ўзига хос жиҳатлари. “Тарғибот технологияси” атамасининг пайдо бўлиши. “Миллий ғоя тарғиботи технологияси” тушунчасининг маъно-моҳияти. Ўз анъаналаримиз, тарихий тараққиёт давомида эришган ва эришаётган ютуқларимизни асраб-авайлаш, мустақиллигимизни мустаҳкамлаш, ёшларни Ватанга, миллатга хурмат руҳида тарбиялаш – бугунги кунда миллий ғояни тарғиб қилишнинг асосий мақсадларидан биридир.

Миллий ғоянинг тарғиботи технологиялари вазифалари: 1) миллий ғоя тарғиботи технологиялари бўйича комплекс дастур яратиш; 2) миллий ғоя тарғиботи технологияларини янада такомиллаштириш; 3) миллий ғоя тарғиботида янги педагогик технологиялардан унумли фойдаланишга эришиш; 4) миллий ғоя тарғиботи технологияларида таълим тизимининг фаолиятини янада такомиллаштириш; 5) миллий ғоя тарғиботида интерфаол усуллардан фойдаланиш орқали уни оммалаштириш ва босқичма-босқич сингдириб бориш; 6) миллий ғоя тарғиботи технологияларининг жамият ҳаётидаги роли ва аҳамиятининг янада ошиб бориши в.х.

1-масала. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари фанининг предмети, объекти, мақсади ва вазифалари. Миллий ғоя тарғиботи

технологиялари фани ўзининг предмети, объекти, мақсад ва вазифаларига эга. Миллий ғоя тарғиботи технологияларини ўрганиш миллий истиқлол ғояси фанининг амалий жиҳати ҳисобланади. Шу нуқтаи назардан ёндашганда уларнинг ўзаро муносабатида предмети, объекти, мақсад ва вазифаларида умумий ва фарқли жиҳатлари мавжуд.

“Миллий ғоя деганда, аждодлардан авлодларга ўтиб, асрлар давомида эъзозлаб келинаётган, шу юртда яшаётган ҳар бир инсон ва бутун халқнинг калбида чуқур илдиз отиб, унинг маънавий эҳтиёжи ва ҳаёт талабига айланиб кетган, таъбир жоиз бўлса, ҳар қайси миллатнинг энг эзгу орзу-интилиш ва умидларини ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, ўйлайманки, бундай кенг маъноли тушунчани мазмун-моҳиятини ифода қилган бўламиз”³.

Миллий ғояни ўрганишнинг объектив зарурлиги унинг мазмун-моҳиятини, асосий тушунча ва тамойилларини назарий-методологик асосларини кенг жамоатчиликка етказиш, тушунтиришдан иборат. Маълумки, миллий ғоя шаклланади ва шакллантирилади. Унинг шаклланиши воқеа-ҳодисаларга ҳар-бир кишининг мустақил дунёқараши билан боғлиқ бўлса, шакллантириш жараёни эса унинг амалий жиҳатдан таълим-тарбия, тарғибот технологиялари, соҳалари ва йўналишлари, тарғибот воситалари билан узвий алоқадордир. Шунинг учун ҳам миллий ғоя тарғиботи технологияларидан тўғри фойдаланиш, уни тўғри ташкил этиш ва йўналтиришга бевосита боғлиқ.

Миллий ғоя тарғиботи технологияси – аждодлардан авлодларга ўтиб келаётган эзгу ғояларнинг маъносини, мазмунини, моҳиятини ёритиш, тушуниш орқали шу эзгу мақсадларга ёшларни даъват қилиш, чорлашда техник воситалар, янги технологиялардан фойдаланиш, унинг эзгу мақсадларга йўналтириш, сафарбар этиш орқали жипслаштириш, ёт ва зарарли ғояларга қарши иммунитетни мустаҳкамлаш усул ва услубларини ўрганиш тўғрисидаги фандир.

³ Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Т.:“Маънавият”, 2008. Б -71.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари фанининг предмети миллий ғоя тарғиботида қўлланиладиган усуллар, унга ёндошиш маҳорати ва хусусиятларини кенг жамоатчилик: инсонлар, турли гуруҳлар ва қатламлар, халқлар, миллатларнинг ишончи ва эътиқодига айланиши, унинг миллий-маданий, умуминсоний негизларини тўғри тарғибот этиш, орқали жамият ҳаёти соҳаларида намоён бўлиш шарт-шароитлари, омиллари, қонуниятларини ўрганишдан иборат.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари фанининг объекти – миллий ғоя тарғиботи йўналтирилган аجدодлардан авлодларга ўтиб келаётган энг бунёдкор ғоялар, мақсадларни ўрганиш халқимизнинг урф-одат, анъана, қадриятлари тизимини тарғиб этиш, халқимиз ҳаёт тарзи, уларнинг орзу-умидлари, онг-тафаккур тарзлари, Ўзбекистон жамияти ҳаёти соҳалари ва миллий-маънавий негизлари, умуминсоний демократик қадриятлар, тамойилларни тарғиб этиш, турли халқлар ва миллатлар, гуруҳлар ва унга таъсир этувчи омиллар, жамият ҳаётининг маънавий-маърифий, ғоявий-мафкуравий тарғибот йўналишларининг субъекти ва фойдаланиладиган воситалар ҳамда услублар мажмуи тушунилади. Демак, миллий ғоя тарғиботи технологияларининг объектини жамият ҳаётининг маънавий-маърифий, ғоявий-мафкуравий соҳасининг ташувчилари ҳисобланган турли хил инсонлар, ижтимоий этник гуруҳлар ва қатламлар ташкил этади. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари миллий истиқлол ғояси фанининг асосий тушунча ва тамойилларига таянади. Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг мақсади ва вазифалари миллий ғоянинг бош ғояси ва асосий ғояларини кенг жамоатчиликка тарғибот-ташвиқот қилиш, уларнинг маънавий тарбиясини тўғри шакллантириш, баркамол авлодни вояга етказиш билан узвий боғлиқ. Миллий ғоя тарғиботидан кўзланган асосий мақсад ва вазифалар:

1. Халқни эзгу ғоя билан боғлиқ муштарак мақсадлар билан бирлаштириш ва уюштириш;
2. Фуқароларни миллий ғояга ишонтириш.

3. Фуқароларни муайян эзгу ғояга жипслаштириш;
4. Демократик ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамиятини қуришга сафарбар этиш.
5. Маънавий-руҳий рағбатлантириш ҳамда миллий ғоя негизларига бўлган ишонч ва эътиқодини мустаҳкамлаш.
6. Миллий ғоя мақсад ва тамойилларига содиқ ҳолда тарбиялаш.
7. Ёт ва зарарли ғоялар, турли хил мафкуравий хуружлар, “оммавий маданият” ва маънавий таҳдидларга қарши ғоявий иммунитетини шакллантириш ҳамда мустаҳкамлаш, жамият олдида турган мақсад ва вазифаларни амалга оширишда ҳаракат дастури бўлишга йўналтирилган.

Шу мақсадларга эришишда миллий ғоя тарғиботи технологияларидан оқилона фойдаланиш ва ташкил этиш кутилган амалий самарани бериши мумкин.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари фанининг асосий тушунчалари, маъно-мазмуни. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари жамият ҳаёти соҳалари билан боғлиқ бўлган муайян тушунчаларга асосланади. Улар жамият маънавий-маърифий, ғоявий мафкуравий соҳаларида шаклланган турли хил тушунчалардир. Миллий ғоя тарғиботи технологияларида қуйидаги тушунчаларни ҳисобга олиш зарур, улар турли халқлар ва жамиятлар ҳаётида ўзига хос ўринга эга. Уларнинг мазмун-моҳиятини тарғибот технологияларини амалга оширишда ҳолисона ҳисобга олиш муҳим аҳамиятга эга. Улар: **биринчидан**, турли жамиятлар халқлар ҳаёти миллий маданий қадриятлари, мақсадлари билан боғлиқ бўлган турли хил маъно-мазмунга эга умумий тушунчалар “ғоя”, “мафкура”, “миллий ғоялар”, “умумбашарий ғоялар”, “технология”, “тарғибот-ташвиқот”, “тарғиботчи”, “тарғибот технологиялари”; **Иккинчидан**, турли жамиятларнинг ижтимоий-сиёсий ҳаёти ва фаолияти билан боғлиқ мақсад ва интилишларни ифода этадиган турли хил сиёсий мафкуралари кўринишлар билан боғлиқ тушунчалар. **Учинчидан**, Ўзбекистон жамияти ва халқининг ҳаёти, унинг тарихи миллий-маданий мероси ва қадриятлари билан боғлиқ

бўлган, уни ўзида акс эттирадиган ва унга хизмат қиладиган: “миллий истиқлол ғояси”, “миллий истиқлол мафкураси”, “Миллий истиқлол ғоясининг асосий тушунчалари ва тамойиллари”, “Миллий истиқлол ғоясининг бош ғояси”, “Миллий истиқлол ғоясининг умумбашарий тамойиллари”, “Миллий ғоя тарғиботи технологиялари”, “Миллий ғоя тарғиботи асослари ва йўналишлари”, “Миллий ғоя тарғиботи воситалари” ва бошқа тушунчалардир.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари билан боғлиқ тушунчаларнинг ўзига хос хусусиятлари шундан иборатки, у асосан, Ўзбекистон халқи ижтимоий ҳаёт соҳалари билан, халқнинг миллий-маданий мероси, урф-одатлари, қадриятлари, тили, маданияти, тарихи, фалсафаси билан узвий боғлиқ. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари миллий ривожланиш хусусиятларини эътироф этади ва унга ҳурмат билан қарайди. Дунёда эришилаётган ютуқлардан самарали фойдаланилади. Миллий ғоя тарғиботи технологияларида “синфийлик”, “партиявийлик”, “Эгоизм”, “миллий эгоизм”, “миллий айирмачилик”, “шовинизм” каби носоғлом тамойилларга асосланмайдиган. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари бошқа мамлакат халқларининг ҳаётига ўз ғояларини ошқоро ёки пинҳона тарзда сингдиришни даъво қилмайди. Бу билан у “коммунистик ғоя тарғиботи технологиялари”дан, “оммавий маданият” ва “маънавий таҳдид” кўринишидаги технологиялардан тубдан фарқ қилади.

Умуман, “ғоя” ва “мафкура”, “технологиялар” тушунчалари кенг маънога эга. “Миллий ғоя” ва “Миллий ғоя тарғиботи технологиялари” тушунчаси бир-биридан фарқ қилади. Миллий ғоя Ўзбекистон жамияти ҳаёти билан боғлиқ. У миллий-маданий мерос ва умуминсоний қадриятлар билан боғлиқ негизларини ўзида ифода этади. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари ҳам Ўзбекистон халқининг миллий-маданий мероси, умуминсоний қадриятларни, эзгу мақсад ва манфаатларни ифода этади. Уни кенг жамоатчиликка етказиш маҳорати, йўллари, воситалари, шакл ва усулларининг мажмуини ўз ичига олади.

“Технология” юнонча, *techne* - маҳорат, санъат; *logos*-таълимот маъносини билдиради. У, масалан, ишлаб чиқаришнинг бирор соҳасига ишлов бериш, қайта ишлаш, уларнинг ҳолати, хоссалари ва шаклини ўзгартиришда қўлланиладиган усуллар мажмуини англатади. Уни миллий ғоя тарғиботига нисбатан ҳам қўллаш мумкин. Шу нуқтаи назардан ёндашганда, уни миллий ғоя тарғиботини ташкил этиш маҳорати, санъатида қўлланиладиган усуллар мажмуи сифатида талқин этиш мумкин. Демак, “миллий ғоя тарғиботи технологиялари” тушунчаси ўзига хос мазмун ва хусусиятларга эга. У ишлаб чиқариш соҳасида қўлланиладиган “технология” тушунчасидан фарқ қилади. Инсонлар онги ва тафаккурини ўзгартиришга қаратилган. Миллий ғоя тарғиботида буни алоҳида ҳисобга олиш зарур.

“Тарғибот” тушунчаси арабча “тарғиб” сўзидан олинган бўлиб, хохишни, қизиқишни кучайтириш, рағбатлантириш маъноларини англатади. Бу, бирор ғоя, таълимотни ёйишга қаратилган тарғибот-ташвиқот ишларини билдиради. “Тарғиботчи” – тарғибот ишларини олиб боровчи шахсни, “тарғиботчилик” эса тарғибот олиб боришни, тарғибот ишини англатади⁴.

И.А.Каримов асарларида миллий ғоя, миллий истиқлол ғояси, миллий мафкура тушунчаларининг мазмун моҳияти чуқур ёритилган. Хусусан, миллий ғояга қуйидагича таъриф берилди: “Миллий ғоя деганда, аждодлардан авлодларга ўтиб, асрлар давомида эъзозлаб келинаётган, шу юртда яшаётган ҳар бир инсон ва бутун халқнинг қалбида чуқур илдиз отиб, унинг маънавий эҳтиёжи ва талабига айланиб кетган, таъбир жоиз бўлса, ҳар қайси миллатнинг энг эзгу орзу-интилиш ва умид-мақсадларини ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, ўйлайманки, бундай кенг маъноли тушунчанинг мазмун-моҳиятини ифода қилган бўламиз⁵. Миллий ғоя ва миллий истиқлол ғояси кенг, мураккаб серқиррадир. Бу Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги каби юксак ғояларнинг маъно-мазмунини теран англаб олишга хизмат қилади. Бу ғоя халқни-халқ, миллатни-миллат этадиган, унинг шаъну

⁴ Қаранг: Ўзбек тилининг изоҳли луғати. –Т.: 4 жилд, 6 бет.

⁵ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Т. “Маънавият” 2008. 71-бет.

шарафи, ишонч-эътиқодини ифодалайдиган, ўзига хос тараққиёт йўли, турмуш тарзи, туб манфаатларига таянган ҳолда мутассил ривожланиб боровчи қарашлар тизими ҳисобланади”.

Кўришиб турибдики, миллий ғоя тарғиботи технологияларини ўрганишни тақазо этадиган умумий ва ўзига хос қонуниятлар мавжуд. У жамият ва мафкуралар (ғояларнинг) бир-бири билан узвий боғлиқлиги қонунидир. Жамиятни мафкурасиз ва мақсадсиз яшай олмаслигидир. Миллий ғоя тарғиботи ва технологиялари ўзгарувчанлиги ва унинг динамик характерда эканлигидадир. Унинг миллий ғоя тарғиботи технологияларида ҳисобга олиш зарур. Ҳозирги даврда мафкура соҳасидаги курашнинг кучайиб бораётганлиги ҳам миллий ғоя тарғиботи технологияларидан оқилона ва унумли фойдаланишни тақазо этади. Жамият мафкурасиз яшай олмайди, лекин ҳамма мафкуралар ҳам эзгу мақсадни кўзлаётганлиги йўқ. Шунини ҳисобга олган ҳолда, **биринчидан**, мафкура ҳар қандай жамият ҳаётида зарур. Мафкура бўлмаса инсон, жамият, давлат ўз йўлини йўқотиши муқаррар. **Иккинчидан**, қаердаки ғоявий бўшлиқ юзага келса, тарғибот технологиялари замон талабларидан орқада қолса, ўша ерда ёт ғоя ва мафкураларнинг кириб келиши эҳтимолининг ошишини аниқ ҳисобга олиш зарур. Бу ҳолатларни ҳисобга олиш миллий ғоя тарғиботи технологияларининг мазмуни, мақсади ва хусусияти нуқтаи назардан қараганда устувор аҳамиятга эга. У Ўзбекистон Республикасининг келажаги билан ўзлигини сақлаб қолиши ҳамда ўз негизида мустақил ривожланиши, дунёда ўзига хос ва мос ўринга эга бўлиши билан боғлиқ. Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг асосий тушунчалари, шу маънода ўзига хос маъно ва мазмунга эга.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари фанини ўрганишнинг асосий методлари ва принциплари. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари фанини ўрганишнинг ўзига хос методлари мавжуд. “Метод”-усул, услуб демакдир. Демак у миллий ғоя тарғиботида қўлланиладиган усул ва услубларни англатади. Аввало, ижтимоий-гуманитар фанлар ўрганадиган

асосий методларга таянишни ҳисобга олиш лозим. Бунда миллий ғоя тарғиботини ташкил этишда “диалектик услуб”дан кенг маънода фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга. Чунки, диалектика воқеа ва ходисаларга ўзгаришда ва ривожланишда деб қараш тамойилларини беради. Шу маънода диалектика баҳс-мунозора, ўзаро-мулоқот услуби сифатида умумназарий аҳамиятга эга. Бу миллий ғоя тарғиботи технологияларидан фойдаланишда илмий, ҳолисона ҳулосалар чиқаришга ёрдам беради. Фақат диалектикани “материалистик диалектика”дан тубдан фарқ қилишни ҳисобга олиш лозим. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари фанини ўрганишда социология, психология, социал-психология, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий фанлар методларидан ҳам фойдаланиш муҳим. Фанни ўрганишда социологик сўров, қиёсий таҳлил, баҳс-мунозара, ҳозирги замонда кенг кириб келаётган замонавий педагогик технологиялар, инетерфаол услулларидан: “кластер усули”, “Ажурли-арра”, Эксперт баҳолаш” усули, “Дельфи” усули, “Паттерн” усули, “Ўйинлар назарияси” усули; “Фокус гуруҳлар” услулларидан ҳам фойдаланилади.

Глобаллашув жараёнида мафкуравий кураш ўзининг юқори нуқтасига чиқаётган бугунги кунда, мафкуравий таъсирлар аввало, ёшларнинг онгини захарлаш ва уларни ўз манфаатлари йўлида биртомонлама фойдаланиш оқибатлари шуни яна бир бор исботламоқдаки, аввало мана шу қатлам орасида миллий ғоя тарғиботини кенг кўламда ёйиш, моҳиятини очиб беришга хизмат қилади. Масалан, миллий ғоя тарғиботи технологиясида анъанавий услубларнинг ўрнини ҳам инкор этмаган ҳолда, уни янгича талқин этиш, бойитиш, турли шаклларда замонавийлаштириш фойдалидир. Замонавийлаштириш анъанавийликни инкор этмаслиги муҳим. Тарғиботда анъанавий услублардан замонавий тарзда фойдаланиш самаралидир. Турли дебатлар, таълим тизимидаги тарғибот технологияси сифатида асосий мазмун касб этувчи - “ажурли арра” (яъни, турли мавзуларга нисбатан талабаларнинг муносабатларни икки гуруҳга бўлинган равишда таҳлил қилиш), “кластер”, яъни ахборотларни тарқатиш, шунингдек, “мунозара”, “ўз

ўрнингни топ” яъни, агар аудиторияда муайян мавзу бўйича тортишувлар вужудга келса, мазкур метод ёрдамида муаммо ечими аниқланади. Унинг мазмуни дарснинг асосан кириш қисмида қўлланилади, ўтилаётган мавзуга нисбатан турли ёндашувлар мавжудлиги айтилади. Бу бир томондан. Иккинчи томондан талабалар фикрини баён қилиши, ўзгартиришга имкон туғилади. Ниҳоят дарс сўнггида ўқитувчи мазмуни ўзлаштириш даражасини баҳолайди. Бундан ташқари бугун педогогик технологиянинг “Дебатлар” усули каби интерфаол усулларида кенг ва оммавий равишда таълим тизимларида фойдаланиш миллий ғоя тарғиботида етакчи мазмун касб этади. “Дебатлар” асосида дарсни ташкил этишдан асосий мақсад муаммонинг ечимини топишда талаба ўз ёндашувининг тўғрилигига ўзларини ишонтиришдир. Ўз фикрини аниқ, лўнда баён этиш, бунинг учун тўғри далил ва хулоса топиш кўникмасини шакллантиришда “дебатлар” самарали метод ҳисобланади.

Замонавийлаштириш анъанавийликни инкор этмаслиги муҳим. Тарғиботда анъанавий услублардан замонавий тарзда фойдаланиш самаралидир.

Миллий ғоя тарғиботи ва ташвиқотининг асосий усулларида бири-“Танқидий фикрлаш” усули ҳисобланади. Бу фақат танқид қилиш ёки эътироф этмаслик дегани эмас. Танқид холис ижодий ва амалий бўлиши, аниқ хулосаларга, таклифларга таяниши лозим. Вазифаси: Демократик жамиятда ҳар бир фуқаро муаммони оқилона ечиш қобилиятига, салоҳиятига, тафаккурига, илмига эга бўлиши лозим. Шу боисдан миллий ғояни аҳоли ва айниқса, ёшлар орасида миллий ғоя тарғиботини такомиллаштиришда таълим технологиясининг ўрни беқиёсдир. Шу боисдан, талабаларни баҳс-тортишув орқали масаланинг ечимини топишга кўпроқ жалб қилиш лозим. Бу уларни фикрлашга ундайди. Фаоллигини маъсулиятини оширади.

Саволларни ечишда талабаларда тинглаш, мулоқот олиб бориш, турли фикрларни таққослаш, ўзгалар фикрига бефарқ қарамаслик каби одатлар

шакллана боради. Масалани ечиш ва ҳукм чиқариш, аналитик фикрлаш қобилияти ривожланади, мунозара юритиш, ечимларни тўғри топиш маданияти ўзлаштирилади.

Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг ўзгарувчанлиги ва замон билан ҳамнафаслиги. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари ўзгарувчанлик хусусиятига эга. У турли халқлар ва мамлакатлар ҳаётида онгги, дунёқараши, маънавий-маданияти, қарашларида содир бўлаётган янгиланишлар билан узвий боғлиқ. Айни пайтда ғоя ва мафкура соҳасида янги технологик ўзгаришларни кенг жорий этилиши ҳам уни замон билан ҳамнафас ҳолда янгиланиб ва такомиллашиб боришини тақозо этади. Бу миллий ғоя тарғиботи технологиясини ҳаёт билан бирга такомиллашиб боришини давр ўзгаришларидан орқада қолмаслигини зарур қилиб қўяди.

Бугун давр ўзгарди, айниқса, миллий ғоя тарғиботи билан шуғулланувчи замонавий мутахассисларга талаблар ошиб бормоқда. Бугунги ахборот асрида таълим-тарбия тизимида муҳим ислохотлар, ўзгаришлар амалга ошди. Мустақиллик туфайли таълим-тарбия жараёнига янгича қараш шаклланди. Ўқиш жараёнига янгича замонавий услублар кириб келмоқда. Булар: **биринчидан**, маълумки, анъанавий ўқитиш, ёзма-оғзаки сўзларга таяниб иш кўриш ҳамда “ахборотли ўқитиш” сифатида тавсифланади. Бунда ўқитувчи аудиторияда ўзининг яқка таъсирига эга бўлади. Бунда ёшлар ўқув жараёнига фаол иштирок этмайди, уларнинг қизиқишлари ва мустақил фикр-мулоҳазалари ҳисобга олинмайди. Бу “ягона мафкуравий ақидаларга таяниш” талабига мос бўлганлиги аниқ. Лекин, фикрлар хилма-хиллиги, демократия шароитидаги талабларига жавоб бермайди.

Айни пайтда бу ўқитувчининг таълим-тарбиядаги ўрнини иккинчи даражали бўлиб қолишини англабмайди.

Иккинчидан, ахборотлар ҳажмининг кўпайиб бориши, улардан фойдаланиш учун вақтнинг чекланганлиги ҳамда уларни саралаш ва тизимлаштиришнинг бирмунча мураккаблиги янгича ёндашувларни тақозо этади.

Учинчидан, таълим-тарбияда янги технологияларнинг узлуксиз жорий этилиши ёшларнинг анъанавий ўқитиш услубини янгиланиши ва табиий равишда, янги педагогик технологияларни қўлланиши ёшларни ўқув жараёнини фаол иштирокчисига айлантиради.

Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг регулятив таъсири шундаки, амалий нуқтаи-назардан қуйидаги ҳолатларни ҳисобга олишга ундайди:

1. Миллий ғоя тарғиботи технологияларидан самарали фойдаланишга ундайди;
2. Дунё фани эришаётган ютуқлардан амалий фаолиятда фойдаланишга сафарбар қилади;
3. Инсон маънавиятини юксалтириш орқали унинг салоҳиятини ошириш йўллари кўрсатиб беради;
4. Ахборотнинг янги воситаларидан фойдаланиш, аҳолининг кенг қатламлари орасида тарғибот олиб боришда миллий ғоянинг янги замонавий технологиялардан фойдаланишга имконият яратади.

Миллий ғоя тарғиботи технологияларидаги янгиланишлар ва унинг замон билан ҳамнафас бўлишини, жамиятдаги демократик янгиланишлар, глобаллашув ва мафкуравий курашлар соҳасидаги ўзгаришлар ҳам тақозо этади. Чунки, дунёда мафкура соҳасида янги технологияларни қўллаб, кўпроқ уни “жозибали” бўлишига эришиш орқали ёшларни ўзига жалб этишга, охир-оқибатда уларнинг онгига миллий ғоя негизларидан бегона бўлган қадриятларни олиб киришга уриниш мавжуд.

Шунга асосланиб технологияни миллий ғояни тарғиб этиш маҳорати, замонавий илмий-амалий тафаккур усули, деган хулосага келиш мумкин. Миллий ғоя тарғиботининг замонавий маҳорат даражасига кўтариш ва кўтарилганлиги уни ҳозирги замон билан ҳамнафаслигининг ифодасидир. Акс ҳолда замондан орқада қолади.

Миллий ғоя тарғиботи технологияси нуқтаи назардан у жараён сифатида учта қоида билан тавсифланади:

1. Жараённи ўзаро боғлиқ босқичларга тақсимлаш;
2. Кутилаётган натижага (белгиланган мақсад) эришишга қаратилган ҳаракатларни изчил ва босқичма-босқич бажариш;
3. Қўйилган мақсадга мос натижага эришиш алоҳида аҳамият касб этиши билан боғлиқ.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари ҳозирги замон билан ҳамнафас тарзда қуйидаги вазифаларни амалга ошириши лозим:

1. Миллий ғоя тарғиботи бўйича ҳар бир жойнинг ва соҳаларнинг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда комплекс замонавий дастур яратиш;

2. Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг мазмун-моҳиятини очиб бериш орқали уни янада такомиллаштириш;

3. Миллий ғоя тарғиботида янги педогогик технологиялардан янада унумли фойдаланиш;

4. Таълим тизимида миллий ғоя тарғиботи фаолиятини такомиллаштириш, уни ривожлантириш йўлларини белгилаб бериш;

5. Миллий ғоя тарғиботида интерфаол усуллардан фойдаланиш орқали уни оммалаштириш ва фуқаролар онгига босқичма-босқич сингдириб бориш;

6. Аҳоли кенг қатлами орасида миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишларни мунтазам олиб боришдан иборат.

Илмий адабиётларда “бошқарув технологияси”, “педогогик технология”, “ахборот технологияси” кенг тавсифланган. Улар ўзлари тегишли бўлган соҳалардаги мақсадларга эришишнинг асосий тамойилларини ўз ичига олади ва фаолият кўрсатади. Миллий ғоя тарғиботи технологияларини аввало, таълим-тарбия тизимида кенг қўллаш орқали оммалаштириш муҳим аҳамият касб этмоқда. Чунки, “Миллий ғояда мужассам бўлган буюк мақсадларни руёбга чиқариш авваламбор жамиятимиз ва шу жамият аъзоси бўлмиш ҳар қайси инсоннинг маънавий олами ва дунёқарашидаги ижобий ўзгаришлар билан бевосита боғлиқ эканини унутмаслигимиз зарур”⁶.

⁶Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият- енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008, 76 бет.

Миллий ғоя тарғиботи узок давом этадиган узлуксиз жараён бўлиб, унинг самарадорлигини ошириш, аввало, тарғибот технологияларига ҳам боғлиқ. Айнан шу турдаги технологиялардан фойдаланиш миллий ғояни аҳоли онгига сингдириш, тушунтириш ва моҳиятини очиб бериш етакчи аҳамият касб этади.

Бугунги кунда тарғибот технологиялари янгиликларини тарғиб этиш, таълим жараёнларида мустақилликни таъминлаб бериши билан ҳам ажаралиб туради.

Таълим-тарбия соҳаларида миллий ғоя негизларига, тамойилларига таяниш муҳим. Бунда миллий ғоя тарғиботида анъанавий йўл билан бирга замонавий ёндашув ўртасида узвий алоқадорлик мавжуд. Замонавий усуллардан фойдаланиш деганда, кўпроқ, янги техник воситалардан фойдаланишни, материални янгича услубда етказиб бериш, жонли мулоқот, савол-жавоблар, баҳс-мунозара, интерфаол усулларни кўпроқ қўллаш тушунилади. Бу бир томонлама эмас, кўп томонлама фаолликни оширади. Эшитувчини фикрлашга, фикрини уйғотишга, унинг жамиятдаги ўрнини ҳис этишга, онг ва тафаккурининг ўзгариб боришига ундайди. Бугун миллий ғоя тарғибот технологияларининг ҳозирги замон билан мос самарадорлигини оширишнинг йўллари сифатида қуйидагиларни кўрсатиб ўтиш мумкин: **Биринчидан**, тарғибот технологияларининг моҳиятини, мазмунини, шунингдек, уни таълимдаги фойдали жиҳатларини кўрсатиб бериш; **Иккинчидан**, аввалги “изоҳли-тасвирий ёндашув” (яъни фақатгина маъруза-ўқитиш асосида) тизимини такомиллаштирган ҳолда, мавзуга иккинчи томоннинг ҳам муносабатлари тизимини шакллантириш (буни айнан тарғибот технологиялари амалга оширади) тарғибот технологиялари воситалари ролини янада такомиллаштириш, ахборот аниқлиги ва тезлигини таъминлаб бериш асосида миллий ғоя тарғиботига йўналтириш зарур. Инсон-мураккаб мавжудот. У ахборотларни, жараёнларни турли хил тарзда қабул қилади. Бунда онгли, таҳлилий қабул қилиш муҳим аҳамиятга эга.

Шахс ва давлат орасидаги муносабатларнинг технологик ўзгариши натижасида, муносабатлар технологияси шахснинг мустақил фикрлаш, мустақил қарор қабул қилиш маъсулиятни ўз зиммасига олиш каби жараёнларнинг барқарор бориши учун:

1) Инсон ҳаётида турли вазиятларга тушиб қолганида унинг ҳаёт мобайнида тўплаган тажрибаси, инсоний фазилатлари етакчи рол ўйнайди; 2) Ёшларда муаммолар, воқеа-ҳодисаларни реал макон ва вақт чегараларида аниқ тасаввур қилиш ва ечимларини белгилай олишини ривожлантириш муҳим; 3) Бир вақтнинг ўзида бир қанча муаммолар моҳиятини англаш орқали тажрибани янги муаммолар ечимига йўналтириш зарур; 4) Ўзини-ўзи бошқариш, ўз фаолиятини аниқ ва тўғри ташкил қилиш қобилияти, ҳар қандай ишга шахсан кириша билиш ва унинг бажарилишини назорат қилиш каби шахсий хусусиятларни шакллантириш миллий ғоя мақсадлари билан ҳамоҳанг муҳим аҳамиятга эгадир.

Миллий ғоя-миллатни бирлаштирувчи бамисоли бир байроқ. Жамиятнинг ҳар бир аъзоси учун аҳамияти турли хил “ғоялар” кураши авж олаётган замонда янада ортади.

Миллий ғоя тарғиботининг асосий мақсади ҳам инсонларни бошқа ёт ғоя ва мафкуралар “таъсирига” тушиб қолмаслигини, ўзига хос равишда улар билан курашиш қувватига эга бўлган иммунитетни шакллантиришга қаратилган. “Ёт ғоя”, “зарарли ғоя” тушунчаларининг маъно-мазмунини фарқлаш лозим. Миллий ғоя ҳар қандай ғояни эмас, фақат “ёт ғоя” ёки “зарарли ғоя”ни эътироф этмайди. Чунки, “ёт” ёки “зарарли ғоя”нинг мақсадлари эзгу эмас, инсон мақсадларига зид, миллий ғоянинг миллий маданий ва умуминсоний тамойилларига тўғри келмайди. Шунинг учун ҳам у “ёт” ёки “зарарли ғоя” сифатида баҳоланади, муносабат билдирилади. Айнан миллий ғояни ҳаётнинг мазмуни ва мақсади билан боғлаган шахсгина бугунги истиқлолнинг қадрига етади ва уни ҳимоя қилишни маъсулияти деб ҳис қилади. “Бошқача қилиб айтганда, ҳозирги вақтда дунёда икки қарама-қарши қутб барҳам топган бўлса-да, турли хил мақсад-манфаатларни ифода

этувчи мафкуравий тортишувлар тўхтагани йўқ. Очик айтиш керакки, бу тортишувлардан кўзланган мақсад- инсон, авваламбор, ёшлар қалбини эгаллаш, муайян мамлакат ёки халқнинг онгига, унинг сезги-туйғуларига таъсир ўтказиш, уни ўз дунёқарашига бўйсундириш, маънавий жиҳатдан заиф ва тобе қилиш. Фикр қарамлиги, тафаккур қуллиги эса ҳар қандай иқтисодий ёки сиёсий қарамликдан ҳам кўра дахшатлидир”⁷.

Хулоса ўрнида шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, бугунги кунда миллий ғоянинг тарғибот технологияларининг жамият ҳаётида ўрни ва аҳамияти катта. Айнан миллий ғоя тарғиботи йўллари ва усуллари, уни амалга ошириш технологияларидан унумли фойдаланишдан мақсад ҳам уни жамият аъзоларининг онгига сингдириш йўлларини тўғри кўрсатиб беришдан иборатдир. Бу жараён бевосита жамиятимизнинг “ғоявий таъсирлар”, шунингдек, “мафкуравий таҳдидлар” таъсиридан ҳимоя қилишда барчанинг маъсуллиги даражаси билан боғлиқ ҳодиса ҳисобланади.

Таянч тушунчалар: миллий ғоя, тарғибот, технология, интерфаол усуллар, миллий ғоя тарғиботи, миллий ғоя тарғиботи технологиялари, тарғибот технологияси. Миллий ғоя тарғиботининг замонавий услублари.

Мавзуни мустаҳкамлаш бўйича саволлар.

1. Миллий ғоя тарғибот технологиясининг мазмун-моҳияти.
2. Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг мақсади ва вазифалари.
3. Миллий ғояни тарғиб қилишда замонавий педогогик технологиялардан фойдаланишнинг аҳамияти.
4. Тарғибот технологиялари мазмуни ва моҳияти.
5. Миллий ғоя тарғиботи замонавий технологиясининг асосий усуллари.

2- мавзу: Миллий ғоя тарғиботи технологиялари соҳалари ва йўналишлари

Режа:

⁷ Қаранг: Каримов И.А. Жамиятимиз мафкура халқни –халқ, миллатни – миллат қилишга хизмат этсин. Т.: “Ўзбекистон”, 1998 й. Б.5

1. Миллий ғоя тарғиботини жамият ҳаёти соҳалари билан боғлиқлиги.
2. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари йўналишлари.
3. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари принциплари.
4. Тарғибот технологияларидаги янги ланишлар ва ахборот-психологик хавфсизлик.

Миллий ғоя тарғиботини жамият ҳаёти соҳалари билан боғлиқлиги.

Миллий ғоя тарғиботини жамият ҳаёти соҳалари билан боғлиқлигини ва унинг кўринишларини ҳисобга олиш муҳим аҳамиятга эга “Жамият ҳаёти соҳаси” деганда, унинг иқтисодий, ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий жиҳатлари тушунилади. Миллий ғоя тарғиботида қуйидаги муҳим хусусиятларни ҳисобга олиш муҳим. Улар: 1) Миллий ғоя мавҳум тушунча эмас. Унда жамият ҳаётининг моддий ва маънавий жиҳатлари акс этади; 2) Миллий ғоя иқтисодий ўнгланиш, иқтисодий тикланиш, иқтисодий ривожланишга хизмат қилади. Миллий ғоянинг мақсадлари иқтисодий ҳаётнинг ютуқлари орқали ифодаланади; 3) Ижтимоий-сиёсий ҳаёт соҳалари ҳам миллий ғоя мақсадлари билан узвий боғлиқ. 4) Миллий ғоя маънавий-маърифий ҳаёт соҳаси билан ҳам бевосита алоқадор. Уни жамият ҳаётининг бошқа соҳаларидан ажралган ҳолда тасаввур этиб бўлмайди. Тарғибот ана шу қонуниятларни ҳисобга олишни тақазо этади. И.А.Каримов: “...моддий ва маънавий оламни бамисоли парвоз қилаётган қушнинг икки қанотига” қиёслайди ва ушбу фикрни давом этиб “Қачонки, ана шу икки муҳим омил ўзаро уйғунлашса, том маънодага қуш қанотига айланса, шундагина инсон, жамият ва давлат ҳаётида ўсиш-ўзгариш, юксалиш жараёнлари содир бўлади”⁸ деб алоҳида қайд этади. Бу, миллий ғоя тарғиботини жамият ҳаёти соҳалари билан боғлиқлигини тушунтиришда муҳим назарий-концептуал аҳамиятга эга.

Миллий ғоя ҳар бир инсон ва халқнинг, миллатнинг энг эзгу орзу ниятлари, интилишлари сифатида уларнинг эркин ва фаровон ҳаётда яшаш мақсадларини ўзида мужассам этади. “Табиийки, миллий ғоямиз шу юртда

⁸ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008, 67-бет

яшаётган барча одамларнинг олижаноб ниятларини, ҳаётий манфаатларини мужассам этадиган юрт тинчлиги, Ватан равнақи, халқ фаровонлиги деган юксак тушунчаларни ўз ичига олади”⁹. Бунга эришиш инсонларнинг рухий дунёсига, мақсад ва интилишларига, иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ҳаётнинг мазмун-моҳиятига боғлиқ ҳолда амалга ошади. Масалан, режали иқтисодга таяниб, фаровон ҳаётни куриб бўлмайди. Яна, “маъмурий-буйруқбозлик” тамойиллари асосида демократик жамиятни куриб бўлмайди. Боқимандалик руҳияти сақланиб қолган жамиятда тадбиркорлик ривожланмайди. Демак, юрт тинчлиги ва Ватан равнақи мустаҳкам бўлмайди ва ҳаказо.

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримовнинг асарларида, хусусан, "Ўзбекистон XXI асрга интилоқда" китобида бу масалалар чуқур илмий асосда, атрофлича ёритилган.

Бизнинг бош стратегик мақсадимиз — бозор иқтисодиётига асосланган эркин демократик жамият барпо этишдир. Юртимизда яшайдиган барча инсонлар учун, миллати, тили ва динидан қатъи назар, муносиб ҳаёт шароити яратиш бериш, ривожланган демократик мамлакатлардаги каби кафолатланган турмуш даражаси ва эркинликларни таъминлаш давлатимиз сиёсатининг мазмун-моҳиятини ифодалайди. Бу — халқимизнинг асрий анъаналарига, муқаддас динимизнинг инсонпарварлик моҳиятига, миллий қадриятларимизга содиқ қолган ҳолда, ривожланган давлатларнинг тажрибаларидан кўр-кўрона нусха кўчирмасдан, ўзимизга хос ва ўзимизга мос ривожланиш йўлини изчил давом эттириш демакдир.

Ушбу стратегик мақсадлар жамият ҳаётининг барча соҳаларига даҳддор бўлган қуйидаги бир қатор вазифаларни амалга оширишни тақазо этади.

Сиёсий соҳада:

Жамият ҳаётини демократлаштириш жараёнини янада чуқурлаштириш, унинг изчиллиги ва самарадорлигини таъминлаш — мамлакатимизда амалга оширилаётган сиёсий ислохотларнинг энг асосий йўналишидир.

⁹ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008, 72-бет

Биринчидан, мамлакатимиз сиёсий ҳаётининг барча соҳаларини, давлат ва жамият қурилишини эркинлаштириш, аҳолининг сиёсий фаоллигини ошириш, унда миллий ва умумбашарий қадриятларга асосланган сиёсий маданиятни шакллантириш.

Бу жараёнда демократия, фикр ва виждон эркинлиги, плюрализм ва инсон ҳақ-ҳуқуқларини таъминлаш, гуманизм ва умуминсоний қадриятларга риоя этиб яшаш тамойилини жамият ҳаётининг асосий мезонига айлантириш.

Иккинчидан, жамиятимизда мавжуд бўлган турли манфаатлар, қарама-қарши кучлар ва ҳаракатлар ўртасидаги мувозанатни таъминлайдиган самарали механизмни шакллантириш, сиёсий ҳаётда ҳақиқий маънодаги кўппартиявийлик тамойилини қарор топтириш.

Учинчидан, демократик институтларнинг мустақил фаолият кўрсатиши учун янада кенгроқ шарт-шароит яратиш, ҳокимият тизимлари бўлишининг конституциявий тамойилига қатъий амал қилиш, жамият аъзоларининг барча сиёсий, ижтимоий салоҳиятини, ташаббус эркинлигини рўёбга чиқариш учун зарур имкониятларни вужудга келтириш.

Бу — мамлакатимизда демократия тамойилларига асосланган, ҳеч қандай сиёсий кучларнинг субъектив хохиш иродасига қарам бўлмасдан ишни фаол ташкил қиладиган, ўз моҳиятига кўра, жамиятнинг олға силжишига халақит бераётган иллат ва асоратларни бартараф этишга қодир бўлган самарали тизимни шакллантириш демақдир.

Тўртинчидан, маҳаллий ҳокимият ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг фаолият доирасини кенгайтириш, уларга давлат ваколатларининг бир қисмини босқичма-босқич ўтказиб бориш, нодавлат ва жамоат тузилмаларининг ҳуқуқ ва мавқеини оширишни кўзда тутадиган **"Кучли давлатдан — кучли жамият сари"** концепциясини ҳаётга жорий қилиш.

Бу — одамларнинг сиёсий онги, сиёсий маданияти ва фаоллиги юксалиб боргани сари, давлат вазифаларини нодавлат тузилмалар ва фуқароларнинг

Ўзини ўзи бошқариш органларига босқичма-босқич ўтиши, маҳаллаларнинг нуфузи ва мавқеининг ошиши, уларга кўпроқ ҳуқуқлар берилиши демакдир.

Бешинчидан, давлатнинг ислоҳотчилик вазифаларини демократик талаблар асосида, халқимиз ва жамиятимиз манфаатларига мос ҳолда амалга оширадиган истеъдодли, изланувчан, чуқур билимли ва юксак малакали, Ватанга, она заминимизга садоқатли ёш кадрларни танлаш, жой-жойига кўйиш ва янгилашга имкон берадиган тизимни такомиллаштириш.

Бу — ҳеч қайси замонда осонликча ҳал бўлмайдиган, одамларнинг тафаккури ва дунёқараши ўзгаришини тақазо этадиган, одатда субъективизм, манфаатггарастлик, маҳаллийчилик, уруғ-аймоқчилик каби кўп-кўп иллатларни бартараф этиш, жамиятни тубдан янгилашни талаб қиладиган мураккаб жараёндир.

Иқтисодий соҳада:

Иқтисодиётнинг барча соҳа ва тармоқларида эркинлаштириш жараёнини изчиллик билан амалга ошириш ва олиб борилаётган ислоҳотларни янада чуқурлаштириш, хўжалик юритувчи субъектларнинг мустақиллигини ошириш, тадбиркорлик фаолиятини ривожлантириш йўлидаги мавжуд тўсиқларни бартараф этиш — бу соҳадаги ўзгаришларнинг асосий йўналишларидир.

Биринчидан, иқтисодиётни эркинлаштиришдаги бош вазифа — энг аввало, давлатнинг назоратчилик ва бошқарувчилик вазифаларини — функцияларини қисқартириш, унинг корхоналар хўжалик фаолиятига, биринчи галда, хусусий бизнес фаолиятига аралашувини чеклаш.

Бу — хусусий бизнесга, умуман, иқтисодий фаолиятнинг бозорга ҳос механизмларига кўпроқ эркинлик бериш, бунинг учун тегишли ҳуқуқий замин, ташкилий ва иқтисодий шарт-шароит ва кафолатларни яратиш, институционал ўзгаришлар, молия ва банк тизимини ислоҳ этишни янада чуқурлаштириш, ривожланган бозор инфратузилмасини барпо этиш, рақобат муҳитини шакллантиришга асосий эътибор қаратиш демакдир,

Иккинчидан, хусусийлаштириш жараёнини янада чуқурлаштириш ва шу асосда амалда мулкдорлар синфини шакллантириш, бу жараёнга тармоқларнинг асосини ташкил қилувчи йирик корхоналарни жалб этиш.

Бу — хусусий мулкнинг миқёси ва улуши узлуксиз ортиб борадиган кўп укладли иқтисодиётни ривожлантириш, жамиятда мулкдорларнинг кўпчиликини ташкил этишига эришиш орқали ижтимоий ҳаётдаги барқарорлик ва фаровонликни кафолатлаш демакдир.

Учинчидан, иқтисодиётта хориж сармоясини, аввало, бевосита йўналтирилган сармояларни кенг жалб этиш учун қулай ҳуқуқий шарт-шароит, кафолат ва иқтисодий омилларни янада кучайтириш.

Бу — салоҳиятли хорижий шериклар билан фаол ҳамкорлик қилиш, улар билан бирга замонавий, халқимиз эҳтиёжига мос, дунё бозорида рақобатга бардош бера оладиган маҳсулотлар ишлаб чиқаришни амалга ошириш демакдир.

Тўртинчидан, мамлакат экспорт салоҳиятини ошириш, унинг халқаро меҳнат тақсимоотида тенг ҳуқуқли ва ўзаро манфаатли шартлар асосида иштирок этиши, иқтисодиётимизнинг жаҳон иқтисодий тизимига кенг кўламда интеграциялашувини янада кучайтириш.

Бу - Ватанимизнинг дунё бозоридаги ўрни ва нуфузини, фуқароларимизнинг ўз юрти иқтисодий салоҳияти ва қудрати билан фахрланиш туйғусини юксалтириш демакдир.

Бешинчидан, иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришларни изчил давом эттириш.

Бу — бой табиий захираларимиз, интеллектуал ҳамда илмий-техникавий салоҳиятимиздан тўлиқ ва самарали фойдаланиш, иқтисодиётда мукаммал технологик жараённи ўз ичига оладиган, тайёр маҳсулот ишлаб чиқарадиган, минерал ва қишлоқ хўжалиги хомашёсини сифатли қайта ишлайдиган қувватлар етакчи ўрин тутишини таъминлаш, хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожлантириш, уларнинг иқтисодиётдаги ўрнини кучайтариш, қишлоқда янги иш ўринларини яратиш демакдир.

Ижтимоий соҳада:

Жамият ҳаётининг барча жабҳаларида туб ўзгаришлар амалга оширилаётган, бозор муносабатлари устувор бўлиб бораётган ҳозирги шароитда кучли ижтимоий сиёсат юритиш тараққиётимизнинг асосий тамойилларидан бири бўлиб қолаверади.

Биринчидан, халқ моддий фаровонлигини босқичма-босқич ва изчил ошириб боришни таъминлаш, юртдошларимизнинг муносиб ҳаёт кечириши ва камол топиши учун зарур шарт-шароитларни яратиш, аҳолини, энг аввало, унинг ёрдамга муҳтож қатламлари — болалар, қариялар, ногиронлар, ўқувчи ёшларни ижтимоий муҳофазалашнинг аниқ йўналтирилган механизмини янада такомиллаштириш.

Иккинчидан, халқимиз учун муқаддас кўрғон, маънавият бешиги бўлган оила, оналар ва аёлларимизнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеини ошириш соҳасида олиб борилаётган ишларни изчил давом эттириш.

Учинчидан, фуқароларнинг ҳуқуқий тенглиги ва қонун устуворлигини, жамият манфаатлари ва аҳоли хавфсизлигини янада самарали қафолатловчи давлат тузилмалари фаолиятини такомиллаштириш.

Тўртинчидан, келажаги буюк давлатни соғлом мафкуралари, маънавий баркамол авлод барпо эта олишини назарда тутиб, комил инсонни тарбиялаш борасидаги ишларни истиқболда ҳам давлат сиёсати даражасида кучайтириб бориш ва умумхалқ ҳаракатига айлантириш.

Маънавий соҳада:

Маънавий қадриятларимизни илм-фан ва тараққиёт ютуқлари билан бойитиб бориш, ўзлигимизни чуқурроқ англаш, миллий ғоя ва истиқлол мафкураси тамойилларини халқимизнинг қалби ва онгига сингдириш, муқаддас динимиз ва тарихимизни сохталаштириш, улардан сиёсий мақсадларда фойдаланишга йўл қўймаслик — бу борадаги асосий вазифаларимиздир.

Биринчидан, юртдошларимизни маънавий янгиланиш ва ислохотлар жараёнининг фаол иштирокчисига айлантириш. Уларнинг куч ва

салоҳиятларини ижтимоий ҳамкорлик ва миллатлараро тотувлик, диний бағрикенглик каби эзгу мақсадларга хизмат қилдириш.

Бу - маънавиятнинг куч-қудратидан эзгу мақсадлар йўлида самарали фойдаланиш, ижтимоий муносабатларни инсонийлик ғоялари асосида ривожлантириш демакдир.

Иккинчидан, турли қараш ва фикрга эга бўлган ижтимоий қатламлар, сиёсий куч ва ҳаракатларнинг ўзига хос орзу-интилишларини уйғунлаштирувчи ғоя — Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги — барча юртдошларимиз учун муқаддас мақсадга айланишига эришиш.

Бу — кўппартиявийлик ва плюрализм тамойилларига амалда риоя қилган ҳолда, миллий ҳамжиҳатликни янада мустаҳкамлаш демакдир.

Учинчидан, ота-боболаримиз динининг гуманистик моҳиятини кенг жамоатчиликка тушунтириш борасидаги ишларни давом эттириш. Токи, бу дин халқимизнинг минг йиллик тарихи, бугунги маънавий ҳаётимизнинг ҳам асоси, мухтасар айтганда, Аллоҳ доимо қалбимизда, юрагимизда экани юртдошларимиз онгига сингиб борсин.

Шу маънода, буюк аждодимиз Баҳоуддин Нақшбанднинг "Дилинг Аллоҳда, қўлинг меҳнатда бўлсин" деган ҳикмати биз учун муҳим ҳаётий тамойил бўлиб қолаверади.

Тўртинчидан, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш борасидаги ишларни изчил давом эттириш, таълим-тарбия тизимини замон талаблари асосида муттасил такомиллаштириб бориш.

Бу — давлатимиз қудрати, мамлакатимиз келажаги билимли, доно ва маънавий баркамол кадрларга боғлиқ эканини чуқур англаган ҳолда фаолият юритиш демакдир.

Бешинчидан, Ўзбекистонда яшаётган барча миллат ва элатларнинг қадриятлари, тили, маданияти, диний эътиқоди, урф-одат ва анъаналарини ҳурмат қилиш, уларни асраб-авайлаш ва ривожлантиришга кўмаклашиш.

Бу — кўп миллатли мамлакатимиз фуқаролари орасида, уларнинг миллий ва диний мансублигидан қатъи назар, ҳамжиҳатлик ва биродарлик

туйғуларини кучайтириш, "Шу азиз Ватан — барчамизники" ғоясининг амалга ошишини таъминлаш демакдир.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари йўналишлари ва воситалари. Ўзбекистоннинг мустақил тараққиёт стратегиясини, ўзбек халқининг буюк давлат барпо этиш борасидаги мақсад-муддаоларини, миллий истиқлол мафкурасининг моҳиятини кенг жамоатчиликка ҳар томонлама тушунтириш долзарб вазифалардан биридир.

Истиқлол мафкурасини одамлар қалби ва онгига сингдиришда жамият ҳаётининг барча соҳаларини қамраб олиш, таълим-тарбия, тарғибот ва ташвиқотнинг самарали усул ва воситаларидан оқилона фойдаланиш тақазо этилади. Улар:

Таълим ва тарбия. Миллий мафкурани ёшлар қалби ва онгига сингдириш таълим-тарбиянинг турли шакллари орқали амалга оширилади.

Бунда қуйидаги вазифалар назарда тутилади:

– таълим муассасаларида болалар ва талабаларнинг ёшига мос равишда миллий мафкурани сингдиришнинг ўзига хос педагогик-психологик дастурини яратиш; Кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида ўқувчи-талабалар онгида миллий ғоя ва миллий истиқлол мафкурасини шакллантириш ишларини узлуксиз тарзда олиб бориш;

– ўқув дастурлари, дарслик ва қўлланмаларда миллий истиқлол мафкураси ғояларини теран акс эттириш;

– мактаб, лицей, коллеж, институт ва университетларда мафкуравий тарбияни бугунги кун талаблари даражасига кўтариш;

– педагог кадрларнинг мафкура борасидаги билимларини чуқурлаштириш.

Фан ва илмий муассасалар миллий мафкурани шакллантиришда муҳим ўрин тутди. Бу борада қуйидаги масалаларга асосий эътибор қаратилади:

– аҳолининг ижтимоий хусусиятларини (маълумоти, ёши, жинси, касби ва бошқалар) ҳисобга олган ҳолда, миллий истиқлол мафкурасини

шакллантиришнинг самарали йўллари кенг кўламда илмий тадқиқ этиш;

–миллий истиқилол мафкурасининг миллий, умуминсоний, фалсафий, диний, ҳуқуқий, сиёсий, социологик, ижтимоий-иқтисодий, маънавий-психологик асосларини, урф-одатлар, анъаналар ва интеллектуал кадриятларнинг мафқурани шакллантириш ва бойитишдаги ўрни ва таъсирига бағишланган тадқиқот ишларини мунтазам олиб бориш;

–мафқуралар курашининг жаҳоншумул жараёнини ўрганиш, унинг мониторинги, бу курашнинг умумбашарий ва минтақавий муаммоларини аниқлаш;

–мафқуравий таҳдидлар ва уларга қарши курашнинг самарали йўллари ҳақида илмий асосланган тавсиялар ишлаб чиқиш.

Маданият ва маданий-маърифий муассасалар мафқурани шакллантириш ва халқимиз онгига сингдиришда катта имкониятларга эга. Бунда кутубхона, театр, клублар, маданият уйлари ва саройлари, истироҳат боғлари, музейлар ва бошқа муассасалар фаолиятдан кенг фойдаланиш, кишилар дунёқарашини юксалтирадиган, одамларга руҳий-маънавий озик берадиган тадбирлар мажмуини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш лозим.

Бу даргоҳларда турли анжуманлар, давра суҳбатлари, баҳс-мунозаралар, учрашувлар уюштириш, миллий истиқлол мафкурасининг мазмун-моҳиятини ҳар бир ижтимоий қатламга тушунарли тарзда изоҳлаб берадиган кўлланма ва тавсиялар тайёрлаш айниқса муҳим.

Маданий-маърифий муассасалар ёшларни ҳақиқий санъат, чинакам бадиий гўзаллик руҳида тарбиялаш масканлари бўлмоғи лозим.

Маданият ва санъат соҳалари фаолиятининг бутунлай тижорат асосида ташкил этилишига, ғоявий-бадиий жиҳатдан саёз, миллий кадриятларимизга ёт асарларнинг етакчи ўринни эгаллаб олишига йўл қўймаслик муҳим аҳамиятга эга.

Адабиёт ва санъат. Бу соҳада ижод аҳлининг ғоявий-бадиий салоҳиятини комил инсон тарбиясига йўналтириш устувор йўналиш бўлиши даркор.

Ижодкорларни мураккаб ва шонли тарихимизнинг ёрқин саҳифаларини, бугунги ҳаёт воқелигини, олижаноб орзу-умидларимизни акс эттирадиган адабиёт, кино, мусиқа ва тасвирий санъат асарлари яратишга ҳар томонлама рағбатлантириш. Ёшларга ибрат бўладиган баркамол инсонлар, замонавий қаҳрамонлар тимсолини яратиш.

Миллий ғояни тараннум этишга, истиқлол мафкурасига зид ғояларнинг зарарли моҳиятини очиқ беришга айниқса эътиборни кучайтириш зарур. Ҳаёт ва ижоддаги маҳдудлик ҳамда фикр кашшоқлигига қарши курашиш, баҳс-мунозара, танқид ва таҳлиллар орқали мафкуравий муҳитнинг соғлом бўлишига эришиш.

Дин. Энг нозик ва мураккаб бўлган бу соҳада, аввало, дин маънавият ва маданиятнинг устунларидан бири эканини, барча замонларда миллий ғоя ва мафкура диний қарашлар билан уйғун ривожланишини назарда тутиш лозим. Дин ўз моҳиятига кўра поклик, меҳр-оқибат каби эзгу туйғулар орқали миллий истиқлол мафкурасининг ғояларини юртдошларимиз қалби ва онгига сингдиради. Муқаддас динимизга соғлом ва муътадил муносабатни шакллантириш — бу борадаги энг муҳим мафкуравий вазифадир.

Жисмоний тарбия ва спорт соҳаси инсоннинг нафақат жисмоний, балки маънавий камолотга эришишида ҳам улкан омилдир. Спорт иродани тоблайди, одамни аниқ мақсад сари интилиш, қийинчшгакларни бардош ва чидам билан енгишга ўргатади. Инсон қалбида ғалабага ишонч, ғурур ва ифтихор туйғуларини тарбиялайди.

Ватан, халқ шухратини дунёга тараннум этишда, ёшларни **ҳарбий-ватанпарварлик** руҳида тарбиялашда спортнинг ўрни беқиёсдир.

Соғлом, билимли ва фидойи фарзандлари бўлган халқ албатта ўзининг буюк келажагини барпо этади. Шунинг учун жисмоний тарбия ва спортнинг оммавийлигини таъминлаш, уни ривожлантириш баркамол шахсни тарбиялашнинг муҳим шартидир.

Асрлар мобайнида шаклланган, авлоддан авлодга бебаҳо мерос сифатида ўтиб келаётган **урф-одат, маросим ва байрамлар** ҳам миллий

мафкуранинг асосий ғояларини сингдиришда муҳим омил бўлади. Хусусан, Мустақиллик, Наврўз, Ўқитувчилар ва мураббийлар, Хотира ва кадрлаш куни каби янги байрам ва маросимларимиздан жамият ҳаётига замонавий мазмун бахш этиш йўлида оқилона фойдаланиш зарур.

Бугунги кунда урф-одат ва анъаналаримизнинг жамиятни бирлаштирувчи хусусиятларидан янада тўлиқроқ фойдаланиш лозим.

Миллий анъаналарни ўрганиш, тарғиб этиш билан бир каторда тўймаъракаларни, одат ва удумларни ихчамлаштириш, бу борада исрофгарчилик ва дабдабазликка йўл қўймасликка алоҳида эътибор қаратиш даркор.

Оила. Оила—мафкуравий тарбиянинг энг муҳим ижтимоий омилларидан биридир. Чунки оила —жамият негизи бўлиб, кўп асрлик мустаҳкам маънавий таянчларга эга. Миллий мафкурамизга хос бўлган илк тушунчалар, аввало, оила муҳитида сингади. Бу жараён боболар ўгити, ота ибрати, она меҳри орқали амалга ошади.

Оиладаги соғлом муҳит — соғлом мафкурани шакллантириш манбаидир. Жамиятда ҳар бир оиланинг мустаҳкамлиги, фаровонлигини, ўзаро ҳурмат ва аҳилликни таъминлаш — миллий мафкурада кўзда тутилган мақсадларни амалга оширишда таянч бўлади.

Маҳалла. Ўзини ўзи бошқаришнинг миллий модели бўлган маҳалла халқимизнинг азалий удумлари, урф-одатлари ва анъаналарига таянган ҳолда, улкан тарбиявий вазифани бажаради. Кексаларнинг панд-насихати, катталарнинг шахсий ибрати, жамоанинг ҳамжиҳатлиги мисолида кишилар онгига эзгулик ғоялари сингдириб борилади.

Маҳалла —аввало, соғлом ижтимоий муҳит масканидир. Бу ерда кучли таъсирга эга бўлган жамоатчилик фикри маҳалла аҳлининг хулқ-атвори, ўзаро муносабатларини адолат ва маънавий мезонлар асосида тартибга солиб туради. Шу маънода маҳаллани демократия дарсхонаси, деб ҳам аташ мумкин.

Маҳаллада кенг жамоатчилик ўртасида мафкуравий ишларни самарали йўлга қўйиш учун катта имкониятлар мавжуд. Айниқса, миллий қадриятлар,

меҳр-оқибат, эл-юрт шаъни учун кураш каби фазилатларни камол топтиришда маҳалланинг ўрни бекиёс.

Меҳнат жамоалари инсон умрининг асосий қисми ўтадиган, унинг тафаккури, ҳаётга муносабати шаклланадиган ижтимоий-маънавий муҳитдир. Улар кишида жамоа руҳи, меҳнатсеварлик, омилкорлик, адолат тушунчаси, меҳр-оқибат туйғуларини тарбиялайдиган ўзига хос маскан бўлиб ҳисобланади.

Меҳнат жамоалари турли миллат ва динга мансуб одамларни дўстлик ва ҳамжихатлик, ўзаро манфаатдорлик асосида ҳамкорлик қилиш, миллий ва умуминсоний қадриятларни уйғунлаштиришга ўргатади. Бу эса ўз навбатида соғлом маънавий муҳитни вужулга келтиришда муҳим омил вазифасини бажаради.

Сиёсий партиялар ўз фаолияти билан фикрлар ранг-баранглиги ва қарашлар хилма-хиллигига асосланган демократик жамият барпо этиш ғоясининг амалга ошишига хизмат қилади.

Ўзбекистондаги ҳар бир партия ўз дастурий қараш ва мақсадларини рўёбга чиқариш учун барча ҳуқуқий асос ва қонуний кафолатларга эга.

Ҳар бир партиянинг ўз дастурий ғояларини ҳаётга татбиқ этиш жараёнида миллий истиқлол мафкурасининг асосий тамойилларига амал қилиши сиёсий ҳаётнинг бош мезонидир. Чунки, халқ манфаатлари, истиқлол ғоялари, қайси сиёсий ва мафкуравий кучга мансублигидан қатъи назар, барча юртдошларимиз учун муқаддасдир.

Мамлакатимиз ижтимоий ҳаётида фаолият кўрсатаётган **нодавлат ноижорат ташкилотлар** миллий ғоя тарғиботида иштирок этади.

Республика Маънавият ва маърифат кенгашининг “Миллий ғоя илмий-амалий маркази” ва “Миллий ғоя тарғибот маркази” бу борадаги амалий ишларни мувофиқлаштириб бориши, шунингдек, Оила илмий-амалий маркази, Файласуфлар жамияти, Ижтимоий фикр жамоатчилиқ маркази каби ташкилотлар миллий ғоя мақсадаларини тарғибот этишда муҳим ўринга эга.

Шунингдек, миллий ғоя ва миллий истиқлол мафқурасини жорий этишга моддий, ташкилий ва маърифий жиҳатдан кўмак берадиган "Соғлом авлод", "Камолот", "Олтин мерос", "Амир Темури", "Истеъдод", "Маҳалла" жамғармалари ва бошқа жамоат ташкилотлари ҳам катта имкониятларга эга.

Оммавий ахборот воситалари жамоатчилик фикрини шакллантириш, миллий истиқлол мафқурасини халқимиз, аввало, ёш авлод онгига сингдиршида алоҳида ўрин тутди. Улар маънавий-маърифий ислохотлар жараёни, бу борадаги муаммоларни, жамият ҳаётининг турли қирраларини тезкорлик билан акс эттирадиган энг самарали воситадир. "Тўртинчи ҳокимият" ҳисобланган оммавий ахборот воситалари турли хил фикрлар, ранг-баранг қараш ва ёндашувларга кенг йўл очиб бериши, ҳаётимизда юз бераётган янгиликларни ва ўзгаришларга одамларнинг онгли муносабатини уйғотиши, холислик ва ҳаққоният тамойилларига таяниб фаолият юритиши лозим¹⁰.

Шунга эътиборни қаратиш лозимки, булар миллий ғояни тарғиботини амалга оширишда ўзига хос алоҳида субъектлардир. Шунинг учун, улар ўз фаолиятида бевосита амалга ошириш лозим бўлган вазифаларни амалга ошириш билан бирга уни миллий ғоя мақсадлари билан муштарак эканлигини, ҳамда ҳар бир йўналишда тарғибот технологияларидан бу хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда ташкил этишда муҳим аҳамиятга эга. Замонавий технологиялардан фойдаланиш шу соҳаларнинг ривожланишига ҳамда миллий ғоя тарғиботи технологиялари билан мос келишига кўмаклашади.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари тамойиллари. Тарғибот инсоннинг онги ва қалбига қаратилган. Тарғиботчиларни шунинг учун ҳам «инсон онги ва қалбининг созловчилари» деб атайдилар. Демак, тарғибот-ташвиқотдан мақсад – фақат билим орттириш эмас, балки кишини бирор ғояга, мақсадга, ҳаракатга унга ишонч ва эътиқодли бўлишга, ҳошия-истакка ундашдан иборат. Масалага ана шу жиҳатдан қарайдиган бўлсак, миллий ғоя

¹⁰ Қаранг: Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар. Т. Ўзбекистон, 2000. 62-69 бетлар.

хақида маълумот бериш билан чекланмасдан, мафкуравий мақсадларни аниқ вазибалар шаклига келтиришимиз, миллий истиқлол мафкурасидаги асосий ғояларнинг амалий ҳаракатга айланишига эришишимиз зарур. Бу ғоялар : Ватан равнақи, юрт тинчлиги, халқ фаровонлиги, комил инсон, ижтимоий ҳамкорлик, миллатлараро тотувлик, диний бағрикенглик ғоялари ва тамойилларида ўзининг ифодасини топган. Миллий ғоя чуқур эътиқодга айланган тақдирдагина у улкан маънавий куч ва қудратга эга бўлади. Бунинг учун эса халқда мафкурадан ўрин олган ғояларга кучли ишонч, эътиқод ва унга амал қилиш бўлиши лозим. Президент И.А.Каримов таъкидлагандек, «Миллий ғояда мужассам бўлган буюк мақсадларни рўёбга чиқариш авваломбор жамиятимиз ва шу жамият аъзоси бўлмиш ҳар қайси инсоннинг маънавий олами ва дунёқарашидаги ижобий ўзгаришлар билан боғлиқ эканини унутмаслигимиз зарур»¹¹.

XXI асрда инсоният ўз тараққиётининг сифат жиҳатидан янги палласига кадам қўйди. Миллий ғояни сингдириш усуллари, технологиялари ўзгарди. Дунёда катта ўзгаришлар содир бўлаётган бугунги кунда ижтимоий маконни ўзлаштиришнинг янги усуллари, жумладан, янги технологиялар кенг русум бўлди. Технологиялар асри деб аталаётган XXI асрда ишлаб чиқаришда жорий этилган янги технологиялар меҳнат самарадорлигини мисли кўрилмаган даражада ўстириб юбормоқда. Бирок, янги технологиялар фақат саноат ва қишлоқ хўжалигида қўлланилмаяпти, балки маънавий, мафкуравий жараёнларда ҳам ўз самарасини кўрсатмоқда. Мамлакатимиздаги мафкуравий жараёнларга ҳам шу нуқтаи назардан ёндошиш миллий ғояни тарғиб қилишда замонавий технологиялардан фойдаланиш заруратини кўрсатади. Миллий ғояни халқ қалби ва онгига сингдириш муайян технология асосида олиб борилганида тадбирларнинг кетма-кетлиги, миқёси ва меъёри, давомийлиги ва тамойиллари сингари жиҳатлар қамраб олинади. Уларнинг муҳимлиги шунда кўринадикки, масалан, тарғиботда меъёрнинг бузилиши, миллий мафкура тўғрисида меъёрдан ортиқ гапиравериш,

¹¹ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. -Т.: Маънавият, 2008, 76-бет.

меъёрни билмаслик тескари самара бериши мумкин. Тарғибот технологияси миллий ғоя ва миллий мафкура мазмун-моҳиятига мос бўлган тақдирдагина кутилган натижага эришиш мумкин.

Ўзбекистонда мафкуравий жараёнларни ташкил этишнинг устувор йўналишлари қуйидагилардан иборат:

– белгиланган тадбирларнинг юқори даражада уюшқоқлик билан эркин, демократик тарзда ўтказилишини таъминлаш;
– миллий ғоя тарғиботининг сифатини замонавий услублар асосида мунтазам ошириб бориш;
– давр талабларидан килиб чиққан ҳолда мафкуравий ишларни ташкил этишнинг янада янги, самарали йўллари излаш;
– анъанавий услубларнинг мутлақлаштирилишига, андозалаштиришга йўл қўймаслик, уни замонавийлаштириш;
– мафкуравий жараёнларни ташкил этишда ижтимоий муҳитни, мавжуд муаммоларини ҳисобга олиш;
– мафкуравий жараёнларни ташкил этишда учрайдиган расмиятчилик кўринишларига барҳам бериш;
– мафкуравий фаолият технологияларини қанчалик самарали олиб борилаётганини билиш мақсадида унинг мониторингини ташкил этиш.

Миллий ғоянинг тарғибот-ташвиқотини ташкил этишда қуйидаги технологиялар ва ташкилий тамойилларга амал қилиниши мақсадга мувофиқ:

- *кенг қамровлилик*, бунда жамиятнинг барча аъзоларига ғоялар хилма-хиллиги асосида мафкурани сингдириш, бу жараёнда аҳолининг барча қатламларини қамраб олиш назарда тутилади. Натижада, жамиятнинг барча бўғинлари мафкуравий таъсир доирасида қамраб олинади; - умумий мақсадга йўналтирилганлик; - фаол инсонни тарбиялаш ва инсон салоҳиятини юзага чиқариш мафкуранинг бош мақсади қилиб олинади;

- *узлуксизлик* - миллий ғоя тарғиботининг маконда ва замонда доимийлигини, унинг яхлит тизим шаклига келтирилишини англатади. Узлуксизлик тамойили миллий ғояни халқ онига сингдириш учун

мамлакатда муайян мафкуравий майдон яратишни тақазо қилади. Бу майдондаги ҳар бир ҳолат ва ҳаракат, жумладан, таълим тизимидаги ўқув режалари, дастурлар, дарсликлар, ўқув қўлланмалари, синф ва аудиториялар, кўргазмалар қуроллар миллий ғояга уйғун бўлишини тақазо этади.

- *кетма-кетлик* - ҳар бир босқич учун исталган қадриятларни сингдириш мақсадида мафкуравий ташвиқот режалаштирилади;

- *босқичма-босқичлик* - миллий мафкурани тарғиб қилишнинг рухий жиҳатлари билан боғлиқ бўлиб, ҳам тарғиб қилувчи, ҳам қабул қилувчининг муайян тайёргарлик босқичларидан ўтишини тақазо қилади. Айтайлик, бошланғич синф ўқувчисига миллий мафкуранинг фалсафий ва этник илдизлари тўғрисида гапириш ноўрин бўлишдан ташқари мутлақо самарасиз ҳамдир. Шунинг учун боғчада, бошланғич таълим, умумий ўрта таълим, лицей ва коллежлар, олий ўқув юртлири ва меҳнат жамоаларида мафкуравий иш, маънавий тарбия ўқувчиларнинг ёши, билими, маълумоти каби жиҳатларини ҳисобга олиб борилиши керак;

- *меъёрийлик* - аксилтарғиботни келтириб чиқарадиган, ҳаётдан узилиб қолишга олиб келадиган баландпарвозлик, расмиятчилик ва такрорланишларга йўл қўймайди;

- *шахсий ибрат* - мафкурамизни тарғиб қилишда муваффақиятни таъминлайдиган муҳим омиллардан бири. Мактаб муаллими дарсда ўқувчиларга миллат манфаатлари, орзу-умидлари, интилишлари тўғрисида баландпарвоз гапларни гапирса-ю, ўзи ҳаётда шу манфаатларга зид ишларни қилса, бу тарғиботнинг самараси нольга тенг бўлади.

- *илғор тарғибот-ташвиқот технологияларидан фойдаланиш* - бунда мафкуравий тарғиботга инсонларни моҳирона бошқариш усули сифатида қаралади. Миллий ғоянинг тарғиботи қотиб қолган нарса эмас, фаол жараён дир. Шунинг учун уни қадимдан қолган ваъз айтиш ва маъруза ўқиш каби тарғибот шакллари ёрдами билангина кенг халқ оммаси онгига сингдириб бўлмайди. Мақсадга эришиш учун тарғиботнинг фаол шаклларида, замонавий технологиялардан ҳам фойдаланиш мақсадга

мувофиқ. Ёшлар орасида тарғибот олиб борилганда мунозара, баҳс, давра суҳбати каби шакллардан оқилона фойдаланилса мақсадга тезроқ ва тўлароқ эришиш мумкин. Ёшларнинг физиологик ва рухий хусусиятлари ваъз ва маърузаларни эмас, кўпроқ интерфаол усуллар ва санаб ўтилган тарғибот шаклларида фойдаланишни тақозо қилади.

Мазкур тарғибот тамойиллари миллий ғояни инсон онги ва қалбига сингдиришнинг барча босқичлари учун умумий ва бир хилдир. Турли босқичларда, турли шакл ва воситалардан фойдаланганда одамларнинг ёши, касби, маълумоти каби омилларни миллий ғояни инсон онги ва қалбига сингдиришда эътиборга олиш зарур ва муҳим.

XXI асрни ахборот асри, ахборот технологиялари асри деб аташ тобора русум бўлмоқда. Чунки, асримизда кенг қамровда ва жадал суръатларда тарқалаётган информациялар инсоннинг истакларини, дидини ўзгартиришга, фикрига таъсир қилиши мумкин. Тан олиш керак, томоша қилинаётган сериаллардан тортиб болакайларга айтиб бериладиган эртаққача, борингки, ўқиётган китобларимиз ҳам қандайдир мафкуравий таъсир самарасига эга - уларда муайян ғоялар тарғиб қилинади. Бу ҳолат «Энг асосий нарсани кўз билан илғаб бўлмайти» деган фикрни яна бир қарра тасдиқлайди. Бундай кўзга кўринмас қудратли тарғибот кучлари кишини ҳамма ерда ва ҳар қуни қуршаб туради. Бу кучларнинг мақсади – инсонни нимагадир ишонтириш, нимагадир ундаш, нимагадир оғдиришдир. Тадбиркор маҳсулотини реклама қилиб, уни сотиб олишга ундайди.

Бугунги кунда ривожланган давлатлар қудратли тарғибот тизимига эга бўлишга интилаётганини алоҳида таъкидлаш лозим. Масалан, ўз фаолиятининг тарғиботига АҚШ ҳукумати йилига 2,5 миллиард доллар сарфлаши бежиз бўлмаса керак. Франция ҳам ўз сиёсатини аҳолига тушунтириш ишларига йилига 100 миллион франкни бекорга сарфламаётгандир? Бу маълумотлар тарғиботни маънавий-маърифий ишларда муҳим аҳамият касб этишини кўрсатади.

Пухта ишлаб чиқилган стратегик йўналиш давлатнинг истиқболини белгилайди. Ўзбекистоннинг стратегик мақсадлари Ислом Каримовнинг катор асарларида, жумладан, «Ўзбекистон XXI аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва таракқиёт кафолатлари» ҳамда «Ўзбекистон XXI асрга интиломда», «Юксак маънавият – енгилмас куч» ва бошқа асарларида белгилаб берилган. Шу мақсадлар сари инсонларни сафарбар қилиш уларни ғоялар шаклида сингдириш заруратини келтириб чиқаради.

Ўзбекистонда амалга оширилаётган туб ўзгаришларнинг тақдири, сўзсиз, ҳар бир фуқаро, аниқроғи инсоннинг фаоллигига боғлиқдир. Бу эса ислохотларнинг моҳиятини тушунтиришни талаб қилади. Шунинг учун ривожланган мамлакатларда мафкуранинг тарғиботи «хукумат сиёсатининг ташвиқоти» кўринишида амалга оширилади.

Ўзбекистон ҳаётидаги ўзгаришлар инсонлар онгида ҳам катта ўзгаришлар қилишни талаб этади. Ўтиш даврида давлат янги замон кишисини тарбиялаш ҳақида қайғуриши табиий. Демак, Ўзбекистонда ҳам комил инсон ғоясида эътироф этилган эркин шахсга мос сифатларини фуқароларда қарор топтириш вазифасини амалга ошириш муҳимдир. Шунинг учун ҳам мафкуравий тарғибот технологияларидан фойдаланишда:

- 1) Тарғиботнинг холислиги;
- 2) Соғлом, эзгу мақсадларни кўзлаш;
- 3) Бир томонлама мафкуравий мақсадлардан холи бўлиш;
- 4) Халқларнинг миллий-маданий қадриятларига ҳурмат билан қараш;
- 5) Демократик тамойиллар, инсон эркинлиги ҳуқуқ ва манфаатларини устувор деб билиш;
- 6) Халқлар ўртасида ёвуз ғояларни, ихтилоф ва айирмачиликка ундайдиган ҳатти-ҳаракатларга чорламаслик;
- 7) Ғоявий, мафкуравий плюрализмга асосланиш “плюрализмдан ” эзгулик мақсадида фойдаланиш;

8) Фикр эркинлигини ҳурмат қилиш асосида фикрий муштараклик, ҳамжихатлик ғояларини тарғибот этиш муҳим аҳамиятга эга.

Тарғибот технологияларидаги янгиланишлар ва ахборот-психологик хавфсизлик. Ўзбекистонда ёш авлодни янгича фикрлашга ва тафаккурини ривожлантиришга, сиёсий фаоллигини йўналтиришга, уларни мустақиллик ғояларига содиқ қилиб тарбиялаш вазифалари босқичма-босқич равишда амалга оширилмоқда. Глобаллашув жараёнида сиёсий ва психологик таъсир кўрсатишнинг ёшларнинг ахборот, психологик хавфсизлигини таъминлашнинг долзарблигини кўрсатади. Тарғибот технологиялари ахборотни узатиш имкониятларини оширади. Ахборотнинг ҳажми ва кўлами ортади. Ёшларни дунёда содир бўладиган турли хил воқеа ва ҳодисалардан, янгилик ҳамда технологиялардан хабардор қилади. Айни пайтда уларни “мураккаб ахборот оламига” олиб кириб, уларнинг онгига, мақсад ва майилларига таъсир кўрсатади. Ёшларнинг ахборотни қабул қилиш даражаси ва тажрибаси етарли бўлмаганлиги учун ҳам, ундан тўғри, хулосалар чиқариши осон эмас. Ахборотларни ёшлар онгига салбий таъсир кўрсатиши кўпроқ “тақлидчан ёшлар”да кузатилади. Бу уларда салбий, ҳатти-ҳаракатларни шаклланишига олиб келиши мумкин. Бундай ёшларни “зарарли ғоялар”нинг таъсирида уларнинг руҳияти ўзгариб, ахборотларнинг таъсири ортади. Ахборот-психологик хавфсизлик муаммоси пайдо бўлади.

Хавфни сезиш ва унга қарши курашиш тузилмалари - шахснинг ўзини-ўзи англаш жараёнида шаклланади. Ёшларда шахсий фикр, мулоҳаза, дунёқараш таркиб топганидан кейингина таҳлилий ва танқидий фикрлаш пайдо бўлади.

Ёшлар ўзиинг сиёсий концепциясини мустақил равишда тўғри шакллантиришда, сиёсий жараёнларни аниқ қамрай олишида ва таҳлил қила олишида, моҳиятни тушуниши муҳим.

Ҳозирги вақтда хавфсизликни таъминлашни технологик ва технократик услубиёт асосида ташкил этиш-давр талабидир. Ёшларнинг ахборот хавфсизлигини таъминлаш вазифаси, ўз навбатида жараённи тизимлашни,

натижани аввалдан кафолатлашни, жараёнга исталгаи пайтда тузатишлар киритиш имконияти бўлишини тақазо этади.

Ёшларнинг ахборот-психологик иммунитетини шакллантириш жараёни замонавий технологиялар асосида тизимлаштириш, ўз навбатида бир қанча ишларни ихчамлаштириш, умумлаштириш ва мувофиқлаштириш каби кўйида келтирилган ташкилий ишларни бажаришни талаб қилади:

–мавжуд сиёсий жараёнларнинг моҳиятини англаш, ундан мафкуравий иммунитетни шакллантиришда фойдаланиш;

–иммуниетни шакллантиришга хизмат қилувчи маълумотларни қидириш, йиғиш ва қайта ишлаш;

–ахборот-психологик иммунитетни шакллантиришга тегишли маълумотлар базасини шакллантириш;

–муаммоларни сезиш, аниқлаш;

–иммуниетнинг ривожланиш тамойилларини англаш, қабул қилиш;

–ташқи ва ички вазиятни стратегик кўп факторли анализ қилиш;

–ахборот, молиявий, ташкилий-техник ресурсларнинг чегараланишини аниқлаш, ресурсларни бойитиш ишларини амалга ошириш;

–халқаро майдондаги воқеаларнинг ривожланишини кузатиш, таҳлил ва сиёсий башорат қилиш;

–геополитик манфаатга эришишнинг стратегия ва тактикасини шакллантириш, ташқаридан кириб келаётган хавф-хатарларни тавсифлаш, уларни бетарафлаш ҳамда соғломлаштириш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш, амалга ошириш;

–ахборот муҳитини шакллантиришнииг технологияларини, методлари ва усулларини ишлаб чиқиш, амалиётга тадбиқ этиш;

–иммуниетни таъминлаш ишларини амалга оширишнинг муқобил ечимларини ишлаб чиқиш;

–у ёки бу муқобил ечимларни тадбиқ этишда юзага келадиган ҳолатлар ҳамда вазиятларни башорат қилиш;

–амалга оширилаётган ишларнинг самарадорлик мезонларини ишлаб чиқиш, бажарилаётган ҳар бир ишни баҳолаш;

–давлатнинг ташқи хавфларга қарши курашиш қобилиятини ошириш, ахборот таҳдидлари ва хавф-хатарларига қарши курашувчанлигини таъминлаш;

–мафкуравий иммунитетни шакллантиришнинг энг мақбул кўринишларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;

–ёшлар онгги ва тафаккурида, қарор қабул қилишга кўрсатиладиган таъсирни таҳлил қилиш;

–ёшларнинг ўзи қабул қилган қарорларини ўзи ўзгартириш кўникмаларини шакллантириш;

–ёшларни ўзини-ўзи назорат ва таҳлил қилишларини шакллантириш.

Шунингдек, ёшларга таъсир кўрсатувчи сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, психологик омилларни тўлиқ ишлаб чиқиш ҳам зарур. Бу эса юзага келадиган хавфларни вақтида бартараф этиш имконини бериши мумкин.

Ҳозирги даврда инсон онги ва қалбини эгаллаш учун кураш бораётгани ҳеч кимга сир эмас. Шунинг учун ёт мафкуравий таъсирларга қарши курашда узилишларга йўл қўйиб бўлмайди. Бундай шароитда бегона мафкураларнинг кўпуровчи таъсирига қарши доимий ва узлуксиз тарғиботни ташкил этиш муҳим саналади.

Миллий ғоянинг тамойилларини инсон онги ва қалбига сингдиришнинг барча босқичлари учун умумий бўлиб, турли шакл ва воситалардан фойдаланганда уларнинг ёши, касби, маълумоти каби хусусиятлари ҳисобга олинади. Тарғибот олиб боришда санаб ўтилган тамойилларнинг ҳар бир жойнинг хусусиятларига мослигини таъминлаш тарғибот самарадорлигини таъминлайдиган энг муҳим омилдир.

Инсоният эволюциясидаги ғоянинг ўрни ва аҳамияти доимий равишда жамиятнинг интеллектуал салоҳиятли аъзоларининг диққат-эътиборида бўлган: Буни дунё тараққиётига улкан таъсир кўрсатган назарий таълимот ва мафкуралар асосчиси бўлган, тарихнинг турли даврларида яшаган Сукрот,

Конфуций; Алишер Навоий, Махатма Ганди каби мутафаккирлар асарларидаги илмий фикрлар мисолида ҳам кўриш мумкин.

Тарғиб қилинаётган ғояларнинг инсон онгида ахборот, маълумот тарзида ўрнашиши кифоя қилмайди, улар инсоннинг юрак-юрагига етиб борганидагина улар инсон қалбига чуқур ўрнашади. Бунинг учун эса тарғиботчининг миллий ғояга чуқур ишончи ва қатъиятини хис қилиши керак. Лекин, тарғиботда ғояларга эътиборни тортиш билан ҳам қаноатланиш етарли эмас. Чунки, эътиборни жалб қилиш - тарғиботнинг биринчи босқичи, холос.

Тарғиботнинг кейинги босқичи ғояни тўғри ва атрофлича тушунтиришни, мафкура билан боғлиқ барча саволларга жавоб топиб беришни талаб қилади. Лекин, холислик, ишончли далиллар, эътироз уйғотмайдиган ҳаётий маълумотларнинг келтирилиши ғояларни ҳаётга татбиқ қилишда муҳим аҳамиятга эга.

Тарғибот жараёни шу ерда тугамайди. Зеро, мафкура янги ишларга илҳомлантиради, ҳаракатга ундайди. Демак, инсонлар миллий мафкурадан ўрин олган ғояларга мос ҳаракат қила бошлаганларидагина миллий ғоя халқнинг эътиқодига, қадриятига айланганлиги ҳақида хулоса қилиш мумкин.

Таянч тушунча: миллий ғоя тарғиботи, соҳалари, миллий ғоя йўналишлари, миллий ғоя тамойиллари, кенг қамровлилик, меъёрийлик узлуксизлик, босқичма- босқичлик, холислик, ишонч ва эътиқодлилик.

Мавзун мустаҳкамлаш бўйича саволлар.

1. Миллий ғоя тарғиботида жамият ҳаёти соҳаларида эришилган ютуқларни ҳисобга олиш зарурияти
2. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари йўналишларининг ўзаро боғлиқлиги.
3. Миллий ғоя тарғиботини ташкил этишнинг асосий принципларининг ўзига хос жиҳатлари.

4. Ёшларнинг ахборотдан хабардорлиги ва мафкуравий имунитети хусусиятлари.

3-мавзу: Миллий ғоя тарғиботи субъектлари

Режа:

1. Миллий ғоя тарғиботи субъектлари тушунчаси, маъно-мазмуни
2. ОАВ ва миллий ғоя тарғиботи
3. Миллий ғоя тарғиботида миллий-маданий мерос ва умуминсоний кадриятлар уйғунлиги

Миллий ғоя тарғиботи воситалари тушунчаси, маъно-мазмуни.

Миллий ғоя тарғиботи субъектлари мамлакатимизда яшайдиган одамлар, жамият ва давлатнинг эзгу мақсадларини, ҳаётий манфаатларини мужассам этадиган тушунчаларни, ғояларни жамоатчиликка етказиш, унга нисбатан ишонч ва эътиқодни шакллантиришга, кадриятга айланттиришга хизмат қиладиган ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий институтлар мажмуидир. Улар хилма-хил бўлиб, миллий ғоянинг тарғиботида муҳим ўрин тутди. Уларни мақсади ва вазифаларини амалга ошириш учун миллий ғоянинг асосий тушунча ва тамойилларига таяниш маънавий-мафкуравий ишларнинг самарадорлигини таъминлашда устувор аҳамиятга эга.

Миллий ғоя тарғиботида ҳаётимизнинг барча соҳаларида амалга оширилаётган ислохотларнинг самарадорлигига эришиш омиллари: 1) халқ маънавиятининг тикланиши; 2) бой тарихий меросимизни чуқур ўрганиш; 3) анъана ва урф-одатларимизни сақлаш; 4) фан ва таълимнинг ривожланиши; 5) жамият тафаккурининг ўзгариши ва юксалиши билан боғлиқ.

Бугунги кунда мамлакатимизда янги ҳаёт, янги жамият пойдеворини барпо этишда эркин фуқаро маънавиятини шакллантириш масаласи ғоят долзарб аҳамиятга эга. Миллий ғоя тарғиботи нуқтаи назаридан ёндашганда “эркин фуқаро маънавияти” муҳим. Чунки эркин фуқаро: 1) мустақилликни чуқур англайди; 2) мустақиллик тафаккурига эга; 3) миллий-маданий мерос

ва қадриятларни ҳурмат қилади, асраб-авайлаш тўғрисида қайғура олади; 4) демократик қадриятлар ва тамойилларни юксак баҳолайди; 5) инсонга олий қадрият сифатида қарайди; 6) эркинлик, тафаккур эркинлиги ва маъсулиятини ҳис этади; 7) миллий ғоя негизларига яъни, миллий-маданий мерос ва қадриятларга, умуминсоний тамойилларга содиқ, юксак маънавиятга эга, ватанпарвар, фидоий инсондир.

Ҳаётимизнинг барча соҳаларида амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотларимизнинг самарадорлиги аввало халқ маънавиятининг тикланиши, бой тарихий меросимизнинг чуқур ўрганилиши, анъана ва урф-одатларимизнинг сақланиши, маданият ва санъат, фан ва таълим ривожини энг муҳими, жамият тафаккурининг ўзгариши ва юксалиши билан узвий боғлиқдир.

Шу боисдан ҳам, ўз ҳақ-ҳуқуқини танийдиган, ўз кучи ва имкониятларига таянадиган, ён-атрофида содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларга мустақил ёндаша оладиган, айни замонда шахсий манфаатларини мамлакат ва халқ манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган, ҳар жиҳатдан баркамол инсонларни тарбиялаш вазифаси ҳал қилувчи масаладир.

Таъкидлаш жоизки, бу жараён юртимизда ўта мураккаб шароитда — мустабид шўро тузуми барбод бўлган ва янгича ижтимоий муносабатлар қарор топаётган кескин бир вазиятда юз берди¹².

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари жамиятимизнинг тараққиётини мустаҳкамлашга хизмат қиладиган, шу заминда яшаётган барча халқларнинг манфаатларини ўзида мужассам эта олиши билан муҳим. Инсоният жамияти пайдо бўлибдики, уларнинг мақсадлари мавжуд бўлган ва муштарак эзгу ғояга бирлашишган. Ҳатто мана шу бирлашув уларнинг ҳимояланиш воситаси сифатида талқин қилинган. Миллий ғоя умуминсоний тамойиллар ва миллий анъаналаримиз, тарихимиз, қадриятларимиз уйғунлигига асосланади. Шунингдек, шу Ватаннинг барча фуқароларининг мақсад-интилишларини ўзида мужассамлаштирган бош ғоя: “Озод ва обод Ватан,

¹² ¹² Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008, 76-77-бет

эркин ва фаровон ҳаёт қуришни пировард мақсадимиздир. “Эндиликда олдимизда турган энг муҳим вазифа-ана шу юксак тушунчалар билан бирга миллий ғоямизнинг узвий таркибий қисмларини ташкил қиладиган комил инсон, ижтимоий ҳамкорлик, миллатлараро тотувлик, динлараро бағрикенглик каби тамойилларнинг маъно-моҳиятини бугунги кунда мамлакатимизда олиб борилаётган маънавий-маърифий, таълим-тарбия ишларининг марказига қўйиш, уларни янги босқичга кўтариш, ёш авлодимизни ҳар томонлама мустақил фикрлайдиган дунёкараш эгалари қилиб тарбиялашдан иборат”¹³-дейди И.А.Каримов.

Миллий ғоя-“мутлоқлаштириш”, бировларни ўз “измига” бўйсиндириш, бир миллатнинг устунлигини тарғиб этиш хусусиятларидан йироқ эканлиги билан алоҳида аҳамият касб этади.

Ўзбекистон ҳам мустақиллигининг дастлабки кунлариданоқ, миллий манфаатларимизни умуммиллий миқёсда ҳимоя қилиш хусусиятига эга бўлган, мукамал қарашларимиз ва тарихимизни ўзида намоён қиладиган миллий ғоясини эълон қилиб, аввало дунёнинг ҳеч бир мамлакатидан кам бўлмаган демократик кадриятларга асосланган ҳуқуқий демократик давлат қуриш вазифаларини амалга оширмоқда.

Эндиги муҳим масала халқпарвар миллий ғояни тарғиб этиш, кенг жамаотчиликка тушунтириш, тарғибот-ташвиқот ишларини ташкил этиш билан боғлиқ бўлиб, бу миллий ғоянинг такомилида муҳим ва асосий босқич ҳисобланади. Жамият аъзоларини миллий ғоя негизлари асосида бирлаштириш ва унга бўлган эътиқодини шакллантириш Ўзбекистоннинг хавфсизлиги ва тараққиёти нуқтаи назаридан алоҳида стратегик аҳамият касб этади.

Миллий ғоя тарғиботи субъектлари. Жамиятда бугун миллий ғоя тарғиботининг ташкил қилувчи муҳим субъектлар мавжуд улар қуйидагилардан иборатдир:

–инсон;

¹³Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Т. “Маънавият” 2008. 75-бет.

- оила;
- жамият;
- махалла;
- оммавий ахборот воситалари;
- демократик институтлар, жамоат бирлашмалари в.б.

Тарғибот технологияларининг анъанавий ва замонавий кўринишлари. 1) Оммавий ахборот воситалари (радио, телевидение, турли мультимедиа, мобил алоқа воситалари); 2) интернет тизими; 3) реклама; 4) интернет клублар; 5) турли хил бадий асарлар; 6) кино асарлари (сериаллар); 7) санъат асарларида мустаҳкамланган. Улардан дунёда маърифий мақсадларда ҳам фойдаланилмоқда. Хусусан: 1) инсон (онги, тафаккури, хулқи, кийиниши) мақсадларидаги жозибали ўзгаришларни тарғиб қилиш; 2) урф-одат, анъаналарни замонавийлаштириш ва анъанавийлик ҳолатларига салбий муносабатни шакллантириш; 3) миллий, анъанавий кадриятларга нисбатан салбий ёндашувни шакллантириш, тарғиб этиш; 4) демократиянинг ягона андозасини тарғиб этиш; 5) тарғиботда турли хил “носоғлом”, “ноҳолис” “ғаразли” ўйинлардан, ахлоқсизлик кўринишларидан фойдаланишдан тап тортмаслик; 6) тақлидчанлик, инсоннинг моддий эҳтиёжларига мойиллигини оширишга уринишлар; 7) оммавий маданиятни кенг ёйишга уриниш ҳолатлари мавжуд.

ОАВ ва миллий ғоя тарғиботи. Миллий ғоя аҳолининг кенг кўлами орасида тарғибот ва ташвиқот ишларни такомилида шубҳасиз оммавий ахборот воситалари (ОАВ) етакчи ўринни эгаллайди. Хуқуқий демократик жамият қуришда оммавий ахборот воситаларининг ўрни ва роли бениҳоя катта. Шўролар даврида Ўзбекистонда фаолият кўрсатган оммавий ахборот воситалари ўз миллий заминидан узилган эди. У ўзбек халқига, Ўзбекистонга хизмат қилмас эди. Оммавий ахборот шўролар замирида коммунистик мафқуранинг дастёри сифатида меҳнаткашлар оммаси онги ва дунёқарашада тобелик, қарамлик ва қуллик ғояларини тарғиб қилар эди. Ўзбекистон ўз миллий мустақиллигини қўлга киритгандан сўнг, ижтимоий ҳаётнинг бошқа

соҳаларида бўлгани сингари оммавий ахборот воситалари олдида туб сифат ўзгаришлар даври бошланди. У ўзининг миллий негизига эга бўлди. Мамлакат ижтимоий сиёсий ҳаётида рўй берган туб сифат ўзгаришлари оммавий ахборот воситалари олдида ҳам мутлақо янги талабларни қўйди. У ҳам бўлса, мамлакат фуқаролари ўртасида миллий ғояларни холисона тарғибот қилиш асосида уларни келажаги буюк Ўзбекистонни яратишдек, шунингдек, уни доимо ҳимоя қилишдек, давлат олдида фуқароларни маъсулиятини оширишдек ишларга оммавий сафарбар этишдан иборат эди. Бу улуғвор ва олийжаноб вазифаларни амалга ошириш учун оммавий ахборот воситаларининг ҳуқуқий асослари яратилди. Шу боис, Ўзбекистонда оммавий ахборот воситаларининг мустақил республика мезонларига жавоб бера оладиган юридик мақомларини белгилаб берувчи ҳужжатлар мажмуаси қабул қилинди. Ўзбекистон Республикаси бош Қомусининг 67-моддасида: “Оммавий ахборот воситалари эркиндир ва тўла қонунга мувофиқ ишлайдилар. Улар ахборотнинг тўғрилиги учун белгиланган тартибда жавоб берадилар. Цензурага йўл қўйилмайди.”¹⁴ Бугун жамиятимизнинг оммавий ахборот воситаларисиз тасаввур қила олмаймиз. ОАВ: матбуот, телевидение, радио, ахборот агентликлари, интернет сайтлари ва ҳақ иборат. Жамиятдаги ижтимоий, сиёсий жараёнлардаги етакчи ўринни эгаллашини ҳисобга олган ҳолда, бугун ОАВ “тўртинчи ҳокимият” даражаси эркинлиги эътироф этилди. Мамлакатимизда эркин фаолиятга асосланган ОАВ шакллантирилди ва унинг фаолиятини такомиллаштириш ва ривожлантириш мақсадида аввало, ҳуқуқий кафолатларни яратишга киришилди. 1997 йилда қабул қилинган “Журналистик фаолиятни ҳимоя қилиш тўғрисида”ги, “Оммавий ахборот воситалари тўғрисида”ги (янги таҳрирда), “Ахборот олиш кафолатлари ва эркинлиги тўғрисида”ги қонунлар юқоридаги фикримизнинг амалий тасдиғидир. 1999 йил Ўзбекистон жаҳон тиллари университетиди Халқаро журналистика факультетининг ташкил этилиши ўзбек журналистикаси тарихида муҳим воқеа ҳисобланади.

¹⁴ Қаранг: Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. Т.: “Ўзбекистон”, 2008. Б.4

Матбуот миллий истиқлол учун жамиятни демократлаштириш ва келажги буюк Ўзбекистонни тараққий этишининг, миллий ғоя ва миллий манфаатлар ташвиқотининг ўткир қуроли эканлиги исбот талаб қилмайдиган ҳақиқатдир. Айниқса, бугунги кунда жамиятнинг ҳар бир оиласи ва аъзоси ОАВсиз ҳаётини тасаввур эта олмаслиги ва ҳеч бўлмаганда у билан боғлиқ равишда яшаётган бир даврда бу ҳақиқат янада ойдинлашади. Бугун оммавий ахборот воситаларини “тўртинчи ҳокимият” сифатида талқин этилишининг боиси демократик давлатларда ҳокимият бўлининининг уч тамойили амал қилса-да, уларнинг фаолиятларини такомиллаштириш ва уларни халқ билан боғлашнинг асосий воситачиси бўлган оммавий ахборот воситаларидир. Бугун бу йўналиш катта аҳамиятга эга бўлиб бормоқда. 2008 йил 1 январгача бўлган статистик маълумотларга кўра, Ўзбекистонда 12 тилда жами 866 та оммавий ахборот воситалари фаолият кўрсатмоқда. Шундан, 611 та газета, 165 та журнал, 43 та хусусий телевидение, 29 та кабелли телевидение, 4 та ахборот агентлиги ва 12 та хусусий, 1 давлат FM радиоканали, 1 та телерадиокомпания мамлакат ижтимоий сиёсий фаолиятида қатнашмоқда. Бу ўринда миллий тарғиботда оммавий ахборот воситаларининг ўрнини алоҳида таъкидлаб ўтиш лозим. Биринчидан, оммавий ахборот воситаларини маълумотларни тезкорлик билан етказиш имкониятига эга. Иккинчидан, бугун инсонларнинг ҳаётининг барча жабҳаларига кириб боришга улгурди, ўзига хос тарзда маълумотлар манбасига айланиб қолди. Оммавий ахборот воситаларининг асосий “талабгорлари” ёшлар қатлами бўлиб, айти оммавий ахборот воситаларининг турли кўринишлари орқали миллий тарғиботни ёшга мос тарздаги кўрсатувлар, радиоэшиттиришлар тарзида етказиб берилса, айти мақсадга мувофиқ бўлади. Бугун глобаллашув даврининг яна бир йирик кашфиёти сифатида баҳоланаётган - Интернет тизимининг яратилиши ОАВ яратилиши тарихида улкан тарихий бурилишни ясади ва дунё мамлакатлари ўртасидаги “чегаралар янада яқинлашди”. Ушбу тизим бўйича дунёнинг исталган мамлакати билан унинг махсус сайтлари орқали алоқа қилиш, шунингдек, ахборотларни узатиш ва қабул қилиш имкониятига эга бўлинди.

Зеро, фақатгина Интернетнинг ўзи фан ва техника, сиёсат, иқтисод ривожиди, умуминсоний ва миллий маданиятнинг ўзаро таъсирида, ягона ахборот тизимини яратиш соҳасида инсоният учун янги имкониятларни очиб берди. Интернетнинг пайдо бўлиши XX асрнинг 60 йилларнинг охири ва 70 йилларни бошларига тўғри келади. Оқибатда, интернет илмий, тижорат ва нотижорат ташкилотлари, мустақил матбаа ва оммавий ахборот воситалари фойдаланидиган глобал тармоққа айланди. 1991 йилда Англия ва Норвегия уланган интернетга, 1992 йилда АҚШ бирлашди. 1996 йилнинг ўзиди 50 миллион абонентлар қаторига Ўзбекистон ҳам аъзо бўлиб кирди. Интернет бой ахборот манбаи ва унга хоҳлаган пайтда, ҳар қандай вазиятда мурожаат қилса бўлади. Унда рекламалар, тижорат таклифлари ва эълонлари, ТВ ва радио дастурлари, йирик газета ва журналларнинг электрон нусхалари эълон қилинади. Аммо масаланинг яна бир муҳим, ўткир жиҳати борки, бугун бу жараён носоғлом “ахборот хуружлари” билан ҳам боғлиқдир. Бугунги кунда жамиятга жиддий хавф туғдираётган ёт ғоялардан бири терроризмнинг асосий қуроли ҳам ядро қуроли эмас, балки интернет бўлиб қолаётганлиги фикримизнинг исботидир. Яна масаланинг асосий томонларидан бири, интернетда ахборотларнинг тез тарқатиш хусусиятига эга эканлиги террористларнинг асосий манбасига айланиб қолди. Ахборотлар чегара билмас экан, оммавий ахборот воситалари айни пайтда инсоният учун катта имкониятлар манбаси бўлиш билан бир қаторда, унинг том маънодаги “қушандаси” ҳамдир. Бугун биз Бунга дунёнинг кўплаб мамлакаларидаги террористик ва бузғунчилик ҳаракатларидан олдин тарқатилган интернет маълумотлари мисолида кўришимиз мумкин. Испанияда 2003 йилдаги, Англия метросидаги 2005 йилдаги, Россияда 2006 йилдаги террористик хатти-ҳаракатлар олдиндан турли пайтларда, аниқлаб бўлмас порталлар орқали маълумот сифатида тарқатилган. Бундан ташқари “оммавий маданият”нинг кириб келиши учун асосий йўлак ҳамдир. Глобаллашув - дунё халқлари ўртасидаги муносабатлар тизими экан, унинг тузилмаси турли муносабатлар асосига қурилади. Оммавий ахборот воситалари тарғиботларни

турли йўсинда амалга ошириши мумкин бўлиб, уларда реклама ва эълонлар асосий рол ўйнайди. Реклама ва эълонларда маълум бир маҳсулотни тақдироти орқали асосий етакчи давлатга хос ва мос бўлган ғоя тарғиб этилади. Айнан оммавий ахборот воситалари пайдо бўлгунга қадар дастлаб, турли эълонлар ғояларнинг тарғиботи сифатида хизмат қилган бўлиб, Италия фашизмнинг “отаси” Бенито Муссолини ўз фашистик ғояларини тарғиботини аввало, одамлар гавжум тўпланадиган жойларга тарқатилган эълонлар асосида амалга оширган. Германия “дахоси”(фюрери) деб таърифланган Гитлер эса, дастлаб ўз ташвиқотини камбағаллар яшайдиган ва йиғиладиган манзилларда эълон тарқатиш билан фашистик ғояларнинг дастлабки “издошлари”га эга бўлган эди. Чунки, бу пайтда камбағаллар аҳолининг кўп қисмини ташкил қилар ва янги ахборотларга муҳтож ҳам эди. Бугун оммавий ахборот воситалари “оммавий маданият”нинг асосий кўринишларидан бири бўлган турли хил кинофильмлар ва сериаллар билан ўз миждозларига эга бўлмоқда. Бу ўринда ўзининг шахсий манфаатларини кўзлаётган кучлар нисбати ҳақида жиддий ўйлаб кўриш лозим. Чунки, айнан оммавий ахборот воситаларининг турли кўринишлари орқали жамиятга “ёт ғояларни”нинг кириб келиши ҳам тезлашади. Шу мақсадда турли хил кинофильм ва сериаллар, ғарб кўрсатувларини тақдим этаётган телекомпаниялар фаолиятини янада такомиллаштириш ва оммавий назоратни кучайтириш миллий ғоя тарғиботи нуқтаи назаридан муҳим аҳамият касб этади.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, ҳар миллат анъанавий тараққиёт негизларига эга бўлиб, бу ўринда албатта замонавийликни ҳам инкор этмаслиги лозим. Анъанавийлик ва замонавийлик ўртасидаги кўприк вазифасини бажариши лозим бўлган жамият ижтимоий институтларидан бири ҳам айнан оммавий ахборот воситаларидир. Аммо оммавий ахборот воситалари фақатгина ўз “миждозлари”га эга бўлиш мақсадида анъанавийликка эскилик сарқити сифатида қараш, янги замонавий кўринишга эга бўлган манбалардан кўпроқ фойдаланиш ҳолатлари, афсуски

хозирги кунда учраб турибди. Миллий ғоя тарғиботи ўз навбатида, оммавий ахборот воситалари олдига катта ва ўз ўрнида маъсулиятли вазифларни юклайди. Фақатгина кўрсатишнинг ўзи етарли эмас, балки, турли тушунтириш ишларини оммалаштириш, унга фуқароларни жалб қилиш орқали ташвиқотни янада кучайтириш, тутруксиз ғарб клипларининг ўрнига миллийлик руҳи билан суғорилган кўрсатувларни намойиш этиш, аста-секинлик билан ҳаммабоб теледастурлар тизимини яратиш бориш оммавий ахборот воситаларининг миллий ғоя тарғиботидаги муҳим жиҳатлардан бири ҳисобланади.

Ахборот хуружига қарши курашиш-давлат томонидан махсус метод (сиёсий, иқтисодий, дипломатик, ҳарбий) лар, усуллар воситасида, ички ва ташқи ахборот маконида ўз манфаатларини ҳимоялашнинг мажмуавий тизимидир. Ахборот-психологик хавфсизликни таъминлаш қуйидаги асосий соҳаларда олиб борилмоқда:

- сиёсий (давлатнинг ички ва ташқи сиёсат) фаолиятида;
- дипломатик (халқаро ва давлатлараро) муносабатларда;
- давлатнинг сиёсий ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларида;
- ҳарбий (мудофаа тизимини мустаҳкамлаш).

Давлатларнинг миллий манфаатларига жиддий хуруж сифатида намоён бўлаётган омиллардан бири-глобал ахборот хуружи энг юқори даражани ташкил қилади. Халқаро ахборот маконидан ўзаро курашувчи манбалар ўзаро вақтинча бирикиб, муайян давлатга қарши ахборот хуружини ташкил этишади. Асосий мақсад, хуруж таъсири остига олинган давлатнинг ички ахборот маконини таназзулга учратиш, халқаро ахборот маконида ўша давлатни ўз позициясини маҳрум қилишдир.

1998 йилда техника фанлари доктори С.Расторгуев ўзининг “Ахборот уруши”¹⁵ номли китобида С.Нилуснинг “Сион донишмандлари йиғилиши протоколлари” номли хужжатни ахборот-технологик нуқтаи назаридан

¹⁵ Қаранг: С.Расторгуев. Информационная война. 1998 г. С.139-140

таҳлил қилинган. Чунки, мазкур хужжатда ахборот урушининг барча йўналишлари, омиллари аниқ ва қисқа йўналишда кўрсатилган:

- бошқарув тизими (хокимият тармоқларини назорат қилиш);
- аҳолини фикрини ўзгартириш воситалари (ОАВ ёрдамида);
- терроризм (давлатни таҳликага солиб, мақсадга эришиш);
- иқтисодий хуруж, иқтисодий бошқарув воситалари;
- иқтисодий дастур (иқтисодий таназзулга ёки қарамликка олиш);
- умумхалқ овоз беришлари ва ҳ. (сиёсий жараённи бузиш)

Мазкур хужжатдаги маълумотлар методик характерга эга бўлиб, улар шундай тузилганки, ахборот хуружининг мазмун-моҳиятини англай оладиган ҳар қандай шахс уни фаолиятида ишлатиши мумкин.

Мустақилликка эришган мамлакатлар, жумладан Ўзбекистон учун ҳам бундай хавфларни бартараф этиш масаласи жиддий ғоявий муаммолар доирасига киради. Ғоявий-мафкуравий жараёнлар муракаблашиб бораётган, унинг янги усуллари ўйлаб топилаётган ҳозирги кунда ушбу таҳдид ва таъсирларга фақат кучли ғоя, ўзликни англаш, соғлом ғоялардан иборат мафкурагина қарши тура олади. Шунинг учун ҳам И.А.Каримов томонидан юксак мафкуравий маданиятни мужассам этган “фикрга қарши фикр, ғояга қарши ғоя, жаҳолатга қарши маърифат билан курашиш” тамойили назарий жиҳатдан асослаб берилди ва мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган оммавий ахборот воситаларининг фаолият дастурларида кенг амалиётга жорий қилинмоқда.

Ўзбекистонда цензуранинг ман қилиниши билан оммавий ахборот воситаларининг эркин фаолияти учун зарур шарт-шароитлар шаклланди.

Мазкур масаланинг жамиятимиз тараққиётида тутган ўрни ҳақида тўхталиб, давлатимиз раҳбари шундай деган эди: “Ҳозирги кунда коммуникация ва компьютер технологиялари асрида, интернет кундан-кунга ҳаётимизнинг барча жабҳаларига янада чуқур ва кенг кириб бораётган бир пайтда, одамларнинг онги ва тафаккури учун кураш ҳал қилувчи аҳамият касб этаётган бир вазиятда бу масалаларнинг жамиятимиз учун нақадар

долзарб ва устувор бўлиб бораётгани ҳақида гапириб ўтиришнинг хожати йўк”

Ахборот макони глобаллашувнинг ҳозирги босқичида интернетнинг миллий ва халқаро компаниялар, даврий матбуот, ТВ ва радио билан муносабатлари янада кенгайиб, бойиб бормоқда. Демак, оммавий ахборот воситаларини фаолиятини янада либераллаштириш орқали миллий ғоя тарғиботи технологияларининг мазмунини ошириш - давр талаби ҳисобланади.

Миллий ғоя тарғиботида миллий-маданий мерос ва умуминсоний қадриятлар уйғунлиги. Миллий ғоя тарғиботида халқимизнинг табиати, иродаси, орзу-интилишларини ифодаладиган қуйидаги миллий-маданий хусусиятларни замон талаблари асосида янада бойитишни назарда тутати:

–халқимиз ҳаётида қадим-қадимдан жамоа бўлиб яшаш руҳининг устунлиги;

–жамоа тимсоли бўлган оила, маҳалла, эл-юрт тушунчаларининг муқадаслиги;

–ота-она, маҳалла-қуй, умуман жамоатга юксак ҳурмат-эътибор;

–миллатнинг улмас руҳи бўлган она тилига муҳаббат;

–каттага - ҳурмат ва кичикка - иззат;

–меҳр-муҳаббат, гўзаллик ва нафосат, ҳаёт абадийлигининг рамзи – аёл зотига эҳтиром;

–сабр-бардош ва меҳнатсеварлик;

–ҳалоллик, меҳр-оқибат ва ҳаказо.

Миллий ғоя тарғиботида қуйидаги умумбашарий қадриятларни эътироф этади ва улардан озиқланади:

–қонун устуворлиги;

–инсон ҳақ-ҳуқуқлари ва хурфикрлик;

–турли миллат вакилларига ҳурмат ва улар билан баҳамжиҳат яшаш;

–диний бағрикенглик;

–дунёвий билимларга интилиш, маърифатпарварлик;

–Ўзга халқларнинг илғор тажрибалари ва маданиятини ўрганиш ва ҳаказо¹⁶. Миллий ғоя тарғиботи воситаларининг ҳар бири ўз йўналишида: 1) миллий-маданий меросга таяниши учун асраб-авайлаш ва ривожлантиришга алоҳида аҳамият бериши муҳим; 2) Миллий-маданий хусусиятларни инкор этмаган ҳолда, умумбашарий тамойилларга содиқ қолган ҳолда тарғибот ишларини олиб бориш миллий ғоя мақсадларини Ўзбекистон халқининг ишонч ва эътиқодига, ҳаётий кадриятига айланиб боришига хизмат қилади. Миллий ғоя тарғиботи технологияларида бу уйғун тарзда доимо ифодасини топиб бориши, мамлакатда Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт қуришга хизмат қилади.

Таянч тушунча: миллий ғоя тарғиботи воситалари, глобаллашув ва миллий ғоя тарғиботи уйғунлиги, Ахборот хуружи. Миллий ғоя тарғибот воситалари. Ахборот уруши. Миллий ғоя тарғиботида миллий ва умуминсоний негизлар.

Мавзунини мустахкамлаш бўйича саволлар.

1. Миллий ғоя тарғиботи воситалари.
2. Миллий ғоя тарғиботи воситаларининг бир-бири билан боғлиқлиги.
3. Ахборот хуружлари ва уни олдини олиш йўллари.
4. Миллий ғоя тарғибот воситаларида анъанавийлик ва замонавийлик муносабати.

4- мавзу: Миллий ғоя тарғиботида замонавий технологик услублар

Режа:

1. “Замонавий технологик услублар” тушунчаси, унинг таърифи ва тавсифи.
2. Миллий ғоя тарғиботида замонавий технологик услублардан фойдаланиш масалалари.
3. Замонавий технологик услублардан мафкуравий мақсадларда фойдаланишнинг салбий оқибатларини бартараф этиш йўллари.

¹⁶Қаранг: Миллий истиклол ғояси: асосий тушунчалар ва тамойиллар. –Т.: “Ўзбекистон”, 2000. -49-50 бетлар

1-масала. Кейинги йилларда “замонавий технологиялар” тушунчаси жамият ҳаётининг турли соҳаларида, айниқса, иқтисодиётда кенг қўлланилмоқда. Ишлаб чиқаришни модернизациялаш, юқори меҳнат унумдорлигига эришиш, экспорт салоҳиятини ривожлантириш учун қўлланилаётган фан ва техника ютуқлари “замонавий технологиялар” тушунчасида ўз ифодасини топмоқда.

Президент Ислон Каримов юртимиздаги барқарор иқтисодий ўсишнинг муҳим шартларидан бири – ишлаб чиқаришга янги, замонавий технологиялар кенг жорий этилгани, деб ҳисоблайди. Юртбошимиз таъкидлаганидек, кейинги 11 йилда (2004 - 2015) ялпи ички маҳсулотнинг ўсиш суръатлари барқарор равишда 8 фоиздан юқори бўлиб келмоқда... Бунинг натижасида ... ишлаб чиқариш ва саноат жадал суръатлар билан ривожланмоқда, юқори технологияларга асосланган замонавий корхоналар ишга туширилмоқда.¹⁷

Миллий ғоя тарғиботида, уни ёшлар онги ва қалбига сингдириш жараёнида ҳам эскирган услуб ва зерикарли ваъзхонликдан воз кечиб, замонавий технологиялардан, яъни янги маҳорат усулларидан фойдаланиш юқори самара бериши шубҳасиз.

Унинг икки жиҳатини ҳисобга олиш керак бўлади: биринчидан, фан ва техниканинг турли соҳаларида қўлга киритилган ютуқлари; иккинчидан, миллий ғоя тарғиботида ана шу илмий-техник тараққиёт меваларидан маҳорат билан фойдаланишнинг ғоявий-мафкуравий услубларидаги янгиликлар, ўзгаришлар.

Демак, **“Замонавий технологик услублар”** тушунчасини миллий ғоя тарғиботида нисбатан қуйидагича таърифлаш мумкин: **“миллий ғояни тарғиб ва ташвиқ этишда фойдаланиладиган илм-фан ютуқлари, энг сўнгги натижаларига таянган техник воситалар ҳамда улардан фойдаланиш маҳоратидаги янги ғоя, қарашлар, услублар мажмуи”**.

Уларни қуйидаги йўналишларда ифодалаш мумкин:

¹⁷ Қаранг: Каримов И.А. Асосий вазифамиз — жамиятимизни ислох этиш ва демократлаштириш, мамлакатимизни модернизация қилиш жараёнларини янги босқичга кўтаришдан иборат. – Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганнинг 23 йиллигига бағишланган тантанали маросимда сўзланган нутқ. – Тошкент, “Ўзбекистон” 2016. Б??

- 1) Таълим ва тарбия соҳасига доир замонавий технологик услублар;
- 2) Фан ва илмий муассасаларда қўлланиладиган замонавий технологик услублар;
- 3) Маданият ва маданий-маърифий муассасалар фаолиятида қўлланиладиган замонавий технологик ўзгаришлар;
- 4) Адабиёт ва санъат соҳасидаги янгиликлар, улардан фойдаланишдаги технологик услублар;
- 5) Дин соҳасида замонавий технологиялардан кенг фойдаланилаётганлиги;
- 6) Жисмоний маданият ва спорт соҳасидаги янги технологиялар;
- 7) Урф-одат, маросим ва байрамларни янгича асосда ташкил этилганлиги;
- 8) Оила, маҳалла, меҳнат жамоаларидаги янги ютуқлар, ўзгаришлар;
- 9) ОАВ ва жамоат бирлашмалари фаолиятидаги янги техник ва технологик ўзгаришларни ҳисобга олиш ва ҳ.к.

Миллий ғоя тарғиботини амалга оширишда замонавий технологиялардан унумли фойдаланишни биринчи муҳим шарт – улардан тизимли фойдаланиш, ўқув жараёнини режалаштириш амалиётида қўллашдир. Миллий ғоя тарғиботида замонавий педогогик интерфаол усуллардан фойдаланиш юксак самарадорликка эришиш имконини беради.

Миллий ғоя тарғиботини амалга ошириш йўлида жамиятимиздаги барча кучлар – давлат ва нодавлат ташкилотлари, сиёсий партиялар фаол иш олиб бормоқда. Илғор жамоатчилигимиз, зиёлиларимиз бу эзгу ишга ўз ҳиссасини қўшмоқда. Бугун одамларимизнинг онги ва тафаккури ўзгарди. Интернет тизими, мобил алоқа улар учун кундалик талабга айланди. Айни пайтда, биз ўз ғоямизни юртдошларимиз, айниқса, ёшларимиз қалби ва онгига сингдирмасак, бошқалар бизга ёт ва зарарли ғоясини сингдиришга ҳаракат қилади. Шунинг учун, юқорида қайд этилган соҳаларнинг ҳар бир субъекти бунга алоҳида эътибор бериши керак. Бу соҳаларни замон билан ҳамнафас ҳолда фаолият юритишини, мамлакат истиқболи тўғрисида

кайғуришни, тинмай изланишни, илмий ихтироларни амалга ошириш ва уларни ҳаётга татбиқ этишни тақозо этади.

Мафкуравий кураш тобора кучайиб бораётган ҳозирги глобаллашув даврида миллий ғоя тарғиботида қуйидагиларни эътиборга олиш жуда муҳимдир:

- 1) тарғибот мақсадларини аниқ билиш;
- 2) тарғибот янгиликларини ўрганиб бориш ва ҳисобга олиш;
- 3) ғоявий-мафкуравий жиҳатдан алоҳида эътибор бериш лозим бўлган ижтимоий қатлам ва гуруҳларни аниқлаш;
- 4) тарғибот олиб бориладиган аудиториянинг хусусиятларини билиш;
- 5) тарғиботнинг стратегик йўналишларини, мавзуларининг мазмун-моҳиятини, уларнинг ўзгарувчанлигини ҳисобга олиш тақозо этилади.

Миллий ғоя тарғиботи замонавий технологиялари бир тизимга солинган, комплекс ёндашувга асосланган, мунтазам ва даврий бўлиши керак. Бу борада мутасадди ташкилотлар томонидан муҳим ишлар амалга оширилмоқда. Лекин, замон талабларига жавоб бериш учун фақат тарғибот билан чекланиб қолиш етарли эмас.

Маънавият соҳасидаги бугунги таҳдидларни чуқур ўрганиш, уларни аниқлаш, уларга нисбатан ўз вақтида муқобил чоралар кўриш, аҳолида мафкуравий иммунитетни шакллантириш зарур. Айниқса, ёшларни ғоявий тарбиялаш катта аҳамият касб этади. Замонавий технологиялардан маҳорат билан фойдаланиш ғоявий-мафкуравий тарбиянинг кўламини оширади. Онг ва тафаккурдан жой олиб, уни ўзига қаратиш, тобе қилиш, ғоя орқасидан эргашиб, унга тақлид қилишга сабаб бўлади. Миллий ғоя тарғиботи технологияларидан фойдаланиш унинг жозибадорлигини оширади. Шунинг учун маънавий-маърифий ишларни аниқ мақсадга қаратилган ҳолда олиб бориш учун унинг методологиясини яратиш, жаҳон майдонларида рўй бераётган жараёнларни ўрганиб борадиган илмий дастурлар ишлаб чиқиш зарур.

Ахборотлаштириш соҳасида ҳам айрим ютуқлар билан бирга қатор муаммолар ҳам мавжуд. Чунончи, виртуал кутубхоналар, информацион-ресурс марказлари пайдо бўлди. Нодавлат нашрлар, хусусий теле-радио студиялари, нашриёт ва босмахоналар, журналистлар уюшмалари вужудга келди. Уларда ишлайдиган, уларни бошқарадиган одамларнинг онги ва тафаккури кескин ўзгарди. Ҳолбуки, 90-йилларга қадар бу янгиликларни тасаввур ҳам қилиб бўлмас эди.

Ахборот соҳасидаги бу кучларнинг барчаси ўз низоми асосида, амалдаги қонунлар доирасида фаолият олиб боради. Давлат томонидан уларнинг фаолиятини чеклаш ёки назорат қилиш ҳолатларига йўл қўйилмайди. Бордию кимдир оммавий ахборот воситалари фаолияти устидан назорат ўрнатишни истаган тақдирда ҳам бунинг имконияти йўқ. Чунки, тобора кўпайиб бораётган оммавий ахборот воситалари устидан назоратни амалга оширишнинг ўзи имконсиздир.

Аммо, бир ҳақиқатни тан олиш жоиз. Шакли ва фаолият йўналишидан қатъи назар, барча оммавий ахборот воситалари ягона мақсадга – Ўзбекистонимизнинг гуллаб-яшнашига, халқнинг маънавий юксалишига ўз ҳиссасини қўшиши лозим ва қўшмоқда ҳам. Бу йўлда барчани бирлаштирувчи ва юксакликка сафарбар этувчи беқиёс куч, шак-шубҳасиз, бизнинг миллий ғоямиздир.

2-масала. Ўзбекистонда ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамияти қуриш аҳолининг турли қатламлари ўртасида миллий ғоянинг мазмун ва моҳиятини тушунтириш, маънавий-маърифий ишларни мақсадли, босқичма-босқич, узлуксиз ва тизимли тарзда олиб бориш заруратини туғдиради. Бу жараённинг муваффақиятини таъминлашда замонавий технологик услублардан фойдаланиш муҳим роль ўйнайди. Ушбу йўналишда олиб бориладиган ишларни амалга оширишда ҳар бир иш режаси, уни амалга оширувчи масъул шахслар, тадбирларни ўтказиш муддати, уларни ташкил этиш, тадбир самарадорлигини таъминлаш, якуний таҳлил этиш, социологик сўровлар, ижтимоий фикрни аниқлаш муҳим аҳамият касб этади. Кўзланган

мақсадга эришиш, яъни аҳоли ва ёшлар онг ва дунёқарашига миллий ғоя, маънавий асосларини сингдиришда замонавий сиёсий технологиялар, айниқса, жамоатчилик билан алоқалар (ПР – паблик рилейшнз) технологияларини қўллаш муҳим ва долзарб масалалардан бирига айланиб бормоқда.

Глобаллашув жараёнининг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, мафкуравий, маънавий ва экологик йўналишларда тобора кучайиб боришини англаш, унинг ижобий ва салбий жиҳатларини таҳлил этиш, шунингдек, замонавий ахборот технологиялари таъсир доирасининг тобора кенгайиб боришидан келиб чиққан ҳолда ҳар бир фуқаро, ижтимоий қатлам ҳуқуқий манфаатлари, қизиқиши ва жамиятда тутган мақомини эътиборга олиш, турли омил, эҳтиёж, қоида ва талаблар доирасида келиб чиқиб иш олиб боришни, усуллардан тўғри ва унумли фойдаланишни талаб этади.

Миллий ғоя тарғиботи, маънавий ва маърифий ишларни ташкил этишининг замонавий технологик услубларида ҳар бир шахс, сиймонинг қаршида муҳим роль ўйновчи омиллар мавжуд бўлиб, улар қуйидаги жадвалда келтирилган:

1. Маданий хусусиятларни ҳисобга олиши лозим.
2. Шахснинг таълим даражасини ҳисобга олиш лозим. Бугунги кунда кўплаб одамларнинг эътиборини тортиш, масалан, олий маълумотлилар ёки турли жамоатчилик вакиллари билан мулоқотлар тобора табақалашиб бормоқда. Бу технологиялардан фойдаланишда ўзига хос ёндашувни тақозо этади.
3. Оилавий муҳити. Маълумки, болаларнинг фикри, сезиши, дунёқарашини, сиёсатга муносабати ва бошқаларни кўпинча ота-онадан олади. Инсоннинг ижтимоийлашувида оиланинг ўрни жуда катта.
4. Шахснинг жамиятдаги ўрнини ҳисобга олиш. Одамларнинг ижтимоий мақоми ўзгариши билан уларнинг ҳатти-харакати ҳам ўзгариб туради.
5. Миллий, этник ёки ирқий мансублиги билан боғлиқ хусусиятларни билиш лозим.

Миллий ғоя тарғиботи технологияларидан маънавий-маърифий ишларни ташкил этишдаги эҳтиёж поғоналари қуйидаги жадвалда келтирилган:

1. Жисмоний эҳтиёжлар;
2. Иккинчи даражали экзистенциал эҳтиёжлар: ўзининг яшаши учун хавфсизлик талабларини яратиш, ҳаёт фаолиятдаги ҳимоя, шароит, сокинлик ва барқарорлик шароитлари.
3. Учинчи даражадаги социал эҳтиёжлар: боғлиқлик, муҳаббат ва садоқат, маълум гуруҳга мансублик.
4. Тўртинчи даражадаги эҳтиёжлар: тан олиниш, ишонч ва етакчилик, лаёқат ва таъсирчанлик, идрок ва ютуқлар.
5. Юқори даража: - ўзини ифодалаш ёки оддий инсон нимага қодир бўлса, ўшанга эришиш. Ўзини намоён этиш, ижод орқали ўзини тан олдириш ва мақсадига етишдир.

Ушбу беш даража ҳар қандай шахс ёки социал гуруҳнинг миллий ғоя тарғиботи, маънавий ва маърифий ишларни ташкил этиш ва бошқаришда эътиборга олиши самара бериши мумкин бўлган муҳим эҳтиёжлари саналади.

Миллий ғоя тарғиботи, маънавий ва маърифий ишларни ташкил этишда муҳим аҳамиятга эга бўлган қоидалар қуйидаги жадвалда келтирилган:

1. Турли омиллардан фойдаланишда ошкора мисол, расм, кўргазмаларни намоёниш этишга, кутилмаган ҳаракатлар қилишга, баъзи одамларни қойиш ва уришишга шошилмаслик, биринчи навбатда шарт - шароитни ўрганиш ва таҳлил этиш лозим.
2. Одамларни ўзингизни қабулингизга чақирманг, уларнинг ичига ўзингиз боринг. Кўпчилик одамлар турли маънавий-маърифий тадбирларда умуман қатнашмайди. Одамларнинг чекланган қизиқишини тушуниб етгандан сўнг, жамоатчилик ҳиссиётларини эътиборга олиш, нимага қодирлиги асосида реал стратегияни ишлаб чиқиш мумкин.
3. Одамларнинг хулқ-атворини ўзгартириш учун умуман тадбирларни бирданига ўзгартиришни ўйламамиз. Турли ахборот ва талабларни етказишда асосли ва босқичма-босқич ҳаракат қилиш.

4. Ахлоқий мисолларни келтиришни асосий далил эмас, қўшимча восита сифатида қўллаш. Ахлоқий қадриятларни ўзгартириш жуда қийин. Рақибни ахлоксизлиги ҳақида гапиришдан кўра, кўпроқ ўз қарорингизни устунлигини намойиш этинг, кўпчиликнинг қўллашига алоҳида эътибор беринг.

5. Бош мезондан фойдаланинг. Ҳар қандай иш, тадбирларда аҳолининг барча қатламларини қувватлашига эришинг. Шарт-шароитни ўзгартириш учун, унга барча фаол одамларни жалб этинг.

6. Ишонтирмоқчи бўлган одамларни хафа қилманг. Муаммоларни ўрганиш орқали олинган амалий далиллар натижасига қараганда, одамларга уларни ишонтирган, ёқадиган одам кўпроқ таъсир қилар экан, чунки уни ўзимизнинг одам деб ҳисоблашади.

Миллий ғоя тарғиботи, маънавий-маърифий ишларига оид айрим талаблар, миллий ғоя тарғиботи, маънавий ва маърифий ишларини ташкил этиш ҳам маълум қонун-қоидаларга бўйсунди, ўзининг маълум тузилишига эгадир. Маънавият дунёқарашлар тизими бўлиб, унинг аниқ тузилмаси бўлиши ва маълум талабларга жавоб бериши керак. Ушбу талаблар миллий ғоя тарғиботи, маънавий ва маърифий ишларнинг изчиллиги, унинг янада ривожланиши ва ҳаётийлиги имкониятларини белгилайди:

1. Универсал (ҳар томонлама) бўлиши керак. Яъни, бир неча қонун - қоидалар, йўналишлардан ташкил топган бўлиши, уларнинг ёрдамида ижтимоий, иқтисодий ва маданий соҳаларда кечаётган ҳолатларни ёрита олиши керак.

2. Тушунарли бўлиши ва айнан йўналтирилган аҳоли қатламлари манфаатларига жавоб бериши керак. Бу аҳолининг турли социал гуруҳ, қатламларига нисбатан белгиланган вазифаларни ечиши керак. Шунинг учун ғоявий, маънавий, маърифий масалалар биринчи навбатда долзарб бўлиши керак.

3. Ғоявий, маънавий ва маърифий ишлар технологиялари консерватив ва "қотиб қолган", эскича бўлмаслиги, яъни ўзгариб турувчи воқеаларга муносабат билдира олиши керак.

4. Маънавият, маърифат ва мафкура қоидаларига мос келиши керак. Миллий ғояни жамиятдаги турли қатламлар онгига сингдириш, ўзлигини англаш ва жамиятни бошқариш учун муҳим. Маънавият ва маърифатни ҳам, мафкурани ҳам, фақат бир соҳа билан боғламаслик керак. Улар ғоя, маънавият ва маърифат соҳаларининг ҳамоҳанглиги ва қамровида бўлиши керак.

Биз ахборотлар асрида яшамокдамыз. Илмий-техника инқилоби, ахборотлар технологиялари – ишлаб чиқариш, тиббиёт, сиёсат ва бошқаларга жуда катта таъсир этмоқда. Илғор технологияларга эга бўлган давлатлар бошқа мамлакатларга ўз таъсирини ўтказишга уриниши табиий, айнан шунинг учун ҳам дунёда илмий заҳира ва имкониятлар учун кураш тўхтаётгани йўқ.

Маънавий ва мафкуравий ишлар соҳасида эса, уларни доимо миллий ғоя, фалсафа, сиёсатшунослик, социология, психология ва бошқа фанларнинг замонавий маълумотлари асосида ривожлантириб бориш муҳим вазифа хисобланади. Шунинг учун ғоявий, маънавий ва маърифий ишларни, такомиллаштириш, ўтмиш сабоқларини хисобга олган ҳолда янги шарт-шароитларга мослаштириш лозим. Шундагина ғоявий, маънавий-маърифий ишлар таъсирчан ва самарали бўлади.

Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар бўйича аҳоли ўртасида ўтказиладиган тадбирларда унда қатнашаётган иштирокчилар, уларнинг маълумот даражаси, касби, жамиятда ўрни, мақомидан келиб чиққан ҳолда ташкиллаштиришни, изоҳлашни ва атрофлича тушунчалар бериш орқали амалга оширишни талаб этади¹⁸.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, кишиларни фаолликка чақирадиган, ҳаракатга ундайдиган ташвиқот кўпроқ самара берар экан.

¹⁸ Қаранг: Миллий ғоя илмий-тадқиқотларининг назарий-методологик асоси. 1-китоб, Андижон., 2008. 62-66 бетлар

Шунинг учун, «Ватан – саждагоҳ каби муқаддасдир» ёки «Ватанни севмоқ – иймондандир» ғоялари билан бир қаторда, «Ватан сенинг хизматингга муҳтож», «Ватан учун сен нима қилдинг» қабилидаги ғояларни ҳам тарғиб қилиш яхши самара бериши аниқланган.

3-масала. Бугунги кунда айрим хорижий оммавий ахборот воситалари бизга ўз мафкурасини сингдиришга уринаётганини сезиш қийин эмас. Бу ҳақда Президент Ислон Каримов шундай дейди: **«Сир эмас, баъзан беозоргина бўлиб туюлган мусиқа, оддийгина мультфильм ёки реклама лавҳаси орқали ҳам маълум бир мафкуравий мақсадлар ва интилишлар ифодаланади».** Мазкур ҳолат ҳам миллий ғоя тарғиботининг таъсирчанлигини оширишни ҳамда ҳар қандай мафкуравий таҳдидларга нисбатан огоҳ бўлишни тақозо этади. Бу эса тарғибот-ташвиқот ишларига янгича технологиялар, ёндашувлар, услуб ва воситаларни жалб этишни талаб қилади.

Ёшлар онгига ёт ғоя ва бузғунчи мафкураларни сингдиришга қаратилган ахборот-психологик таъсирдан кўзланган мақсадлар қуйидаги жадвалда санаб ўтилган:

1. ёшлар онгига сиёсий ва мафкуравий бепарволикни ҳосил қилиш;
2. ёшларнинг маънавий-ахлоқий онгини издан чиқариш;
3. «оломон» ёки «тўда» онгини шакллантириш;
4. давлатга нисбатан норозилик кайфиятини туғдириш;
5. мавжуд тузумга нисбатан ишончсизлик келтириб чиқариш;
6. тартибсизликни вужудга келтириш;
7. ёшларни «зомби»га айлантириш ва ҳ.к.

Ахборот хуружига қарши курашда самарага эришиш учун нишонига айланган объектни аниқ билиш лозим.

Биринчидан, ахборот-психологик хуруж кўпроқ мўлжалга олган объект жамиятнинг қайси қатламида, қайси ижтимоий гуруҳдан иборат; уларнинг муаммоси нима, қизиқишлари қандай, ҳозирда ва келажакда нимани хоҳлашади, каби саволларга жавоб аниқ бўлиши керак.

Иккинчидан, мамлакат миқёсида янгилик ниқобида кутилаётган ахборот-психологик таҳдид ва хавф-хатарларнинг йўналишларини, қайси томонга йўналтирилганини аниқлаш керак.

Учинчидан, жамият ҳаётида, айниқса, ёшлар ҳаётида ўз ечимини кутаётган долзарб муаммоларни аниқлаш ва уларни ҳал этиш лозим.

Бинобарин, ахборот-психологик хуружлар кучайиши, кўлами кенгайишининг олдини олиш мақсадида қуйидагилар тавсия этилади:

1. Ечимини кутаётган долзарб муаммолар, уларни бартараф этишга қаратилган чора-тадбирлар ҳақидаги таҳлилий ахборотларни интенсив равишда халқаро ахборот маконига чиқаришни кучайтириш керак.

2. Мавжуд муаммоларнинг ечими ҳақида, уларнинг бартараф этилиши юзасидан давлатнинг олиб бораётган ишлари тўғрисида халқаро жамоатчилик қанчалик кўпроқ маълумотга эга бўлса, ахборот-психологик хуружнинг таъсири шунчалик кам бўлади, яъни хуруж бартараф этилади.

3. Ёшлар онгида мустақил тафаккур, онгли мушоҳада ва танқидий таҳлил кўникмаларини янада ривожлантириш лозим.

4. Давлат амалга ошираётган ҳар бир ислоҳот, ҳар бир жараён ҳақида, сиёсий ва ижтимоий янгиликларнинг ҳар тарафлама таҳлилин оммавий-ахборот воситалари орқали яқин ва узоқ хорижга тарқатиш мақсадга мувофиқ.

5. Бугунги техник имкониятлар натижасида бунинг қийинлиги йўқ, аксинча мураккаблиги эса ахборот таҳлили ва унинг тезкорликда тарқатилишидадир.

6. Нафақат ёшларда, катта ёшдаги аҳолида ҳам ахборот иммунитетини ҳамда ҳушёрлик ва огоҳлик рефлексациясини шакллантириш керак.

Таъкидлаш жоизки, оммавий ахборот воситалари фаолиятининг плюрализм тамойили асосига қурилиши ҳам демократиянинг тараққиётига хизмат қилади. Бунинг учун қарама-қарши нуқтаи назарлардан иборат бўлган дастурларни яратиш, турли чиқишларда муқобил фикрларга эришиш лозим. Шундагина оммавий ахборот воситалари жамоатчилик фикрини

шакллантириш ва рағбатлантиришга қодир бўлади. Кўпгина мамлакатлардан оммавий ахборот воситаларининг ислоҳоти «ғоялар бозори»да ҳали айтилмаган янги фикрларни узатишга қаратилади. Жамиятимиз равнақиға хизмат қилувчи, бунёдкорлик табиатиға эға, ҳаётимизни фаровон қилишға йўналтирилган янги ғоялар, таклиф ва тавсиялар бу «бозор»да бемалол рақобат қила олади.

Ахборот-психологик иммунитетни шакллантиришға йўналтириш ва ривожлантириш, унинг таркибий қисмларини ташкил этиш, мувофиқлаштириш ва йўналтириш имконини беради. Натижада, аввалдан лойиҳалаштириш, таъсир кўрсатувчи «салбий» ва «ижобий» омилларни аниқлаш ҳамда ҳаракат дастурини ҳар томонлама ишлаб чиқиш имконияти кафолатланади. Ёшларнинг иммунитетларини шакллантириш учун муайян такомиллашган технологияни қидириб топиб, уни мантиқий-назарий жиҳатдан тўлиқ англаб олиш ва амалиётға қўллашгача бўлган даврийлик мураккаб жараёндир.

Ахборот-психологик иммунитетни шакллантириш алоҳида муносабат билан ёндошишни, услубиётни ҳамда мавжуд ҳолатни тўлиқ ўрганишни тақозо этади. Бунга асосий сабаб:

- иммунитетни шакллантиришда муваффақиятға эришиш ёки муваффақиятсизликка учраш таҳдидининг мавжудлиги;

- ёшлар тўқнашадиган, баъзан кўп йиллар давомида муваффақиятли ёки муваффақиятсиз курашадиган ҳаётий ҳолатлардан бири – бу орзунинг, шахсий фикрнинг ўйлаганидек рўёбға чиқмаслигини англаш;

Ёшлар аксарият ҳолларда ўз дунёқараши, шахсий тасаввурлари доирасида ва савиясида фикрлайди, бу фикрлашни вазиятнинг ижобий ёки салбий ҳолатлари билан боғлаб таҳлил қила олмайди.

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, миллий ғоя тарғиботи сиёсий тарбия, меҳнат тарбияси ва ахлоқий тарбия билан уйғунликда амалга оширилиши мақсадға мувофиқдир. Мафкуравий фаолият ана шундай яхлит тизим шаклиға келтирилгандагина мукамаллик касб этади. Умуман олганда,

тарғибот-ташвиқот технологияларининг таъсирчанлигини оширишда қуйидаги усулларни қўллаш кутилган самарани бериши мумкин:

Биринчидан, тарғиботда мураккаб, чалқаш, мавҳум фикрлардан фойдаланиш самарасиздир. Мазмун қанчалик содда, аниқ тушунтирилса, таъсири шунчалик юқори бўлади.

Иккинчидан, инсон кўпроқ ҳиссий таъсирга мойил бўлади, шунинг учун унинг ақл-идроки билан бир қаторда, ҳис-туйғуларга ҳам мурожаат қилиш самара беради.

Учинчидан, тарғибот матнлари чуқур ўйланган, мантиқий изчил, ижодий ишлаб чиқилган бўлиши даркор;

Тўртинчидан, тарғиботдаги қудратли усул ишонтиришдир;

Бешинчидан, тарғибот ишларининг самарасини ошириш учун ноанъанавий усулларни қўллаш ва илғор тажрибаларни кенг ёйиш талаб этилади.

Мавзуни мустаҳкамлаш бўйича саволлар.

1. Миллий ғоя тарғиботининг замонавий технологик услублари.
2. Янги технологиялардан фойдаланиш шарт-шароитлари.
3. Миллий ғоя тарғиботининг сиёсий тарбия, меҳнат тарбияси, ахлоқий тарбия билан уйғунлиги.
4. Миллий ғоя тарғиботи ишларининг самарадорлигини оширишда ноанъанавий усулларнинг ўрни.

Таянч тушунчалар: замонавий технологик усуллар, янги технологик услуб соҳалари, сиёсий тарбия, меҳнат тарбияси, ахлоқий тарбия, ноанъанавий усуллар, янги технологиялардан фойдаланиш усуллари.

5- мавзу: Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг самарадорлигига эришиш йўллари

Режа:

1. Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг самарадорлиги тушунчаси, унинг таърифи ва тавсифи.

2. Миллий ғоя тарғиботи самарадорлиги мезонлари ва тамойиллари.
3. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари самарадорлигига эришиш йўллари.

1. Миллий ғоя тарғиботи технологияларининг самарадорлиги тушунчаси, унинг таърифи ва тавсифи. Ҳаётимизнинг барча соҳаларида амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотларимизнинг самарадорлиги аввало халқ маънавиятининг тикланиши, бой тарихий меросимизнинг чуқур ўрганилиши, анъана ва урф-одатларимизнинг сақланиши, маданият ва санъат, фан ва таълим ривожини, энг муҳими, жамият тафаккурининг ўзгариши ва юксалиши билан боғлиқдир.¹⁹

Таъкидлаш жоизки, мафкура тарғиботининг самарадорлигини ошириш бу соҳада кўзга ташланаётган муаммоларни бартараф этишни шарт қилиб кўяди. Зеро, ҳар бир соҳада бўлгани каби мафкура тарғиботида ҳам айрим муаммо ва камчиликлар йўқ эмас. Мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов бу масалага алоҳида тўхталиб, «Бугунги ҳаёт шиддати, воқеалар ривожини шу қадар жўшқинки, биз маънавият ва мафкура борасида қанчалик муҳим ва ўринли ишларни амалга ошираётган бўлсак-да, баъзи ўринларда афсуски, кеч қоляпмиз», деб таъкидлагани ҳам бежиз эмас.

Миллий ғоя тарғиботининг самарадорлигига қандай омиллар салбий таъсир кўрсатмоқда? Бу муаммоларнинг ечими қандай? Мафкура тарғиботида нималар назардан четда қолмоқда? Тарғибот ишига қандай тарзда ёндашган маъқул? Бугунги кунда миллий ғояни халқимиз онги ва қалбига сингдириш самарадорлигини кўтариш учун нималарга эътибор бериш зарур?

Юқоридаги саволларга жавоб Президент Ислом Каримовнинг иккинчи чақириқ Олий Мажлис тўққизинчи сессиясида қилган маърузасида баён этилган. Бу маърузада илгари сурилган асосий вазифа ва қоидаларни кенг ёритиш бўйича ташкилий-маърифий тадбирлар Дастури ишлаб чиқилган,

¹⁹ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. -Т.: Маънавият, 2008, 76-77-бетлар.

ундаги махсус бандда амалга оширувчи мутасаддиларга қуйидаги талаблар қўйилган:

- ўтказилаётган тадбирларни кампанияга айлантirmаслик;
- ўқиб бериш усулидан воз кечиш;
- тадбирларни “мажбурият”га айлантirmаслик;
- одамлар билан очик-ойдин ва юзма-юз мулоқатдан қочмаслик.

Эътиборли жиҳати шундаки, юқорида қайд қилинган талаблар нафақат давлат дастурининг ижросида, балки миллий ғоя тарғиботида ҳам муҳим аҳамият касб этади. Жумладан бугунги кунда тарғибот-ташвиқот ишларида кампаниябозликка берилиш, мафкурани тарғиб қилиш ўрнига унинг таърифларини «ёдлатиш», турли тадбирларга кишиларни мажбурий тўплаш, муаммолар ҳақида очик гапиришдан қочиш, одамлар билан юзма-юз мулоқатга воизларнинг тайёрланиб келмаслиги, сон кетидан қувиб, сифатни унутиб қўйиш, тарғиботда айрим тушунчаларнинг ўринли-ўринсиз ишлатилиши натижасида уларнинг кадрсизланиши каби муаммолар мавжуд.

Агар соғлом ахборот муҳити устувор бўлмаса, қисқа вақтда ҳар қандай давлатнинг ички ахборот маконидаги сиёсий-ижтимоий муҳит издан чиқиб, «хатар учоқлари» пайдо бўлади. Натижада жамиятда ғалва бошланади, расмий ахборот тарқатиш тизими ишдан чиқади, расмий бошқарув ва унинг мафкураси таназзулга учрайди. Ўз ечимини кутаётган долзарб муаммолар ва уларнинг ечимини ҳал қилиш бўйича давлат амалга оширган ишлар ҳақидаги ахборотлар ўз вақтида халқ онгига ҳавола қилиниши мақсадга мувофиқ.

Республикамизда миллий ғоя тарғиботи муаммолари бўйича изланиш олиб борган бир қатор олимлар бу соҳада ишларни мувофиқлаштириш, стихияли ҳаракатлар, ўзибўларчилик ва кампаниябозликка йўл қўймаслик лозимлигини уқтиради. Хусусан, сиёсатшунос олим Ш.Пахрутдинов мафкура тарғиботида қуйидаги омилларга эътибор қаратиш лозимлигини уқтиради:²⁰

²⁰ Пахрутдинов Ш. Таҳдид - ҳалокатли куч. Т.: «Академия», 2001. Б.45.

- вазифаларни назарда тутган ҳолда бевосита ташкилий чора ва тадбирларни кўриш;

- маънавий ва маърифат ишларини олиб боровчи кадрларни танлаш ва қайта тайёрлаш, уларнинг фаолияти учун барча шарт-шароитларни яратиш;

- зарур бўлган моддий-техника воситалари базасини яратиш; оммавий ахборот воситаларини аниқ мақсадга йўналтирилган ҳолда жалб қилиш;

- маънавий ва маърифий ишларнинг самарали тажрибаларини кенг ёйиш.

Демак, миллий ғоя тарғиботида муайян муддат шиддат билан авж оладиган, кейинчалик сўниб қоладиган ташвиқот ишларига эмас, балки доимий равишда узлуксиз давом этадиган ва тизимий асосга қуриган маърифат ишларга таяниш самарали ҳисобланади.

Агар айтилган гаплар киши онгида ахборот сифатида ўрин олса-ю, лекин қалбидан, юрагидан ўрин олмаса, натижага эришдик, дея оламизми? Ахир, юксак сифат ва маҳорат билан тайёрланган реклама ҳам кишида икки хил фикр уйғотиши мумкин: «реклама тайёрлашни қойиллатишибди» ёки «мен албатта шу нарсани сотиб оламан». Воизларнинг гаплари ҳам инсонларда ана шундай икки хил таъсирланиш уйғотиши мумкин.

Демак, воизлар илмий асосланган анъанавий маъруза эмас, ҳиссиётларни уйғотувчи, ҳароратли, далилларга бой ноанъанавий нутқ кишиларга кўпроқ таъсир қилишини эътиборга олишлари зарур. Зеро, «ёниқ нутқ одамларнинг ақли ва туйғуларига таъсир қилиб, тингловчини муайян фаолиятига отлантира олади». Бахсга, мулоқатга чорлайди. Хулоса қилиб айтиш мумкинки, мафкуранинг тарғиботи «билим – ишонч – фаоллик» модели асосида амалга оширилиши лозим. Яъни, билимларнинг онг орқали ўтиб, маслак, эътиқодга айланиши ва амалиётга татбиқ этилиши-мафкуравий ишларининг мазмунини ташкил этади.

Ҳозирги вақтда, нафақат Республикамизда, балки бутун дунёда таълим соҳаси талаба-ёшларнинг ахборот хавфсизлигини таъминлашнинг муҳим ижтимоий-сиёсий омили сифатида намоён бўлмоқда. Жумладан, олий

таълимда сиёсат, ижтимоий-иқтисодий соҳаларда фаолият олиб боровчи кадрлар тайёрланади. Статистик маълумотларга кўра, бутун дунёда кейинги йилларда талабаларнинг умумий сони 13 млн. дан 82 млн гача ошди. Бутун дунёда кейинги 30 йил давомида олий таълимга бўлган талаб ҳозирга келиб, 6 марта ошди. 2025 йилга келиб, дунё бўйича 160 млн. талаба бўлиши кутилмоқда. Ҳозирги вақтда эса Европа минтақасида умумий олий таълим ҳамкорлигини ташкил этиш бўйича давлатлараро комиссиялар ҳаракат олиб бормоқда. Таълим тизими энг аввало давлат манфаати, миллий хавфсизлик ва мустақилликни мустаҳкамловчи кадрлар билан таъминловчи соҳадир.

Таъкидлаш жоизки, ўзига қаратиш, кишиларга таъсир кўрсатиш, уларни илҳомлантириш воиздан жуда катта маҳорат талаб этади. Шунинг учун, тарғиботда воизлар маърузалари таъсирчанлигини ошириш ҳақида ўйлаб кўриш, бундай тадбирлар сценарийларини ва замонавий воситалар орқали пухта таёрлаш лозим.

Мафкуравий ишларни самарали ташкил этишда мактабнинг ҳам ўрни бекиёс. Чунки олти-етти яшар бола токи мустақил шахс сифатида шаклланиб, вояга еткунига қадар бўлган ҳаётини, асосан, мактабда ўтказади. Демак, мактаб инсондаги қадриятлар, қарашлар интилиш, дунёқараш ва мақсадлар шаклланишида муҳим аҳамият касб этади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов бу борада коллежлар, мактаб ва лицейларнинг аҳамиятини алоҳида таъкидлаб, «Ҳозирги вақтда Ўзбекистонда 550 минг ўқитувчи фаолият кўрсатмоқда, яъни зиё тарқатмоқда. Беш миллиондан ортиқ фарзандларимиз мактабларда, турли билим юртларида таълим олмоқда. Уларнинг тарбияси ҳақида ўйлашимиз, ёшларимизнинг бахтли келажаги учун қайғуришимиз, ёш наслимизни ғоя билан қуроллантиришимиз керакми-йўқми?» деган саволни қўйган эди.

Масаланинг эътиборли жиҳати шундаки, мактаб билим бериш билан бирга, ғоявий тарбия ўчоғи ҳам бўлиши лозим. Инсондаги ватанпарварлик, фидойилик, меҳнатсеварлик хислатлари, комил инсонга хос бўлган бошқа хусусиятларнинг қарор топиши унинг шахс сифатида шаклланиш жарёни

билан бир вақтда кечса, бу сифатлар унинг учун доимий қадриятга айланиши мумкин. Шу боис, мактаб ёшидаги болаларни етук инсон қилиб тарбиялашда муаллимларнинг зиммасига улкан масъулият юкланади. Бунда ҳар бир ўқитувчи билим ёки тарбия берувчи эмас, балки ўқитувчи миллий ғояларнинг тарғиботчиси сифатида мулоқат олиб бориши мақсадга мувофиқ. Демак, ҳар бир ўқитувчи ўз вазифасини фақат ўқувчига дарс беришдангина иборат деб билмай, миллат равнақиға хисса қўшадиған фуқороларни тарбиялаётганини ҳам доимо эътиборға тутмоғи лозим.

Ахлоқсизлик ғояларини аксарият ҳолда тажрибасиз ёшлар билмасдан «европача маданият» ва «эркинлик» сифатида қабул қилиб, ўзлари кутмаған ҳолда алданиб қолишлари мумкин.

Ўзбекистонда ахборот хуружи орқали четдан кириб келаётган ёт ғояларға қарши курашишда бир қатор ижтимоий-сиёсий омиллар юзаға келтирилди ва ривожлантирилмоқда. Тарихий хотира тикланиб, Амир Темур даврида шакллантирилған «Куч – адолатда», «Эл-юрт озодлиғи», «Инсоф ва диёнат бирлиғи», «Маънавият – келажак омили» каби ҳаётбахш ғоялар, бугунги кунда ёшларни ғоявий тарбиялаш, мафкуравий иммунитетни шакллантиришда устувор омил бўлиб хизмат қилмоқда. Ёшларда мустақил ва таҳлилий фикрлашни ривожлантириш ишлари тизимли ва босқичма-босқич амалға оширилмоқда. Жамият олға сари етаклайдиган, ривожланишға ундайдиган ҳаётбахш ғояға ва ҳаракатланиш дастуриға доимий равишда эҳтиёж сезади. Айнан шу ҳаракат дастури қўйидаги жараёнларни қамраб олиши керак:

- ташқаридан кириб келаётган хавф-хатарларни ҳали кенг ёйилмасдан, яъни «пинҳона ривожланиш» даврида аниқлаш;

- миллат, халқнинг асрлар мобайнида сақланиб келган маънавий-ахлоқий қадриятлари, маданий ривожланиш тамойилларини янада ривожлантириш;

- интернет ва хорижий оммавий-ахборот воситалари орқали кириб келаётган турли ахборотларға нисбатан иммунитетни шакллантириш;

- ёшларнинг онгида мафкуравий иммунитетни барқарор этиш.

Таълим тизимида миллий ғояни тарғиб этишда талабаларнинг дидига, кадрият ва қарашларига мос тарзда ёндашиш талаб этилади. Миллий ғоя тарғиботига хизмат қиладиган адабиётлар ёш авлоднинг тафаккури ва билим даражасига мос ҳолда содда, таъсирчан, оммабоп тарзда ёзилишига алоҳида эътибор бериш зарур.

Миллий ғоя тарғиботи самарадорлиги мезонлари ва тамойиллари.

Миллий ғоя тарғиботининг таъсирчанлигини оширишдаги энг асосий шартлардан бири – мафкура тарғиботи зимдан амалга оширилиши зарурлигидир. Инсон унга таъсир ўтказилаётганини сезмаслиги лозим. Умуман, тарғибот давомида «мафкура» сўзининг кўп ишлатилиши шарт эмас. Мафкура фуқаро онгига зимдан, билвосита – бадиий ва сахна асарлари, фильмлар, санъат дурдоналари, ҳаёт тарзидаги ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ўзгаришлар орқали сингдирилиши керак. Зеро ҳар қандай етук санъат асари миллий мафкура тарғиботчиси бўла олади. Маълумки адабиёт ва санъат улкан мафкуравий қудратга эга бўлиб, у ғояларни бадиий жиҳатдан бойитиб томошабин ёки ўқувчини ўз таъсирига олиш қудратига эга. Айнан бадиий асарлар бугунги кунда мафкураларни элтувчи ғояларни қитъалараро зимдан ташувчи воситага айлангани ҳеч кимга сир эмас.

Бутун дунёда бўлаётган ҳозирги ижтимоий-сиёсий жараёнларнинг таҳлилидан келиб чиқиб, уларнинг мафкуравий-ғоявий негизларини янада ривожлантириш зарур.

Дунёдаги ёвуз ниятли геосиёсий ҳаракат ва кучлар ёшларга кенг миқёсда ғоявий таъсир кўрсатиш ҳаракатларини олиб бормокда. XX асрга келиб, урушлар олиб боришда ғоявий таъсир муҳим аҳамиятга эга бўлиб, муайян давлатни ўз аҳолиси олдида ва халқаро майдонда обрўсизлантириш учун қарши ахборот фаолиятлари олиб бориш, ахборот-психологик таъсир кўрсатиш ошкора тусга кира бошлади.

Ахборот технологияларнинг амалиётга татбиқ этилиши – жаҳон ахборот маконида мисли кўрилмаган мазмуний ўзгаришларга олиб келди.

Биринчи жаҳон урушида қўлланган информацион-психологик таъсир технологиялари, ўз навбатида ахборотнинг технологик ривожланишига асос солди. Ахборот ресурс, бойлик ва маҳсулот сифатида қисқа вақт ичида мисли қўрилмаган тезкорлик билан ривожланди. Ахборот-психологик таъсирни ўрганувчи илмий марказлар вужудга келди. Дастлаб 1914 йилда Англияда, 1915 йилда Францияда, 1917 йилда АҚШда, 1918 йилда Германияда махсус ахборот марказлари ташкил этилди.

АҚШда эса «Жамоат ахборот қўмитаси» тузилиб, унинг ривожланишига катта маблағлар ажратилди, психолог олимлар жалб қилинди. Бу қўмитани Президент В.Вильсоннинг яқин ўртоғи Ж.Крил бошқарди. Қисқа вақт ичида ушбу қўмита томонидан АҚШ манфаати сингдирилган 75 млн. донадан ортиқ тарғибот нашрлари тарқатилди. Уруш даврида «Жамоат ахборот қўмитаси» томонидан бетараф давлатларнинг ва жаҳон ҳамжамиятининг диққат-фикрини АҚШ фойдасига йўналтириш, чалғитиш мақсадида тинимсиз равишда сохта маълумотлар тарқатилди. 1913-1921 йиллар давомида Вудро Вильсон АҚШ президенти вазифасини бажарар экан, ахборот-психологик хуружга, унинг технологияларига, айниқса ахборот-психологик таъсир воситалари сифатида қуйидагиларни алоҳида таъкидлаб ўтган эди:

- Жамоат фикрини шакллантирувчи ва вазифа юкловчи тизимлар
- Қарор қабул қилиш тизимлари;
- Ахборот-техник тизимлар;
- Ахборот-аналитик тизимлар;
- Ахборот ресурслар;
- Оммавий-ахборот воситалари ва тарғиботга асосланган жамоат онгги ва фикрини шакллантирувчи тизимлар.

Ёшларда иммунитет ҳосил қилинмаса, дезинформациялар, очикдан-очик бўҳтон, сохта фактларнинг таъсирига қарши курашиб бўлмайди. Ёшларда билимлилик асосида мустақил ва таҳлилий фикрлаш жараёнини ривожлантириш лозим. Мустақил фикрлаш жараёни етарлича

шакллантирилса, ҳар қандай ғоявий таъсирлар ўз кучини йўқотади. Ахборот таҳлили ҳақиқий ҳолат билан қиёсланса, ўз-ўзидан ахборотнинг асл мазмуни намоён бўлиб, унинг таркибидаги тўқималар, сохта фактларни истеъмолдаи олиб ташлаш мумкин.

Миллий ғоя тарғиботи технологияларида самарадорликка эришиш йўллари. Ғоявий таъсирларга қарши профилактик ишларнинг мазмунини, шакл ва услубларини, муҳитнинг ёшларга таъсирини тадқиқ қилиш зарурияти қуйидагиларни тақазо қилади:

- ғоявий таъсирларга қарши дастурларни яратиш ва амалга оширишда умумий тамойилларга эътиборга қаратишни;
- ғоявий тарбия жараёнида тизимли ёндошувни;
- барча жараёнларни ўзвий боғловчи мониторинг тизимини яратишни;
- янги технологияларни жадал қўллаш ва тезкорликда апробациядан ўтказишни талаб қилмоқда.

Ўзбекистонда ёшларни зарарли мафкураларнинг салбий таъсиридан ҳимоялашда санъатдан фойдаланиш, миллий ғояни тарғиб қилишда бадиий образларни қўллаш амалиёти муҳим. Чунки, бадиий образлар орқали миллий ғояни тарғиб қилиш, ёт мафкураларга қарши курашиш самарали ва таъсирчан усул ҳисобланади. Миллий ғоянинг тарғиботига сарфланган маблағ қисқа вақтда моддий бойлик келтирмаслиги мумкин, лекин ҳозирда бу соҳани сарф-харажатига алоҳида эътибор бериш муҳим бўлмоқда. Шунинг учун ҳам унинг доимо самарадорлигини ошириш йўллари тўғрисида ўйлашимиз керак.

Мавзунини мустаҳкамлаш бўйича саволлар:

1. Миллий ғоя тарғиботи самарадорлигига эришиш йўллари.
2. Миллий ғоя тарғиботи самарадорлигига эришишда мактабнинг ўрни.
2. Зарарли мафкураларни салбий таъсиридан ҳимоялашда адабиёт ва санъатнинг моҳияти.
4. Миллий ғоя тарғиботи самарадорлиги мезонлари.

Таянч тушунчалар: мафкура тарғиботи, адабиёт ва санъат, ақидапарастлик, мафкура тарғиботи омиллари, мафкуравий тарғибот муаммолари, самарадорлик.

6-мавзу: Миллий ғоя тарғиботида жамоа билан алоқалар

Режа:

1. Миллий ғоя тарғиботи ва жамоа билан алоқаларнинг ўзаро муносабати.
2. Миллий ғоя тарғиботида жамоа билан алоқаларнинг демократик асослари.
3. Жамоа билан алоқаларда жаҳон тажрибаси ва тарғиботда миллий хусусиятларни ҳисобга олишнинг аҳамияти.

Миллий ғоя тарғиботи ва жамоат билан алоқаларнинг ўзаро муносабати.

Дунёда содир бўлаётган ўзгаришлар ҳар бир инсоннинг иқтидори ва салоҳиятини жамият тараққиёти сари йўналтиришга ундалмоқда. Бунда миллий ғояни тарғиб этишда жамоалар билан алоқалар, унинг шакллари муҳим ўринга эга. Жамоалар турли хил бўлиб, ҳар бири ўзига хос жиҳатларига эга. Миллий ғоя тарғиботида уни ҳисобга олган ҳолда ёндашиш, кутилган самарани бериши мумкин. Демак, миллий ғоянинг тарғиботи ва жамоа ўртасида ўзаро алоқадорлик мавжуд. Бунда қуйидаги хусусиятларни ҳисобга олиш миллий ғоянинг тарғиботига ижобий таъсир кўрсатади:

- 1) Жамоанинг фаолият соҳаси;
- 2) Жамоанинг социал-демографик ҳолати;
- 3) Миллий таркиби;
- 4) Жамоодаги маънавий муҳит;
- 5) Жамоани ижтимоий ҳаётда эришган ютуқлари ёки муаммолари;
- 6) Жамоа кадрлайдиган муҳим ғоялар ва мақсадлар.

Юқоридаги кўринишлар бўйича муайян билим ва маълумотга эга бўлиш миллий ғоя тарғиботини ташкил этишга ёрдам беради. Миллий ғоя тарғиботидан кўзланган мақсадни аниқ, ишончли ва таъсирчан, ҳаётий

чиқишига, самарадор бўлишига ижобий таъсир кўрсатади. Акс ҳолда, кутилган натижага эришиб бўлмаслиги мумкин. Шунинг учун ҳам, Ўзбекистон давлати сиёсатининг туб моҳиятини одамларга тушунтириш, уларнинг бу сиёсатни қўллаб-қувватлашларига эришишда фойдаланиладиган технологиялардан бири жамоат билан алоқалардир.

«Public relations» (PR) «Жамоа билан алоқалар» тарғиботнинг демократик усуллари билан саналади. «Жамоат билан алоқалар» технологиялари давлат билан халқ ўртасида мулоқот ўрнатиб, фуқароларда давлат сиёсатига мойиллик уйғотишга хизмат қилади. Шу орқали давлатга ҳамфикр инсонларни кўпайтириб, уларни ишончли ҳамкорга айлантиради.

«Жамоа билан алоқалар» инсонлар фикрларига, кайфиятига, хиссиётига ва охир оқибат хатти-ҳаракатларига кучли таъсир кўрсатувчи «ишонч ва истаклар стратегиясидир».

Етакчи давлатларда бу технологиялардан фойдаланиш мафкуравий таъсир кўрсатиш индустрияси даражасига кўтарилган. Ўзбекистонда ҳам мафкуравий жараёнларни тартибга солишда жамоа билан алоқалар технологияларидан фойдаланиш миллий ғоя тарғиботининг таъсирчанлигини, сўзсиз, оширади.

У бошқарувнинг алоҳида усули бўлиб, бошқарув тузилмаларининг жамият манфаатларига хизмат қилишига эътиборни қаратиш, амалга оширилаётган ислохотларга жамоатчиликни сафарбар қилиш, жамиятда вужудга келадиган нохуш ҳолатлардан огоҳ қилиш орқали уларнинг олдини олишга хизмат қилади. Жамоатчилик билан алоқалар қонуний, очиқ, самимий, ахлоқий меъёрларга мос келадиган мулоқотлар асосида амалга оширилади.

Қатор мамлакатларнинг давлат бошқарувида жамоат билан алоқалар технологияларининг қўлланилиши бошқарувнинг маъмурий-буйруқбозлик усулидан фарқли ҳолда, давлат ва жамият ўртасидаги икки томонлама ҳамкорлик усулига ўтишга хизмат қилади. Бунинг натижасида, давлат ва жамоатчилик ўртасида мавжуд кўзга кўринмас тўсиқ олиб ташланиб,

демократик рухдаги фуқаролар учун очик, уларнинг талабларига жавоб берувчи, ўзгаришларга тез мослашувчан янгича, самарали ишлайдиган бошқарувчилар қатлами шаклланади. Шу билан бирга, жамоат билан алоқалар технологияларини қўллаш фуқаролар онгига демократик кадриятларни самарали сингдиришга, уларда ватанпарварлик туйғуларини уйғотишга хизмат қилишини алоҳида таъкидлаб ўтиш зарур.

Жамоа билан алоқалар деганда: Жамоа билан алоқалар технологиялари давлат органлари ва бошқа турдаги ташкилотларнинг инсонлар, ижтимоий гуруҳлар, корхоналар билан ўзаро тушуниш ва ишонч муҳитини яратишга йўналтирилган фаолияти тушунилади. Жамоа билан алоқаларни илмий асосда ўрганилиши ушбу технологияларни қўллаётган субъектга олиб борилаётган сиёсатни қўллаш услубларини ўзлаштириш имконини беради. Қувватловчиларни аниқлаш, жамоатчилик фикрини ўрганиш, субъект учун аҳамиятли бўлган ахборот оқимларини бошқариш услубларини ўзлаштириш имконини беради.

Жамоа билан алоқалар миллий ғояни тарғиб этиш ва тарқатишнинг ўзига хос технологиясидир. И.Соловьёв томонидан берилган таъриф ҳам эътиборга лойиқ: «Жамоа билан алоқалар» технологиялари ахборот технологияларининг бир тури бўлиб, бирор сиёсий мақсадни амалга оширишда реципиент¹ ни хурмат қилган ҳолда ахборот-таҳлилий фаолият юритишни назарда тутади, деб ёзади у. – Ушбу технологиялар коммуникатор² ва реципиент ўртасидаги ўзаро муносабатларни яратишга хизмат қилади. «Жамоа билан алоқалар» технологияларининг ҳақиқатга асосланиши мавжуд муаммоларни кенг жамоатчилик ўртасида эркин муҳокама қилиш имкониятини беради ва фуқароларда сиёсий қарорлар қабул қилувчи марказ ҳақида ижобий тасаввур уйғотади. Бу технологиялар қуйидаги тамойиллар асосида ишлаб чиқилади:

–ахборотнинг холислиги ва ошкоралиги;

¹ Қаранг: Реципиент - ахборотни қабул қилувчи.

² Қаранг: Коммуникатор - ахборот етказувчи.

–ўзаро муносабатларда ҳам коммуникаторнинг, ҳам реципиентнинг манфаатларини ҳисобга олиш;

–жамоатчилик фикрига таяниб фаолият юритиш, жамоатчилик фикрини ҳурмат қилиш;

Ахборот етказиш фаолиятининг бундай ташкил этилишида коммуникатор реципиентга шунчаки ахборот қабул қилувчи деб эмас, балки ўз дунёқарашига эга шахс сифатида муурожаат қилади. Шу сабабли, «Жамоа билан алоқалар» технологияларининг иштирокчилари жамоатчилик фикридан доимо бохабар бўлиб турадилар».

Олим ушбу муаммога тўхталар экан «Жамоатчилик ва алоқалар» технологиялари қандай мақсадга йўналтирилганлигига қараб уни бир неча турларга ажратади.

Масалан, «Жамоа билан алоқалар» технологияларнинг коммуникаторнинг давлат ва жамоат ташкилотлари билан алоқаларни яхшилашда (public) шахснинг исталган қиёфасини яратишда (image making), оммавий ахборот воситалари билан алоқаларни мустахкамлашда (media relations), ахборот етказиш ва унинг аудитория томонидан қабул қилишини бошқаришда (message management) ахборот марказларидан кадрлар билан ишлари (employee communications), жамоатчилик билан ўтказиладиган текширишларда (public involvement), ҳомийлар билан яхши алоқаларни таъминлашда (investor relations), таништирувчи тадбирларни ўтказишда (special events), инқирозли вазиятларни бошқаришда (crisis management) ва бошқаларда фойдаланиш мумкин»,²¹ деб эътироф этади. У мазкур технологияларнинг алоҳида кўринишларини санаб ўтади ва уларнинг ҳар бири ўзига хос вазифаларни бажаришини таъкидлайди. «Жамоат билан алоқалар» технологияларини бундай қисмларга ажратилиши ахборот бериш жараёнини бошқариш ҳар бир информацион лойиҳаларнинг ўзига хос жиҳатларини ўрганиш стандартлаштирилган вазифаларни амалга оширишда

²¹ Қаранг: Соловьёв А.Н. Политология; политическая теория, политические технологии. - М.: Аспект Пресс, 2000, с. 518.

ижодий ёндашиш имкониятини беради. «Жамоат билан алоқалар» технологиялари демократик давлатларда мамлакат томонидан жамоатчиликка ахборот етказишининг мазмунига айланганлиги боис давлат органлари билан фуқаролар ўртасидаги ўзаро муносабатларни мустаҳкамлашга хизмат қилади.

«Жамоа билан алоқалар» технологиялари муаммоси бўйича илмий изланишлар олиб борган қатор олимлар давлат бошқарувида мазкур технологияларнинг қўлланилишини, аввало:

- давлат фаолияти тўғрисида фуқороларга ахборот етказиш;
- сиёсий жараёнларда фуқороларнинг иштирокини таъминлаш;
- фуқаролар томонидан давлат сиёсати ва дастурларини қўллаб-қувватлашга эришиш;
- давлат тузилмаларининг ижобий имижини яратиш²² каби вазифаларни амалга оширишга хизмат қилишини таъкидлайдилар.

Таниқли психолог Эрих Фроммнинг таъкидлашича, кишиларни кўр-кўрона ишонтириш, уларнинг дунёқарашини бошқариш фикридан воз кечиб онгли ва фаол ҳамкорлик муҳитини яратиш зарур²³, бу айнан «Жамоа билан алоқалар» технологиялари моҳиятини ташкил этади. Шу сабабли миллий ғоя тарғиботида «Жамоа билан алоқалар» технологияларидан фойдаланиш инсоннинг фикр эркинлигига дахл қилмайди, амалда бу борадаги ишларимизни яхлит тизим шаклига келтиришга хизмат қилди.

Миллий ғоя тарғиботида жамоа билан алоқаларнинг демократик асослари. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов мафкура тарғиботи масаласига тўхталиб «Биз кишилар дунёқарашини бошқариш фикридан йироқмиз, балки биз одамлар тафаккурини бойитиш, уни янги маъно ва мазмун билан тўлдириш тарафдоримиз. Ҳар қандай халқни халқ, миллатни миллат қиладиган, унинг йўли ва мақсадларини аниқ равшан ва чароғон этадиган мафкура - миллий ғояни шакллантиришнинг асосий шарти

²² Қаранг: Соловьёв А.Н. Политология; политическая теория, политические технологии. - М.: Аспект Пресс, 2000, с. 518.

²³ Қаранг: Филипп А. Буари. Паблик рилейшиз или стратегия доверия. -М, 2001, с. 25-26.

одамларнинг тафаккури, дунёқарашининг воқеаликка нисбатан таъсирини инобатга олишдир»²⁴

«Жамоа билан алоқалар» технологиялари тарғибот ташвиқот масалаларига қаратилаётган ана шундай қатъий талабга тўла мос келади. Чунончи, «Жамоа билан алоқалар» технологияларини қўлланилишида омманинг фикрининг бошқариш усулидан воз кечилади.

Олимлар «Жамоа билан алоқалар» технологияларини тарғиботдан кескин фарқ қилишини таъкидлайди. Хусусан, Ф.Тейлорнинг фикрича, «Тарғибот-ахборот етказишнинг шундай усули, унда фақатгина коммуникаторнинг манфаатларига мос ғоялар, мафкуралар, ахборот оммага етказилади»²⁵.

Улардан энг кўп қўлланилаётгани бу - “жамоа билан алоқалар” технологиясидир. Унинг қисқача моҳияти-жамият манфаатлари йўлида давлат бошқаруви органлари ҳамда жамоат ташкилотлари, фуқаролар ўртасида мулоқот ўрнатиш санъатидир. Аввало бу технологияни қўллашнинг ва уни қабул қилишнинг моҳияти унга берилган куйидаги сифатлари даражаси билан боғлиқ:

- аниқ мақсаднинг қўйилганлиги;
- шароитга ижодий мослашувчанлик;
- назарий ва услубий жиҳатдан пухталиқ;
- ортиқча мураккаблаштиришдан холилик;
- қўллашда қулайлик.

Мамлакатимизда яшаётган барча халқларнинг асосий бирлаштирувчи байроғи бўлган-миллий ғояни туб моҳиятини тушунтириш, уни қўллаб-қувватлашларига эришиш, бу жараёнда вужудга келадиган муаммоларни ҳал қилишда жамоатчиликнинг фикрига таяниш, миллий ғояни тарғиб этишда аҳолининг манфаати ва истакларини ўрганиш, фуқароларни ёт, зарарли мафкура ва ғоялар таъсиридан ҳимоялаш вазифаларини амалга оширишда

²⁴ Қаранг: Каримов И.А Ўзбекистон келажакимиз келажакини ўз қўлимиз билан қураимиз. 7-жилд, Т.: «Ўзбекистон», 1999 й. 298-б.

²⁵ Қаранг: Taylor P.M. muntions of the mind. History of Propoganda from ancient to present day-Manchester-New York, 1995. P-6

жамоат билан алоқалар технологиясининг ўрни каттадир. Дунё бугун ривожланишнинг янгича босқичига кирди. Бу даврда тараққиёт билан бир ўринда, 20-асрнинг мазмунини очиб берган “қуролланиш хавфи” анча камайган бўлса-да, аммо мафкуравий тазйиқ даражаси анча ўсиб бормоқда. Ҳатто бугун биз баъзи бир мамлакатларни унинг таъсирига тушиб бораётганлигига гувоҳ бўлиб турибмиз. Айнан ана шундай хавфларнинг олдини олиш ва уларнинг таъсирига чидаб бериш қобилиятига эга бўлган “қалқон” бу-халқимизнинг анъана ва тарихини ўзида мужассам этувчи, уни келажакдаги тараққиётини белгилаб бериш учун хизмат қиладиган миллий ғоядир. Аммо, миллий ғояни мавжудлигининг ўзи етарли, ҳолат эмас. Балки уни бир бутун ҳолда мазмунини тушуниш, қабул қилишлари, уни асраб-авайлашлари уни халқ ва давлат манфаати миқёсида қабул қилиш муҳим аҳамият касб этади. 1922 йилда таниқли социолог П.Сорокин буни исботи сифатида шундай деб ёзган эди: “ҳар қандай жамиятнинг тақдири аввало, уни аъзолари хусусиятига боғлиқ. Бефарқ ва лоқайд одамлардан ташкил топган жамият ҳеч қачон ривожлана олмайди. Бир гуруҳ шайтонларга ажойиб конституцияни бериб қўйинг, барибир сиз улардан ажойиб жамият туза олмайсиз” деб ёзган эди. Айнан жамоат билан алоқалар технологияси миллий ғоя тарғиботида жамоат билан муносабатлар тизимини шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади. Шуни ҳисобга олганда, бугун ёшларнинг онгига миллий ғоя мақсадларини сингдириш, уларни анъаналаримиз, тарихимиз, умумэтироф этилган демократик тамойиллар руҳида тарбиялаш бугунги кунда миллий сиёсатимизнинг асосий йўналишларидан бири ҳисобланади. Миллий ғоя тарғиботининг асосий мақсади - аввало, жамият барча аъзолари, шунингдек, ёш авлодни шу ғояга ишонч ва эътиқод асосида тарбиялаш, уларни турли “мафкуравий хавфлар”дан ҳимоя қилиш, давлат ва жамият манфаатларини доимо ўзига маъсулият деб ҳис қиладиган баркамол авлодни тарбиялаш бугун алоҳида мазмун касб этмоқда.

Жамоатчилик билан алоқаларда жаҳон тажрибаси ва тарғиботда миллий хусусиятларни ҳисобга олишнинг аҳамияти. Ўзбекистонда амалга

оширилаётган туб ўзгаришларнинг тақдири инсоннинг фаоллигига боғлиқдир. Бу эса ислохотларнинг моҳиятини халққа тушунтиришни талаб қилади. Ўзбекистон ҳаётидаги ўзгаришлар инсонлар онгида ҳам кенгрок ўзгаришлар қилишни талаб этади. Ҳозирги кунда инсон онги ва қалбини эгаллаш учун кураш бораётгани ҳеч кимга сир эмас.

Бундай шароитда бегона мафкураининг қўпоровчи таъсирига қарши доимий ва узлуксиз аксил тарғиботни ташкил этиш зарур. Чунки, бундай мафкуравий кураш нафақат мамлакатимиз ичкарасида балки халқаро майдонда ҳам олиб бориш талаб этилади. Шунини алоҳида таъкидлаш жоизки, демократик жамият барпо этиш давлатнинг фуқоролик жамияти билан доимий алоқага киришишини ўз мақсад ва вазифаларни инсонга тушунтириб боришини, жамиятдан келаётган талаб ва таклифлар асосида сиёсий қарорларни қабул қилишни тақазо этади. Бу эса жамиятдаги турли кучларнинг манфаатларини уйғунлаштириши улар ўртасида вужудга келиши мумкин бўлган зиддиятларнинг олдини олиш ва бошқа ижтимоий муаммоларни ҳал қилишнинг мақбул усуллари жорий этиш имконини беради.

Ёшларнинг у ёки бу даражада ўз мафкуравий ҳимоя қобиғига эга бўлиши, унга ғоявий таъсирларга қарши курашиш имконини беради. Шу ўринда таъкидлаш лозимки, ёшларнинг сиёсий вазиятни идрок этишида, мушоҳада ва таҳлил қилишида ғоявий барқарорлик муҳим аҳамиятга эга.

Эзгуликка, фикр софлигига йўналтирилган бунёдкор ғоялар-ёшларнинг ахборот-психологик хавфсизлигини таъминлашнинг мафкуравий-ғоявий негизлари бўлиб хизмат қилади.

Ёшлар ўзининг онгли яшаш ҳуқуқи учун, ўз тақдирини ўзи белгилаш эркинлиги, ҳаётини эзгу мақсадларини амалга ошириши учун ўзлари фаол бўлишлари керак.

Бунёдкор ғояларнинг асосий моҳияти ёшларнинг қалби ва онгига сингдирилса, шахс тафаккури турли эскича ақида ва тушунчалардан, турли

ғоявий таъсирлардан холос бўлиб, давлат манфаатига хизмат қилади. Унинг равнақига ўз ҳиссасини қўшади.

Шунингдек, ҳуқуқий демократик давлат барпо этишда одатда давлат бошқаруви органлари ислохотчи вазифасини ўтайди. Бошқача қилиб айтганда, айнан давлат органлари ислохотларнинг йўналишлари кўриниши уларни амалга ошириш босқичларини белгилаб берадилар. Шу боис давлатнинг муҳим вазифалардан бири ислохотлар жараёнида фуқоролар билан давлат органлари ўртасида эркин ахборот алмашинувини йўлга қўйишдан иборат .

Ривожланган мамлакатларда фуқароларни давлат органлари фаолиятдан хабардор қилишнинг турли механизмлари мавжуд бўлиб, улардан энг кўп тарқалган «Жамоа билан алоқа» технологияларидир.

Жамоатчиликка муҳим ахборотларни ўз вақтида етказиш, ўзаро ҳамкорлик муҳитини яратиш, жамоатчиликнинг ишончини қозониш, демократик кадриятларни сингдириш ишлари пухта ишлаб чиқилган режа асосида олиб борилишини тақазо этади.

“Жамоа билан алоқалар” технологияларини қўллашда ҳар бир халқнинг миллий-маданий хусусиятларини ҳисобга олиш зарур. Масалан, Европа мамлакатларида қўлланиладиган “жамоа билан алоқалар” технологияларини айнан жорий этиб бўлмаслиги мумкин. Бунда халқнинг менталитети, хусусиятлари, миллий-маданий мероси, анъаналари, кадриятлари, сиёсий онг ва маданияти даражаси билан боғлиқ ўзига хос жиҳатларни ҳисобга олган ҳолда ёндашиш муҳим. Акс ҳолда, у умумэътироф демократик тамойилларга ҳам мос келмайди. Шунинг учун, жамоа билан алоқалар бўйича жаҳонда катта тажриба тўпланган бўлса, бу дегани, бошқа мамлакатлар учун “ягона андоза” дегани эмас. Ёки, айнан унга қараб бошқа мамлакатларга баҳо бериш тўғри эмас. Тарғибот технологияларидан, ҳар бир жамоа, халқ, миллат мамлакатнинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда фойдаланиш миллий ғоя тарғиботи мақсадларига мос келади ҳамда демократик ўзгаришларга тўғри келади.

Таянч тушунчалар: Жамоат, жамоа билан алоқалар технологиялари, миллий ғоя тарғиботида жамоат билан алоқалар, миллий хусусиятлар.

Мавзуни мустаҳкамлаш бўйича саволлар

1. Жамоа билан алоқалар технологиясининг мазмун ва моҳияти.
2. Жамоа билан алоқаларнинг технологиясининг вазифалари.
3. Жамоа билан алоқалар технологияларини қўллаш Ўзбекистон учун қандай аҳамиятга эга?
4. Миллий ғоя тарғиботда ундан қандай фойдаланиш мумкин?
5. Жамоа билан алоқалар технологиясининг қўллаш ҳамда уни қабул қилишнинг моҳияти нимада?

7- мавзу: Глобаллашув ва турли хил ахборотларни сингдириш технологиялари

Режа:

1. Глобаллашув тушунчаси, маъно-мазмуни
2. Глобаллашувнинг турли хил ғоя ва мафкуралар билан боғлиқлиги
3. Миллий ғоя тарғиботи ахборот хуружининг олдини олишнинг муҳим шарти сифатида

Глобаллашув тушунчаси, маъно-мазмуни. “Глобаллашув тушунчаси (лот. Globus — шар, Ер сайёраси маъносини англатади) XX асрнинг иккинчи ярми — XXI бошида жаҳон тараққиётида шаклланган янги умумсайёравий тартибот, тамаддуний босқич мазмун-моҳияти, давлатлар ва кишилар ўртасида ўзаро алоқаларнинг кенгайиши ва мураккаблашиши, дунё миқёсида ахборот макони, капитал, товар ҳамда ишчи кучи бозоридаги интеграциялашув, атроф муҳитга техноген таъсирнинг кучайиши, оммавий маданият намуналарининг кенг тарқалиши, информацион-мафкуравий ва диний-экстремистик хуружлар хавфининг ортиб боришини ифода этадиган глобал жараён. Яъни, жамият ҳаётининг барча соҳалари – иқтисодиёт, сиёсат,

мафкура, маданият, ҳатто шахсий турмуш тарзини қамраб олган глобаллашув жараёни билан боғланмоқда. “Глобаллашув жараёни ҳаётимизга тобора тез ва чуқур кириб келаётганининг асосий омили ва сабаби хусусида гапирганда, шуни объектив тан олиш керак-бугунги кунда ҳар қайси давлатнинг тараққиёти ва равнақи нафақат яқин ва узоқ қўшнилар, балки жаҳон миқёсида минтақа ва ҳудудлар билан чамбарчас боғланиб боряптики, бирон мамлакатнинг бу жараёндан четда туриши ижобий натижаларга олиб келмаслигини тушуниш, англаш қийин эмас. Шу маънода, глобаллашув-бу аввало, ҳаёт суръатларининг беқиёс даражада тезлашуви демакдир”²⁶.

1985 йилда таниқли америкалик олим Р.Робертсон “Globalization” иборасини илмий муомалага киритиб, бу тушунча “одамлар онгида сайёрамизнинг торайиши ҳамда дунёнинг яхлит тарзда англаниши”ни акс эттириб, “дунёнинг бирлашуви ва кишилар ўртасидаги ўзаро алоқаларининг кучайишини” ифода этадиган жараён сифатида талқин этади.

Ўзбекистон Президенти И.А. Каримов таъкидлаганидек, «Кўз ўнгимизда замонавий дунёнинг геосиёсий, иқтисодий ва ижтимоий, ахборот-коммуникация қиёфасида фундаментал ўзгаришлар ясайдиган чуқур жараёнлар рўй бермоқда»²⁷

XX асрнинг 70 йилларигача дунё мамлакатларининг иқтисодий – ижтимоий ҳамда сиёсий тараққиёти ҳар бир давлатнинг ўз ҳудуди доирасидаги ривожланган суръатлари ёхуд уларнинг ўзаро муносабатлари даражасидан иборат жараён сифатида талқин этилар эди.

Глобаллашув даврига келиб эса тараққиёт борасида ўзгача қараш воқеа ҳодисаларни макон ва замондан ажратмаган ҳолда, синхрон тарзда талқин этиш тамойили кўзга ташлана бошлади.

Жаҳонда 1946 йилдан 1995 йилгача 780 та уруш ва конфликтлар бўлиб йилига, 15,6 марта ошиб борган.

²⁶ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Т. “Маънавият” 2008. 111-бет.

²⁷ Қаранг: Каримов И.А. Биз танлаган йўл – демократик тарққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. Т., Ўзбекистон, 2003. 275-б.

Бу урушлар ва конфликтларда 120 млн.дан ортиқ киши ҳалок бўлди, 400 млн.дан ортиқ киши ногиронликка дучор қилинди. 1990 йилдан 1995 йил охиригача 93 та уруш бўлиб ўтди (йилига 19 та уруш). Бу уруш йилларида 5,5 млн. киши ҳалок бўлди. Урушлар ва конфликтларнинг асосий сабаби - давлатлар орасидаги муносабатлардаги, одамлар орасидаги ижтимоий ноҳақликдир²⁸.

Глобаллашув яна бир кучли объектив асоси – бу демографик жараёнларнинг шиддатлашиб, дунё аҳолисининг сони қуйидаги кўринишда ошиб бормоқда:

–1700 йилда дунёда 600 млн. одам (300 йил аввал) бўлган;

–XX асрнинг бошларида 2 млрд. кишини ташкил этди;

–XXI асрга келиб эса 7 млрд. кишидан ортди.

Ер шарида аҳолининг умумий сони XXI асрнинг ўрталарига келиб эса 12-13 млрд. кишига етиши тахмин қилинмоқда. Бу эса дунё миқёсида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларни 5 мартага ошириши ва таълим тизимининг 3 марта кенгайишини талаб қилади.

XXI аср бошларига келиб, дунё мамлакатлари ўртасидаги ўзаро таъсир шу қадар кучайиб кетдики, бу жараёндан тўла ихоталаниб олган бирорта ҳам давлат йўқ, тўла ишонч билан айтиш мумкин. Ҳаттоки, халқаро ташкилотлардан узоқроқ туришга интилаётган, уларга аъзо бўлишни истамаётган мамлакатлар ҳам бу жараённи, ундан четда тураман, деган мамлакатлар ҳам бу жараёндан мутлақо четда эмас. Глобаллашув шундай жараённи, ундан четда тураман деган мамлакатлар ҳам, унинг таъсирига тушиб қолиши мумкин. Бундай ғайри ихтиёрий таъсир мамлакатлар ва халқлар ҳаётига салбий таъсир кўрсатиб келмоқда.

Глобаллашувнинг турли мамлакатларга ўтказаетган таъсири ҳам турлича. Бу ҳол дунё мамлакатларининг иқтисодий, ахборот, маънавият салоҳиятлари ва сиёсати билан боғлиқ. Дунёда юз бераётган жараёнларнинг

²⁸ Қаранг: Глобализация: проблемы международного сотрудничества и решение общечеловеческих задач // ФГОУ ВПО «Поволжская академия государственной службы им. П.А. Столыпина», 2005 г. С-58.

хар бир мамлакатга ўтказаетган салбий таъсирини камайтириш ва ижобий таъсирини кучайтириш учун шу ҳодисанинг моҳиятини чуқурроқ англаш, унинг хусусиятларини ўрганиш лозим. Бу ҳодисани чуқур ўрганмасдан туриб, унга мослашиш, керак бўлганда, унинг йўналишини тегишли тарзда ўзгартириш мумкин эмас. Глобаллашув яна шундай жараёнки, уни чуқур ўрганмаслик, ундан фойдаланиш стратегияси, тактикаси ва технологиясини ишлаб чиқмаслик мамлакат иқтисоди ва маданияти, маънавиятини шиддатли селнинг кучига бошқарувчисиз қайқни топшириш билан баробардир. Жамиятнинг маънавий янгиланиши бевосита анъанавий негизларини асос қилиб олган ҳолда, замонавийликни тарғиб қилиш ва уни қабул қилиш унинг моҳиятини кенг оммага етказиб бериш бугун глобаллашув жараёнлари авжига минган замонда алоҳида аҳамият касб этади. Аввало, бу жараёнда хар бир ахборот ва маълумотларни етарли асослаб беришга қаратилиши жараённи бир йўналишда ривожланишини таъминлайди. Турли таъсирларга мойил ва қизиқувчан хусусиятга эга ва ҳали ҳаётнинг “аччиқ” тажрибаларидан беҳабар ёшларни чидамли, ўз фикрига ва дунёқарошига эга қилиб тарбиялаш миллий ғоя тарғиботининг асосий вазифаларидан биридир. Айнан ёш авлодимизни миллий ғояни асровчилари ва кейинги авлодга етказувчи эканликлари бу жараённи нечоғлик муҳим эканлигини яна бир бор исботлаб беради. “Табиийки”, -деб ёзади Президент И.А.Каримов “оммавий маданият” деган ниқоб остида ахлоқий бузуқлик ва зўравонлик, индивудализм, эгоцентризм ғояларини тарқатиш, керак бўлса, шунинг ҳисобидан бойлик орттириш, бошқа халқларнинг неча минг йиллик анъана ва қадриятлари турмуш тарзининг маънавий негизларига беписандлик, уларни кўпоришга қаратилган хатарли таҳдидлар одамни ташвишга солмай қўймайди”.²⁹

Мустақиллик йилларида мамлакатимиз олимлари ўтказган ва ўтказаетган таҳлили бу соҳада ишлар эндигина бошланганидан далолат

²⁹ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Т. “Маъанавият” 2008. 117-бет.

беради. Глобаллашув миллий маънавиятга ҳам таъсирини ўтказди. Унинг таъсири кириб келган жамиятнинг барча соҳалари тез бўлмасада, аммо аста секинлик билан бўлсада, ўз “из”ларини қолдиради. Бундай турдаги “таъсирлар”га энг берилувчан, уни олдида ҳали заифроқ бўлган куч бу ёшлар ҳисобланади. Шулардан келиб чиққан ҳолда, глобаллашув жараёнида турли ғоя ва мафкураларни айнан ёшлар орқали “кўприк” сифатида фойдаланишларига йўл қўймасликлари учун, миллатпарвар, халқчил, умуминсоний тамойилларга асосланган миллий ғоя асосида қуроллантириш бугун ушбу масаланинг қанчалик муҳимлик даражасини белгилаб беради. Мамлакатимизнинг жаҳон майдонида олиб бораётган сиёсати кўпроқ самара ва муваффақият келтиришини истасак ва энг аввало, ёш авлодни келажақда давлатимизни таянчи сифатида тарбиялашга қаратилган ишларни кучайтиришимиз, глобаллашувнинг моҳияти, йўналишлари, хусусиятларини чуқурроқ тадқиқ ва таҳлил қилиш зарур. Айнан шу жараёни чуқурроқ таҳлил этиш орқали сиёсатчилар учун тўғри йўл танлаши ва қарорлар қабул қилиниши учун имконият яратилиши мумкин.

Глобаллашув-турли мамлакатлар иқтисоди, маданияти, маънавияти одамлари ўртасидаги ўзаро таъсир ва боғлиқликнинг кучайишидир.

Глобаллашувга ва унинг жамият ҳаётига таъсири доираси тўғрисидаги фикрлар хилма-хил, берилган таърифлар дунёда кўплаб топилади. Бу глобаллашувнинг турли кўринишларида кириб келиши ва содир бўлиши билан бир қаторда унинг “таъсир” кучини турли туманлигини кўрсатиб беради. Лекин, унинг хусусиятларини тўлароқ қамраб олгани, бизнингча, француз тадқиқотчиси Б.Банди берган таърифдир. Унда глобаллашув жараёнини уч ўлчовига алоҳида эътибор берилади:

- глобаллашув-мутассил давом этадиган тарихий жараён;
- глобаллашув-жаҳоннинг гомогенлашуви ва универсаллашуви жараёни;
- глобаллашув-миллий чегараларнинг “ювилиб кетиш” жараёнидир.

Давлатлар ва халқлар ўртасида бундай муносабатлар тизими мавжуд экан, аввало, бу ўринда туғилиши ва кутилиши мумкин хавфларни алоҳида

таъкидлашимиз керак. Жамиятнинг тараққиётига жиддий зарар келтирувчи, кўриниши ва тузилиши жиҳатидан “мулойимлик ва хушхулқ” сифатида кўринган таъсирлар жамиятнинг барча қатламини ўзига ром этади ва бундан дунё тажрибаси бўйича ёшлар кўпроқ зарар кўрадилар. Бунга XX асрнинг бошларида Японияда ишлаб чиқилган ва дунё мамлакатлари ёшларини иродасидан маҳрум қилиб, зомби-яъни, манқуртларга айлантиришга хизмат қиладиган “АУМ Сенрикё” диний оқимининг ҳаракатлари мисол бўла олади.

Глобаллашув турли ахборотлар, ғоялар, мафкуралар билан узвий боғлиқ. Глобаллашув ва турли тазйиқлар «Ахборот асри» деб аталаган XXI асрда бирон-бир мамлакат ёки ҳудуднинг тараққиётини фаол ахборот алмашинувсиз тасаввур этиб бўлмайди. Албатта, инсониятнинг тарихий тараққиёти давомида жамият муайян шакл ва ҳажмда ахборот билим алмашинуви асосида ривожланиб келган. Глобаллашувнинг салбий таъсирлари давлатнинг миллий статусини хавф остига қўймоқда, миллий кадриятлар ва анъанавий маданиятларни бузмоқда, ҳатто, оила ҳаётига, инсоннинг шахсий ҳаётига ҳам кириб кемоқда.

Ёшларда ахборот хавфсизликни таъминловчи омиллар:

– таълим ва тарбиянинг давлат сиёсати даражасига кўтарилиши, зеро И.А.Каримов: «Таълимни тарбиядан, тарбияни таълимдан ажратиб бўлмайди - бу шарқона қараш, шарқона ҳаёт фалсафаси»³⁰ - алоҳида бу жараёнга мазмун касб этади;

– ёшларга тегишли муаммоларни босқичма-босқич ҳал этилиши, меҳнатни тақсимлаш, маҳсулот ишлаб чиқариш меҳнат бозорини енгиллаштириш муаммоларини бирин-кетин бартараф этиши натижасида ёшларнинг сиёсий ва ижтимоий фаоллиги ошиб боради;

– ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларнинг мазмун-моҳияти ёшлар муаммосини бартараф этишга қаратилганлигини киритиш мумкин.

³⁰ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Т. “Маънавият” 2008. 62-бет.

Ахборотнинг тез суръатлар билан тарқалишида, аввало, телекоммуникация воситаларининг кундан-кун ривожланиб бораётгани муҳим роль уйнайди.

«Ахборот асри»нинг ўзига хос талаблари ахборот оқимининг бениҳоя катталиги билан белгиланади. Гап шундаки, ҳозирга кунда телекоммуникация тармоқлари орқали узатилаётган ахборот ҳар 2 йилда икки баробар ортмоқда. Бундай ўсиш муайян зиддиятларни ҳам келтириб чиқаради: Ахборот кўлами ва мазмуни ортди, ахборот тармоқларида истеъмолчи учун керакли ва кераксиз бўлган катта микдордаги ахборот жамланган; натижада улкан ахборот захиралари тўпланган бўлишига қарамай, одамлар имкониятлари ҳар хиллиги туфайли улардан самарали фойдаланишида фарқлар мавжуд.

Глобаллашувнинг турли хил ғоя ва мафкуралар билан боғлиқлиги.

Инсониятнинг кейинги тараққиёт йиллари глобаллашув шароитида шахснинг ижтимоий онги, йўналтирувчи мақсадлари, қадриятлари, ҳаётий тушунчалари, дунёқараши ва охир-оқибат унинг жамият билан муносабатларида қандай ўзгаришлар содир бўлаётганлигига боғлиқ. Шунинг учун, ижтимоий ва гуманитар фанлар глобаллашувининг жамият ҳаётининг иқтисодий, ижтимоий, сиёсий, маданий соҳаларига таъсири масалаларига катта эътибор қаратилмоқда. Глобаллашувнинг инсон ва постиндустриал жамиятлар ҳаётидаги ўрни ҳамда роли ҳақидаги алоҳида қарашлар шаклланмоқда. Глобаллашув турли хил ғоя ва мафкуралар билан боғлиқ. Унда эзгу, бунёдкор ғояларни ҳамда аксинча жаҳолатга ундайдиган тажовузкор, бузғунчи ғоялар ҳам мавжудлигини ҳисобга олиш лозим.

Бу жараёнлар инсон тафаккури ва маънавий дунёсига таъсири масаласига етарли даражада эътибор беришни тақазо этади. Глобаллашув шароитида инсон тафаккури ва маънавий дунёсида содир бўлаётган ўзгаришлар қуйидаги ҳолатлар билан белгиланади:

–глобаллашув шахсни шакллантирувчи жамиятнинг маданий-маънавий соҳаларига таъсир ўтказиб, муайян ўзгаришлар олиб келади, анъанавий кадриятлар тизимига ҳам турли хил таъсир этиши мумкин;

–глобаллашув таъсирида рўй берган ўзгаришлар инсоннинг маънавий-ахлоқий, психологик қиёфасига ҳам жиддий таъсир кўрсатиши мумкин ва ҳозирги замон жамиятининг қиёфасини ҳам муайян тарзда ўзгартиради;

–глобаллашувнинг ижобий жиҳатлари билан бир қаторда, унинг таъсирида ижтимоий ва индивидуал онгда деструктив ўзгаришлар ҳам қайд этилган. Бу ҳолат индивидуализм, эгоизм, эгоцентризм инсонпарварлик тамойилларининг эврилиши, ахлоқий тушкунлик, ҳаётий айрим мақсадлар ва тасаввурларнинг бузилиши каби ҳодисаларда намоён бўлмоқда;

Ҳозирги замон глобаллашув концепцияларида муаллифларнинг диққат-эътибори асосан инсон фаолиятининг турли соҳалари-ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ва маданий соҳаларга қаратилган. Ижтимоий муносабатлардаги ўзгаришлар инсон дунёқарашидаги ўзгаришлар натижаси эканлиги қайд этилади. Бу ҳол атроф-дунё ҳақидаги тасаввурлар ҳамда глобал доирада инсонлараро муносабатлар ва ўзаро алоқаларни баҳолаш мезонлари тизимини янада чуқурроқ ўрганиш зарур. Бундан ташқари, ижтимоий ҳаётнинг инсон табиати, талаб ва эҳтиёжларидан тобора узоқлашиб бораётгани ҳамда у инсон маънавий инқирозининг чуқурлашиб боришига мойиллиги масаласи етарли даражада ўрганилмагани билан ҳам изоҳланади.

Ҳозирги даврда жаҳонда кечаётган иқтисодий-сиёсий жараёнлар таъсирида глобал ахборотлашувнинг янада жиддий салбий оқибатлари намоён бўлмоқда. Бу борада Н.Умарова шундай ёзади: «Ахборотни тараққиёт кушандасига айлантираётган кучлар ҳам йўқ эмас. Ахборотлаштириш жараёнларининг ижобий жиҳатлари билан бир қаторда ахборот соҳасидаги ютуқлардан ёмон ниятларда фойдаланиш хавфи ҳам туғилмоқда. Бунда ахборотда жаҳонда тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш, давлатларнинг суверен тенглиги тамойилларига амал қилиш, низоларни тинч йўл билан ҳал қилиш, кучдан фойдаланмаслик, ички ишларга аралашмаслик,

инсон ҳуқуқи ва эркинликларини ҳурмат қилиш каби мақсадларга зид равишда фойдаланилмоқда».¹

Экспертларнинг фикрига кўра, 1998 йилдан бошлаб «Би-Би-Си», «Рейтер» каби хорижий оммавий ахборот воситалари, интернетдаги сиёсий сайтларда МДХ мамлакатларига қарши ахборотлар интенсив равишда, аҳоли катламларига дифференциал асосда тарқатилиб, ишлар тизимлаштирилмоқда.

Ахборот хавфсизлигини таъминлашга вақтида эътибор қаратмаган айрим давлатларда «демократик тўлқинлар» нинг «холисона ахборот ёндошуви» натижасида сиёсий муҳитга таъсир кўрсатди. Натижада, ихтилофли, турли манфаатлар, гуруҳлар ўртасида тўқнашувлар вужудга келди.

Ахборот хуружининг таҳлилига эътибор қаратилса, қуйидагилар намоён бўлади:

1. Мамлакатда олиб борилаётган барча жараёнлар дезинформация ёрдамида бузиб талқин қилинди ва давлатга қарши талқинда барча воситалар ёрдамида тарқатилди.

2. Аҳолининг онгига сиёсий бепарволик ва эътиборсизлик, энг асосийси давлатга қарши кайфият ва норозилик шакллантирилди, тизимли ривожлантирилди.

3. Ташқи кучларнинг бевосита ёрдамида қисқа вақт ичида савияси паст, маълумоти саёзроқ, наркотикка мубтало бўлган ёшлардан иборат сохта «демократия тарафдорлари» шакллантирилди.

4. МДХдаги етакчи давлатларнинг айрим ахборот воситалари, ғарбнинг машҳур оммавий ахборот воситалари, интернет сайтларида аксил тарғибот кўринишидаги маълумотлар тезкорликда асосий эфирга узатилди. Дунё миқёсида миллионлаб одамлар, халқаро ташкилотлар, давлатлар айрим сохта ва ёлғон ахборотга ишонтирилди.

¹ Қаранг: Умарова Н. Глобаллашув шароитида ахборот хуружларига қарши кураш. Т., Академия, 2005. –4-б.

Таъкидлаш жоизки, глобаллашув кенг қулоч ёзгани, жаҳондаги интеграциялашув жараёнлари фаоллашгани, трансмиллий корпорациялар ва ахборот тарқатиш тармоклари давлатлараро чегараларга карамай, «миллий давлат ҳозирги даврнинг асосий геосиёсий бирлигини ташкил этади ва давлатлар ҳар доимгидек, халқаро муносабатларнинг бир-бири билан мулоқатга киришадиган ҳамда бир-бирига муайян муносабатда бўладиган субъектлари бўлиб қолмоқда. Алоҳида олинган давлат маълумки, ўз фуқаролари учун «хомий» ва «химоячи» вазифасини ўтайди. Шунинг учун ҳар қандай давлатнинг асосий мақсади ўзини, ўзининг яхлитлиги ва «яшаш макони»ни сақлаш ҳамда миллий манфаатларни химоя қилишдан иборат.

Миллий ғоя тарғиботи “Ахборот хуружи”нинг олдини олишнинг муҳим шарти. Глобаллашув таҳдидлари хуруж қилаётган бугунги кунда миллий ғоя, юксак ватанпарварликни бўлишини тақазо этади. Шу боис Халқнинг маънавий руҳини Ватан туйғусини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш – Ўзбекистонда давлат ва жамиятнинг энг муҳим вазифасидир. Маълумки Ўзбекистон Республикаси Конституциясида “Ўзбекистон Республикасида ижтимоий ҳаёт сиёсий институтлар, мафкуралар ва фикрларнинг хилма-хиллиги асосида ривожланади. Ҳеч қандай мафкура давлат мафкураси сифатида ўрнатилиши мумкин мумкин эмас”³¹лиги белгилаб қўйилган. Буни фикрга қарши фикр, ғояга қарши ғоя, жаҳолатга қарши маърифат билан курашишда ҳисобга олиш, унга таянган ҳолда тарғиботни амалга ошириш ва ахборот хуружларидан химояланишда муҳим аҳамият касб этади.

Миллий ғоя халқимизнинг юксак маънавияти, анъана ва удумларига таяниб, у ўзида эркинлик, мустақиллик каби туйғуларни акс эттиради. Бутун инсоният тарихида муайян миллатга хос мақсадларни ифодалашга хизмат қилувчи ғоя, унинг асосий тушунчалари ва тамойилларини шакллантириш муҳим аҳамият касб этади. Ўз ватанининг маънавий-иқтисодий салоҳиятини

³¹ Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Т., 2008. Б.14.

кундан-кунга юксалтириб боришида фаол иштирок этаётган барча кишиларнинг фаолияти шу вазифани бажаришга қаратилган.

Миллат ўзини халқ сифатида, эл сифатида англамагунча, у ўзининг обруйи, кадр-қиммати, ор-номуси ҳақида қайғура олмайди, миллий ғурур ва ифтихор туйғусини тўла ҳис эта олмайди. Ўзликни англаш халқни уйғотувчи, фаол ҳаракатга келтирувчи, уюштирувчи куч. Шарк ва Ғарбда, Осиё ва Европа халқлари ҳаётида ҳам ўзликни англаш туйғусининг уйғониши, пировард натижада, унинг юксалишига, бирлашишига, бошқа халқлар билан мулоқатга киришувига туртки бўлган.

Бугунги кунда Ўзбекистон истиқболини асраб-авайлаш, уни сақлаб қолиш, Ватан равнақи, юрт тинчлиги ва халқ фаровонлигига асосланадиган миллий ғояга асосланган ўзликни англаш туйғуси ниҳоятда муҳим.

«Миллий ғоя» деб таъкидлайди Президент Ислон Каримов, «у биринчи навбатда ёш авлодимизни ватанпарварлик, эл-юртга садоқат руҳида тарбиялаш, уларнинг қалбига инсонпарварлик ва одамийлик фазилатларини пайванд қилишдек олижаноб ишларимизда мададкор бўлиши зарур».¹

Миллий ғоя одамларни эзгу ғояларга ишонтириш, уюштириш, олижаноб мақсадлар сари сафарбар этишда маънавий-руҳий жиҳатдан улкан аҳамиятга эга. Чунки, халқнинг руҳи, кайфияти, ҳиссий кечинмалари ва фаолият кўрсатишига шайлиги унинг ҳаракат дастури бўлган умуммиллий ғояга ишончи билан белгиланади. Ана шундай ишонч жамият аъзоларида мустаҳкам эътиқодни шакллантириб, уларни жипслаштиради, мамлакат фуқароларини ўзаро тотув, дўст ва иноқ бўлиб яшашга, ўз манфаатларини Ватан манфаатлари билан уйғунлаштиришга чорлайди.

Миллий ғоянинг мақсад ва вазифалари умуминсоний қадриятлар устуворлиги тамойилига тўла-тўқис мос келади. У мамлакатнинг жаҳондаги илғор давлатлар тажрибаси асосида мафкуравий жараёнларда фикрлар хилма хиллиги ва қарашлар ранг-баранглиги, демократик эркинликлар ва инсон

¹ Қаранг: Каримов И.А. Жамиятимиз мафқураси халқни –халқ, миллатни- миллат қилишга хизмат этсин. Т., Ўзбекистон, 1998. 15-б.

хуқуқларини сақлашга доир халқаро андозаларга ҳамоханглиги билан ҳам аҳамиятга эга. Глобаллашув даврида миллий ғоя тарғиботи муҳим аҳамиятга эга.

Глобаллашув муаммоларига турли соҳалар бўйича ёндошув ҳамда талқинлар бир-бирини инкор этмайди. Аксинча, улар бир-бири билан чамбарчас боғлиқ. Зеро, глобаллашув инсон ва жамият ҳаётининг барча тармоқларини қамраб олган жараёнлардир. Хусусан, у объектив жараён сифатида, аввало, жаҳон иқтисодиётининг турли жабҳалари ўртасида кучайиб бораётган боғлиқликни акс эттиради.

Глобаллашув айниқса юқори технологиялар соҳасида фаоллашмоқда. Жумладан, АҚШ расмий манбаларининг маълумотларига кўра, «Интернет»дан фойдаланувчилар сони 1994 йилда 3 млн. киши бўлган бўлса, 1998 йили 100 млн. кишига етди. Биргина Россия Федерацияси бўйича 2003 йилда Мобил телефондан фойдаланувчилар сони эса 2003 йил 10 млн кишини ташкил этди.³²

Экспертлар хулосасига кўра, радио орқали 50 млн. кишини қамраб олиш учун эса 13 йил керак бўлган.

Талаба-ёшларнинг ахборот хавфсизлигини таъминловчи омиллардан бири маънавий-маърифий дунёқарашнинг шаклланганлигидир. Маънавий-маърифий онгнинг шаклланганлиги натижасида, ташқаридан кириб келаётган ахлоқсизлик ғояларига қарши туриш мумкин.

Ёшлар онгига трансляция қилинаётган ахборот хуружи ғояларидан бири ахлоқсизликдир. Бу ғоя ўз таъсири ва етказган зарари бўйича экстремизм, терроризм, наркомания каби офатлардан қолишмайди.

Мустақил давлат ёшларнинг онгига ғоявий таъсирлар ёрдамида бузиш, ғарбнинг таъбири билан айтганда мустақил давлат ҳаётга барча халқаро хуқуқий норма ва халқаро ҳужжатларга зид равишда аралашшидир.

³²Қаранг: Глобализация: проблемы международного сотрудничества и решение общечеловеческих задач. //ФГЛУВПО «Поволжская академия государственной службы им. П.А. Столыпина», 2005 г., с. 16.

Нима учун халқаро ҳуқуқ ва нормаларнинг бузилишига ғарб жамоатчилиги, «Рейтер», «Эй-Би-Си», «Би-Би-Си» каби ахборот агентликлари сиёсий ахлоқсизлик агрессиясига қарши курашиш ўрнига кузатувчи ва томошабин бўлиб турибди.

Аmmo дунёда ҳар бир миллатнинг, халқнинг ўзи томонидан қабул қилинган миллий ғояси, маънавий-ахлоқий нормалари, маданий ривожланиш тамойиллари бор. Буни ҳеч ким ҳеч бир қонун ва ҳуқуқшунос инкор эта олмайди.

Ўзбекистон мустақил давлат сифатида жаҳондаги илғор мамлакатлар билан ҳар томонлама ҳамкорлик алоқаларини олиб бораётган бугунги кунда жамиятимизда миллий ғоянинг роли катта.

Миллий ғоя ҳар бир кишининг жамият, юрти, миллати, ўзи ва оиласи олдидаги бурч ва масъулиятини қай даражада ҳис этаётгани ва бажараётганини белгилайдиган маънавий мезондир.

Ахборот хуружларини олдини олишда миллий ғоянинг аҳамияти куйидагилар билан белгиланади:

–мамлакатнинг мустақиллигининг мустаҳкамлаш, унинг ҳудудий яхлитлиги ва сарҳадлар дахлсизлигини таъминлашда ёрдам беради;

–қонун устуворлиги, демократия ва ўзини-ўзи бошқаришнинг ҳаётда мустаҳкам ўрин эгаллаётганига асосланганлиги;

–миллий ва умуминсоний қадриятларнинг уйғунлигига таяниш;

–халқаро ҳуқуқ қоидаларига мос келади.

У давлатнинг бош ислоҳотчи эканлиги ва мамлакатда ижтимоий барқарорликнинг ҳамоҳанглиги, жамият ҳаётининг барча соҳаларининг эркинлашуви, ислоҳотларнинг тадрижийлигига хизмат қилиши билан белгиланади.

Таянч тушунчалар: Глобаллашув. Глобаллашувни турли хил ғоя ва мафкуралар билан боғлиқлиги. “Мафкуравий хуружлар”. Мафкуравий хуружларнинг олдини олишда миллий ғоянинг зарурлиги.

Мавзуни мустаҳкамлаш бўйича саволлар.

1. Глобаллашув тушунчасининг мазмуни ҳамда моҳияти.
2. Глобаллашувнинг ижтимоий, мафкуравий ҳаётга таъсири.
3. Глобаллашув жараёнида Ўзбекистоннинг тутган йўли.
4. Глобаллашув шароитида миллий ғоянинг аҳамияти.
5. Ахборот хуружларини олдини олиш омиллари.

8-мавзу. Миллий ғоя тарғиботи технологияларидан фойдаланишда ёшларнинг ўзига хос жиҳатлари

Режа:

1. Ёшлар “мафкуравий кураш” соҳаси объекти
2. Ёшлар билан ишлашда миллий ғоя тарғиботи технологияларидан фойдаланишнинг хусусиятлари
3. Миллий ғоя тарғиботи технологиялари ёшларни мустақил фикрлаш, ижодий фаоллиги шакллантириш омили

Ёшлар “мафкуравий кураш” соҳаси объекти. Миллат ўз кучини, тараққиёти заминларини аввало ёш авлод орқали топади ва ривожланади. Жамиятнинг энг ўзгарувчан ва ҳаракатчан қатламини жамоага ва жамиятга хос қилиб тарбиялаш, интеллектуал салоҳиятини ошириш, миллий анаъаналаримиз, қадриятларимизни асраб-авайлашнинг асосий ташувчилари ёшлар ҳисобланади. Ўзбекистонда улар аҳолининг 64% (17 млн.) ташкил қилиб, жуда катта стратегик куч сифатида намоён бўлмоқда. Миллий ғояни айнан шу қатлам орасида тарғиб қилиш, уларнинг онгига сингдириб, ишонч ва эътиқодга айланиб боришининг бир қанча ўзига хос жиҳатлари мавжуд. Бу жиҳатлар давлатимизнинг келажакдаги тараққиётини белгилаб берувчи асосий манбаларидан биридир. Биринчидан, миллий ғоя бир томондан ёшларни ўзини объекти сифатида қараса, иккинчи томондан ёшлар миллий ғояни асосий ташувчилари ва бир пайтнинг ўзида кейинги авлодга етказиб берувчилари ҳисобланадилар. Учинчидан, ёшлар қанчалик даражада миллий ғоя билан қуролланган ва унинг мазмун моҳиятини англаган бўлсалар, бугунги кунда авж олган “мафкуравий курашлар”нинг олди олинган бўлади.

И.А.Каримов: “Барчамизга аён бўлиши керакки, каердаки бепарволик ва лоқайдлик ҳукм сурса, энг долзарб масалалар ўзбўларчиликка ташлаб қўйилса, ўша ерда маънавият ожиз ва заиф нуқтага айланади. Ва аксинча-каерда хушёрлик ва жонкуярлик, юксак ақл-идрок ва тафаккур ҳукмрон бўлса, ўша ерда маънавият қудратли кучга айланади”³³ деган эди. Айнан юқоридаги ҳолатлар миллий ғоя ва ёшларни ўзаро боғлиқлигини белгилаб беради. Бошқача қилиб айтганда, миллий ғоя қанчалик мазмунли, ҳар бир кишининг узоққа мўлжалланган мақсад ва манфаатлари, пировардида эса, миллатнинг истиқболини белгилашга хизмат қиладиган бўлса, уни ёшлар шунчалик тез қабул қилади ва унга нисбатан ижобий муносабати шаклланади. Демак, тарғибот технологиялари миллий ғоя орқали ёшларда қандай ғоя ва фикрларни таклиф этса, шунга мос равишда ғоявий жиҳатдан чиниққан, ватанпарвар, замонавий билимларни эгаллаган ёшларга эга бўлади. Энг асосий шундаки, ёшлар бошқа аҳоли қатламларига нисбатан, ташаббускор, ишонувчан, тез қабул қилувчи ҳисобланадилар. Жамиятда қандай мақсадга қаратилган бўлмасин, турли ғоя ва мафкураларга ўзининг шахсий нуқтаи назарини қаратади. Чунки, ёшлар физиологик ва психологик жиҳатдан шаклланиш босқичида бўлганлиги учун уларда янгиликларга нисбатан қизиқиш кучли бўлади ва эътиқодга айлантириш ва одатга айлантириш ҳисси кучли бўлади. Шунингдек, ёшлар ўзларининг ижтимоий–руҳий ва бошқа жиҳатларига кўра салбий ҳодисаларга берилувчанлик, жамиятдаги ўзгарувчан шароитга мослашиш қобилятининг юқори эканлиги билан ажралиб туради. Улар жамиятнинг шундай ижтимоий гуруҳига мансубки, улар ўткир билиш қобилятига эга бўлиб, сўз билан амалиёт мутаносиблиги ҳолатларининг кучлироқ сезадилар. Жамиятнинг бундай қатламини тўғри мақсадга йўналтириш учун аввало уларнинг аниқ, бунёдкор миллатпарвар ғоялар асосида тарбиялаш ва таълим бериш алоҳида касб этади. Бу жараёндаги асосий “маънавий тарбия” ролини миллий ғоя

³³ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. Т. “Маънавият” 2008. 116-бет.

бажаради. Миллий ғояни ёшларни сафарбар этиш, илҳомлантириш, буюк келажак сари чорлаш учун аҳамияти, таълим ва тарбияда тутган ўрни ва роли ҳаёт ҳақиқатларига, реал борлиққа, халқ турмушига қанчалик мос ва мувофиқлигига қараб белгиланади. Ёшларнинг онгига миллий ғояни сингдириш, уларни шу асосда тарбиялаш, аввало, жамиятдаги барча ижтимоий ва сиёсий институтлар орқали амалга оширилишидаги жараёнда давлатнинг алоҳида ўрни ва роли мавжуд. Яна шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, 90 - йилларда дунёда бир бирига қарама қарши бўлган икки “қутб”нинг барҳам топиши, хавф хатарларни, тазйик, айниқса, мафкуравий таъсирларнинг янгича кўринишларини пайдо бўлишига олиб келди. Бу таъсирларнинг икки асосий жиҳати мавжуд бўлиб, буни эътибордан четда қолдириб бўлмайди. Уларнинг биринчиси, одамлар кўпроқ кутган ва эришишига мойил бўлган “эркин демократия” шиори остида яширинганлиги билан, иккинчидан, давлатларни таъсирига олишнинг замонавий кўриниши ҳисобланган ёшларни турли ғоялар остида эргаштириш каби кейинчалик мудҳиш оқибатларга олиб келиши мумкин бўлган, аммо ўта яширин кўринишга эга бўлган бундай мафкураларнинг тарқалиши билан боғлиқдир. Айнан шундай “демократик” деб аталган, асл мақсадлари давлатнинг тузумига зарар етказиш билан боғлиқ бўлган бу турдаги хавфларни олдини олишда миллий ғоя ва ёшларнинг ўзаро боғлиқлиги асосий жамиятнинг ўзига хос равишда ҳимоясини ташкил этиб беради. “Ҳар қайси давлат ва ҳар қайси миллат нафақат ерусти ва ерусти табиий бойликлари билан, ҳарбий кудрати ва ишлаб чиқариш салоҳияти билан, балки биринчи навбатда ўзининг юксак маданиятли ва маънавиятли ёшлари билан кучлидир”³⁴.

Миллий ғоя тарғиботининг ёш авлод орасида амалга ошириш жараёнида бир қанча босқичларда амалга оширилиши, унинг олдига қўйган мақсадлари билан мувофиқлигини таъминлаб беради. Чунки, миллий ғоя бир кунда ёки бир йилда шаклланиб, сингдириладиган жараён бўлмасдан, балки тадрижий равишда амалга оширилади.

³⁴ Қаранг: Каримов И.А Баркамол авлод Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. Т.: Шарқ, 1997.Б.5

Аввало, миллий ғоя бу қатлам орасида босқичма-босқич равишда амалга оширилиши келажакдаги унинг кенг тарқалишининг асосий мазмунини белгилаб беради. Чунки, ёш авлоднинг маълумотларни қабул қилиши психологик ва физиологик жиҳатлари билан алоҳида боғлиқ эканлиги турлитуманлиги уларнинг миллий ғояга хос бўлган жиҳатларни аста – секинлик билан ўзлаштиришларини билдиради. Аввало, миллий ғоя тарғиботини жамиятнинг энг асосий ва муҳим институти ҳисобланмиш-оилаларда жорий қилиш (яъни, анъаналармиз, урф одатларимиз ҳақида дастлабки тасаввурлар,) кейинги босқичлар, яъни, мактабгача таълим, мактаб таълими каби даражаларда давом эттириш ёшларни миллий ғояни тўла мазмунда, чуқур тарзда эгаллашларини кафолатларидан биридир.

Иккинчидан, миллий ғоя жуда кенг мазмунга эга бўлган ва албатта анъаналаримиз ва тарихимизнинг барча кўринишларини ўзида мужассам этганлиги, шунингдек мамлакатимизнинг мустақиллигини турли мафкуравий хавфлар химоя қилувчи восита эканлиги ҳақида тўхталиб ўтадиган бўлсак, унинг тарғиботи масаласи ҳам янада муҳим ҳисобланади. Шу мақсадда, унинг жамият бўйича кўламини оширишнинг ягона йўлларида бири уни доимий равишда тарғибот ва ташвиқот ишларини ташкиллаштиришга қаратилганлигидир. Узлуксизлик тамойили миллий ғояни халқ онгига сингдириш учун мамлакатда муайян мафкуравий майдон яратишни тақазо қилади. Бу майдондаги ҳар бир ҳаракат ва ҳолат, жумладан таълим тизимидаги ўқув режалари, дастурлар, дарсликлар, ўқув кўлланмалари, синф ва аудиториялар кўргазмали курулларнинг миллий ғояга уйғун бўлиши муҳим.

Миллий ғоянинг тарғиботида муҳим аҳамият касб этувчи жиҳатлардан бири уни кенг қамровлилик тамойили асосида амалга оширишдир. Бунда жамиятнинг барча аъзоларига ғоялар хилма-хиллиги асосида мафкурани сингдириш, бу жараёнда аҳолининг барча қатламларини қамраб олиш назарда тутилади. Натижада, жамиятнинг барча бўғинлари ғоявий таъсир доирасида қамраб олинади; - умумий мақсадга йўналтирилганлик; - фаол

инсонни тарбиялаш ва инсон салоҳиятини юзага чиқариш мафкуранинг бош мақсади қилиб олинади.

Ёшлар билан ишлашда миллий ғоя тарғиботи технологияларидан фойдаланишнинг хусусиятлари. Бугунги кунда миллий ғоя тарғиботини амалга ошириш бевосита ёшлар билан боғлиқ экан, бу албатта таълим тизими билан алоқадор ҳолда амалга оширилади. Таълим тизимида миллий ғоя тарғиботи ва умуман тарғибот-ташвиқот технологияларида бир қанча усуллар мавжуд бўлиб, улардан бири-“**Моделли машғулот**” усули ҳисобланади. Ушбу усул кўп илмий манбаларда “кейс усули” деб ҳам юритилади. Бу усулнинг умумий манзараси қуйидагича: машғулот ўқитувчи ва талаба ўртасидаги илмий мунозара асосида ташкил қилинади. Бу жараён давомида бир-бирларининг (ўқитувчи ва талаба) фикрлари ривожига икки тараф ҳам мотивацион хатти-ҳаракатлар билан таъсир ўтказишади. Бу жараёнлар, дебат, мунозара, фикрлар хилма-хиллиги асосида амалга оширилиб, икки тараф ҳам бир-бирларидан турли янгиликларни ўзлаштирадилар ва дарс охирида керакли тавсиялар берилган ҳолда хулоса қилинади. Миллий ғоя тарғиботи давомида қанчалик турли ғояларга нисбатан мустақил фикр юрита олиш хусусиятини шакллантириш ҳам катта аҳамият касб этади. Тарғибот технологиялари ичида яна кенг тарқалган усуллардан бири-“**Синквейн**” яъни ахборотларни йиғиш усули ҳисобланади. Методни қўллаш жараёнида талабалардаги тарқоқ ахборотли жараёнлар аста-секин босқичма-босқич йўналтирилган ахборотли жараёнга айлантириб борилади. Яъни ўрганилмаган билимлар мавзунини ўрганиш давомида ўрганилади, муайян объектив воқелик тўғрисида яқдил фикрга келинади. Одатда, синквейн мавзу бўйича бирор муаммоли вазиятни ечиш ёки алоҳида ўқув элементларини мукаммаллаштиришда талаба тафаккурини чархлаш учун тузилади.

Миллий ғоя фикрлар хилма-хиллигига асосланади ва турли тазйиқ, фикрларни “идеаллаштириш” каби хусусиятлардан йироқ. Ва меъёрийлик ҳолати билан алоҳида ажралиб туради. Унинг мазмунини аксилтарғиботни

келтириб чиқарадиган, ҳаётдан узилиб қолишига олиб келадиган баландпарвозлик, расмиятчилик ва такрорланишларига йўл қўймаслиги билан ажралиб туради. “Албатта, мафкурани бир кунда ёки бир йилда яратиб бўлмайди. Чунки мафкура шаклланади, шакллантириб борилади. Унинг асосий тамойилларини ишлаб чиқиш мумкин. Ана шу тамойиллар реал ҳаётда ўз ўрнини топмаса, бундай мафкура ва ғоя қоғозда бўлади, холос”³⁵. Айнан миллий ғоянинг миллатпарварлик ва бунёдкорлик кучи ҳам ана шундадир. Миллий ғоя давлат мафкураси сифатида ҳам талкин этилмайди.

Миллий ғояни сингдириш усуллари, технологиялари, устувор йўналишлари ХХІ асрда инсоният ўз тараққиётининг сифат жиҳатидан янги палласига кадам қўйди. Дунёда катта ўзгаришлар содир бўлаётган бугунги кунда ижтимоий маконларни ўзлаштиришнинг янги усуллари, жумладан янги технологиялари кенг расм бўлди. Технологиялар асри деб аталаётган ХХІ асрда ишлаб чиқаришда жорий этилган янги технологиялар меҳнат самарадорлигини оширмоқда. Бироқ, янги технологиялар фақатгина қишлоқ хўжалиги ва саноат соҳаларида балки, маънавий ва мафкуравий жараёнларда ҳам ўз самарасини (ижобий) ва таъсирини (салбий) кўрсатмоқда. Мамлакатимизнинг мафкуравий жараёнларга ҳам шу нуқтаи назардан ёндашиш миллий ғояни тарғиб қилишда замонавий технологиялардан фойдаланиш заруратини кўрсатади. Миллий ғояни ёшлар қалби ва онгига сингдириш муайян технология асосида олиб борилганида тадбирларнинг кетма-кетлиги, миқёси ва меъёри, давомийлиги ва тамойиллари сингари жиҳатлар ҳам қамраб олинади. Масалан, тарғиботда миллий ғоя тўғрисида ҳадеб ва ноўрин гапиравериш, меъёрни билмаслик тескари самара бериши мумкин. Тарғибот технологияси миллий мафкура мазмун моҳиятига мос бўлган тақдирдагина кутилган натижага эришиш мумкин. Ўзбекистонда мафкуравий жараёнларни аҳолининг барча қатламлари хусусан, ёш авлод

³⁵ Қаранг: Каримов И.А. Жамиятимиз мафкура халқни –халқ, миллатни – миллат қилишга хизмат этсин. Т.: “Ўзбекистон”, 1998 й. Б.45

орасида тарғибот-ташвиқот ишларини ташкил этишнинг устувор йўналишлари қуйидагилардан иборатдир:

– белгиланган тадбирларнинг юқори даражада уюшқоқлик билан ўтказилишини таъминлаш;

– миллий ғоя тарғиботи сифатини мунтазам ошириб бориш;

– давр талабларидан келиб чиққан ҳолда, тарғибот ишларини ташкил этишнинг янги, самарали йўлларини излаш;

– бу соҳада эски тарғибот услубларининг мутлақлаштирилишига, андозалаштиришга йўл қўймаслик;

– ғоявий тарғибот жараёнларни ташкил этишда ижобий муҳитни ҳисобга олиш;

– ғоялар хилма-хиллиги ва мақсад муштараклигини таъминлаш;

– ғоявий тарғибот ишларини ташкил этишда учрайдиган расмиятчилик ва масжлисвозлик кўринишларига барҳам бериш;

– ғоявий тарғиботнинг ёшлар орасида кенг тарқалишининг асосий мезонларидан бири ҳисобланган турли мунозаралар ва дебатлар асосига қуриш асосида унинг маъно-моҳиятини англашга катта имконият беради;

– мафкуравий фаолиятнинг қанчалик самарали олиб борилаётганлигини билиш мақсадида унинг мониторингини ташкил этиш.

Миллий ғоя миллатни етакловчи куч ҳисобланади унда давлатнинг анъаналари, шу замин халқларининг урф-одатлари, тарихи ва маънавияти мужассамланган мустақиллигимизни асрашнинг маънавий-руҳий асоси ҳисобланади. Юртбошимиз: “Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, халқимиз маънавиятини юксалтиришда миллий урф-одатларимиз ва уларнинг замирида мужассам бўлган меҳр-оқибат, инсонни улуғлаш, тинч ва осойишта ҳаёт, дўстлик ва тотувликни қадрлаш, турли муаммоларни биргаликда ҳал қилиш каби ибратли қадриятлар тобора муҳим аҳамият касб этмоқда. Бу борада маънавий ҳаётимизнинг узвий қисмига айланиб кетган ҳашар одати истиқлол даврида янгича маъно-мазмунга эга бўлиб, умумиллий анъана

тусини олгани барчамизни мамнун этади”³⁶. Бу жараён миллий ғоянинг ўзидан давлатимизнинг келажаги бўлмиш ёшлар билан қанчалик чамбарчас равишда тўлдирувчи бутунлик эканлигини исботлайди. Миллий ғоянинг амалиётида қўлланиши унинг тараққиётини билдиради. Бу ўринда миллий ғоя икки асосий вазифани бажариб бериши билан алоҳида аҳамият касб этади. Биринчидан, шу Ватанга муҳаббат руҳида, унинг олдида доимо маъсулиятни сезадиган, халқ, давлат манфаатларини ўзиникидан устун қўйишга қодир бўлган янги авлодни тарбиялаш учун хизмат қилади. Иккинчидан, миллий ғоя ёш авлодни бугунги кунда “мафкуравий хавф”ларнинг олдини олиш ва айниқса, ҳиссиётга берилувчан, ишонувчан ёш авлодни ўзига хос равишдаги ҳимоясининг ҳам амалий-назарий манба сифатида намоён бўлади. Чунки, мамлакатнинг келажак пойдеворларининг том маънодаги меъморлари бу –ёшлардир. “Барчамизга маълумки, ҳар қайси давлат, ҳар қайси миллат аввало ўз фарзандлари қиёфасида, униб ўсиб келаётган ёш авлод тимсолида шу халққа хос хусусият ва фазилатларни намоён этадиган, унинг азалий орзу-интилишларини рўёбга чиқарадиган буюк кучни кўради”³⁷-дейди Юртбошимиз.

Мамлакатдаги маънавий, ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий соҳаларлардаги янгиланишлар учун давлатнинг бош ислоҳотчи эканлиги муҳим. Миллий ғояни давлат ҳомийлигида ва назоратида аввало ижтимоий институтларда, шунингдек, мактаб таълими билан боғлиқ равишда тарғиб қилишга киришилди. Бунинг моҳияти ёш авлодни бугун, айниқса глобаллашув ва ахборотлар хуружи ошаётган пайтда аниқ мақсадга қаратилган, миллатпарвар сифатида тарбиялаш, ҳар қандай ғоя ва мафкураларга “онгсизларча”тақлидий эргашиш дардидан халос қилишдаги асосий ролни бажариши билан белгиланади.

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари ёшларни мустақил фикрлаш, ижодий фаоллигини шаклланиши омили. Ёшларнинг

³⁶ Қаранг: Каримов И.А. Юксак маънавият-енгилмас куч. -Т.: Маънавият, 2008. 96-б.

³⁷ Қаранг: Каримов И.А. Асосий мақсадимиз-юртимизда эркин ва обод, фаровон ҳаёт барпо этиш йўлини қаътият билан давом эттиришдир. Т.: Ўзбекистон., 2007. 34-б.

ижтимоий фаоллигини шакллантириш ва йўналтириш учун биринчи навбатда, уларда қуйидаги хусусиятларни шакллантириш керак:

1. Ахборотни қабул қилиш ва таҳлилий фикрлаш. Ҳар қандай жараёнда катнашувчи шахс аналитик фикрлашга эга бўлиши керак. Воқеа-ҳодиса ҳақида етарлича маълумотга эга бўлиши, жараённинг боришини таҳлил қилиш ҳамда натижавий кўринишини аниқ тасаввур қила олиши керак. Бундан ташқари, таҳлилларга таянган тарзда маълумотлар ўртасидаги боғлиқликларни аниқлай олиши ҳамда дифференциялаши лозим.

2. Шахслараро муносабатларни ташкил қилиш малакалари. Шахс учун энг муҳим ҳолатлардан бири-коммуникативликдир. Чунки шахслараро муносабатда-шахснинг киришимлиги, бемалол алоқа ўрната олиши муҳим аҳамиятга эгадир.

3. Мотивация, ташаббус ва фаолиятни ташкил эта билиш. Ижтимоий жамоада шахс доимо ташаббус кўрсатиш ва бунга яраша интилишга эга бўлиши керак. Бунинг учун шахс етарли билимга эга бўлиши билан бирга, ўз тактика ва стратегиясини ташкил эта олиши керак.

4. Нутқнинг ривожланганлиги. Шахсда ижтимоий алоқаларни яхши ташкил эта олиши учун нутқ ҳар томонлама ривожланган бўлиши керак. Айниқса “оғзаки” ёки “гаплашув”, “ёзма” нутқни бойитиш устида тинимсиз ишлаш керак.

5. Мустақил фикрлаш. Жамиятда ўз ўрнига эга бўлиш учун шахсдан мустақил фикрлаш кучли талаб этилади. Бундан ташқари мустақил фикрлаш қобилиятига эга шахслар доимо ижтимоий гуруҳда ўзига хос мавқеига эга бўлишади.

6. Мустақил қарор қабул қилиш. Шахсдан ҳар қандай жараёнда биринчи навбатда, мустақил фикр юритиш талаб этилади.

7. Маъсулиятни ўз зиммасига олиш. Шахсда маъсулиятни ўз зиммасига олиш шаклланган бўлиши керак. Ҳозирги пайтда шахснинг сиёсий фаоллигини бошқариш XXI асрдаги энг долзарб муаммолардан бири бўлиб, бу эса сиёсий жараёнларда инсон омилининг ошиши билан изоҳланади.

Инсонда лидерликка эришиш, муваффақиятга интилиш, ўз атрофидагиларга тан олдириш каби шахсий сифатлар сиёсий жараёнларнинг боришига ҳам ўз таъсирини кўрсатиши табиийдир.

Глобализациянинг салбий таъсирлари давлатнинг миллий статусини хавф остига қўймоқда, кадриятлар ва анъанавий маданиятларни бузмоқда, хатто оила ҳаётига, инсоннинг шахсий ҳаётига ҳам кириб келмоқда.

Ёшларда ахборот хавфсизлигини таъминловчи омилларга қуйидагилар киради:

–Таълим ва тарбиянинг давлат сиёсати даражасига кўтарилиши;

–Меҳнат бозорини кадрлар билан таъминлашдаги давлат сиёсати;

–Давлат бошқарувида ёшлар иштирокини кенг таъминланиши;

–Ижтимоий-иқтисодий ислохотларнинг мазмун-моҳияти ёшлар муаммосини бартараф этишга қаратилганлигини киритиш мумкин.

Ёшларга тегишли муаммоларни босқичма-босқич ҳал этилиши, меҳнатни тақсимлаш маҳсулот ишлаб чиқариш, меҳнат бозорини енгиллаштириш муаммоларининг бирин-кетин бартараф этиш натижасида ёшларнинг сиёсий ва ижтимоий фаоллиги ошмоқда.

Глобаллашув шароитида ахборот хуружига қарши курашишда, уни бартараф этишда таълим-тарбия жараёнининг омил сифатида ўрни беқиёс бўлиб, асосий воситалардан бири сифатида намоён бўлади:

–ёшларнинг онгги, тафаккури, дунёқараши шаклланади ҳамда шахси вояга етказилади;

–ёшларга Ватан туйғуси, меҳр-оқибат, тарихий хотира, маънавият ва маърифат сингдирилади;

–ёшларда хавф-хатарга қарши курашиш сезгилари ва кўникмалари шакллантирилади.

Ёш авлоднинг тарбияси, уларнинг маънавий салоҳиятини янада ошириш бугун давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Замонавий билимлар билан бир қаторда, мустақиллигимизнинг асровчи маънавий дастур вазифасини бажарувчи миллий ғояни билиш, унинг тарғиботида барчанинг маъсуллигини

таъминлаш-даврининг устувор мақсадларидан ҳисобланади. Ўзбекистон жамияти манфаатларини ўзида мужассам этган миллий ғояни таъсир доирасини айнан ёшлар орасида оширишнинг асосий омилларидан бири Президентимиз таъкидлаганларидек, - “Ғояга қарши фақат ғоя, фикрга қарши фикр, жаҳолатга қарши фақат маърифат билан баҳсга киришиш, олишиш мумкин”³⁸. Шунинг учун ҳам ёшлар мустақил фикрга эга бўлишлари муҳим. Шунда улар, фикрни-фикрдан, ғояни-ғоядан фарқлай оладилар. Маърифатни жаҳолатдан тубдан фарқ қилишни англаб етадилар. Айрим носоғлом фикр, ғоя орқасидан эргашмайдилар, унинг таъсирига тушмайдилар. Бунинг учун яна:

- 1) Миллий-маданий меросларнинг фарқини, уни инсон ҳаётидаги аҳамиятини чуқур билиши керак;
- 2) Тарихий меросни яхши билишлари, уни кадрлашлари муҳим;
- 3) Она тилини ҳурмат қилишлари;
- 4) Урф-одат, анъаналарини кадрлашлари;
- 5) Ўзлигини англаши;
- 6) Миллий қадриятларнинг ижтимоий, маънавий-ахлоқий аҳамиятини тўғри баҳолашлари;
- 7) Умумбашарий тамойилларга содиқ бўлишлари, илм-фан ютуқларини чуқур эгаллашларига хоҳиш-истаклари юқори бўлиши, шуни ўзларининг ҳаётий амалига айлантиришлари ва амал қилишлари Ўзбекистоннинг мустақил тараққиётида устувор аҳамиятга эга.

Таянч тушунчалар: Ёшлар ва миллий ғоя тарғиботи технологиялари, мафкуравий таъсирлар, маънавий тарбия, миллий ғояни сингдириш технологияларида ёшларнинг ўзига хос хусусиятлари. Ёшларга миллий ғоя талабалари.

Мавзуни мустаҳкамлаш бўйича саволлар.

³⁸Қаранг: Каримов И.А. Жамиятимиз мафкура халқни-халқ, миллатни – миллат қилишга хизмат этсин. Т.: “Ўзбекистон”, 1998 й. Б.1.

1. Ёшларда миллий ғоя тарғиботидан фойдаланишни ўзига хос жиҳатлари.
2. Миллий ғоя тарғиботи ёшларни мафкуравий таъсирларидан ва хуруждан ҳимоялаш омили.
3. Миллий ғоя тарғиботи ва ёшларни ўзаро боғлиқлиги.
4. Миллий ғоя ва ёшларга қўйиладиган талабларни мустақил тараққиёт билан боғлиқлиги.

**9-мавзу: Миллий ғояни инсон онги ва қалбига сингиши: янгича
услуглар, ёндашувлар ва технологиялар**

Режа:

1. Оммавий ахборот воситаларининг миллий ғояга таяниш омиллари
2. Миллий ғояни жамоатчилик онгига сингдиришда Оммавий ахборот воситаларидан фойдаланиш ва уни мувоффиқлаштириш

Мамлакатимизда бошланган янгиланиш даврида жамиятнинг ижтимоий – иқтисодий, сиёсий ва маънавий ҳаётида моҳиятан туб ўзгаришларга олиб келмоқда. Бу борада миллий истиқлол мафкурасини яратиш, миллий мафкурага кенг йўл очиш, халқнинг маънавий руҳий тикланишига эътибор бош вазифалардан деб белгиланди. Умуман миллий ғоянинг тарғиботи билан кимлар ва қандай тузилмалар шуғулланиши керак? каби масалалар ҳозирги кунда ҳар қачонгидан ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда.

XXI асрни – ахборот асри, ахборот технологиялар асри деб аташ тобора расм бўлмоқда. Чунки асримизда кенг қамровда ва жадал суръатларда тарқалаётган информациялар инсоннинг истакларини, дидини ўзгартириши, фикрига тасир қилиши мумкин.

Ҳозирги вақда томоша қилинаётган сериаллардан тортиб, болажонларга айтиб берилаётган эртакларгача, ўқиётган китобларимиз ҳам қандайдир мафкуравий таъсир самарасига эга – уларда муайян ғоялар тарғиб қилинади. Бу ҳолат “энг асосий нарсани кўз билан илғаб бўлмади” деган фикрни яна бир карра тасдиқлайди. Бундай кўзга кўринмас қудратли тарғибот кучлари

кишини ҳамма ерда ва ҳар куни қуршаб туради. Бу кучларнинг мақсади – инсонни нимагадир ишонтириш, нимагадир ундаш, нимагадир оғдириш. Тадбиркор маҳсулотини реклама қилиб, уни сотиб олишга ундайди. Диний арбоблар ўз динига эътиқод қилишга чақиради. Халқаро майдонда баъзи давлатлар ўзининг “катта оға” эканини уқтиришга ҳаракат қилади.

Агар ўша молини сотаётган тадбиркор тамаки сотаётган бўлсачи? Унинг зарари ҳақида кимларни огоҳлантиради? Агар ўша диндор, дин четда қолиб, давлат тузумини ағдаришга чихаётган бўлса – чи?

Бундай бузғунчиликлардан халқни ким қайтаради? Ёки дунёда “катта оға” ларнинг қўлидан тутиб эмас, мустақил одим ташлаш кераклигини ким тушунтиради?

Бугунги кунда ривожланган давлатлар қудратли тарғибот тизимига эга бўлишга интилаётгани бежиз эмас. Тарғибот нафақат динда, бизнесда муҳимлигини, балки сиёсатда ҳам маънавий – марифий ишларда муҳим аҳамият касб этишини кўрсатади. Демак, ривожланган демократик давлатлар ҳам мафкуравий фаолиятдан сира воз кечмаган.

Ўзбекистонда амалга оширилаётган туб ўзгаришларнинг тақдири, сўзсиз, ҳар бир фуқаро, аниқроғи инсоннинг фаолиятига боғлиқдир. Бу эса ислохотларнинг моҳиятини халққа тушунтиришни талаб қилади. Шунинг учун ривожланган мамлакатларда мафкуранинг тарғиботи “ҳукумат сиёсатининг ташвиқоти” тарзида амалга оширилади. Давлатнинг бош ислохотчи эканлиги ҳам Ўзбекистон ҳукуматининг сиёсатини махсус тарғиб қилишни талаб этади. Бундай тарғибот ислохотларни “мафкуравий асосда таъминлаш” га хизмат қилади.

Мамлакатимиз ҳаётидаги ўзгаришлар инсон онгида ҳам катта ўзгаришлар қилишни талаб қилади. Ўтиш даврини бошидан кечираётган ҳар қандай давлат янги замон кишисини тарбиялаш ҳақида жиддий қайғуриши табиий. Демак, Ўзбекистонда ҳам “комил инсон” ғоясида эътироф этилган шахсга мос сифатларни фуқароларда қарор топтириш вазифаси кўндаланг турибди. “Фуқаролик ахлоқи” ни бундай тарбиялаш мафкуравий сиёсатнинг

негизини ташкил этади. Авлодни ким тарбиялайди?, миллат қайси синфларда тарбия топади?, фикр қайси китоблар ёрдамида тарбияланади? Буларнинг барчаси ҳақида ким қайғуради? Бу саволга тайёр жавоб бор: ота – она, муаллим, мактаб, таълим муассасалари ва охир – оқибат давлат, жамият айниқса, ижтимоий – гуманитар фанларни ўқитиш жараёнида. Дарҳақиқат ҳар бир давлат ўз фуқароларини билимли, ҳақ – ҳуқуқини танийдиган, маънавий баркамол, бир сўз билан айтганда комил инсон бўлиб вояга етиши ҳақида қайғуради. Комил инсон эса миллий ғояга таяниб яшайди.

Таълим тизимида ижтимоий – гуманитар фанларнинг асосий вазибаларидан бири миллий истиқлол ғоясини шакллантириш ва жорий этишдир. Бунда асосий эътиборни қуйидагиларга қаратиш керак:

Миллий истиқлол ғоясини шакллантириш ва такомиллаштиришнинг самарали йўллари илмий асосланишини таъминлаш;

Миллий истиқлол ғоясининг миллий, умуминсоний, фалсафий, диний, ҳуқуқий, сиёсий, социологик, психологик, ижтимоий – иқтисодий, маънавий – ахлоқий жиҳатлари, унинг халқ одатлари, анъаналари ва қадриятларни шакллантириш ҳамда бойитишдаги ўрни ва аҳамияти бўйича тарғибот йўналишларини кучайтириш;

Дунёдаги мафкураларнинг уйғунлашиши ва курашиш жараёнларини ўрганиш, мониторинг ўтказиш, мафкура соҳасида, айниқса, илмий омилни ҳисобга олган ҳолда, умуминсоний ва минтақавий муаммоларни белгилаш ва уларни ҳал қилишга ёрдам бериш;

Ўзбекистон мустақиллиги учун мафкуравий таҳдидга қарши самарали кураш йўллари хусусида илмий асосда тавсиялар ишлаб чиқиш;

Ёш авлодни тарбиялаш жараёнларига кучли туртки бериш учун, биринчи навбатда, тегишли ташкилий тузилмалар, болалар – ёшлар бирлашмалари ҳаракатларини яратиш;

Камолга етган шахсни, янги ижтимоий онгини шакллантиришга демак, миллий ғоя ва мафкурани амалга оширишга эришиш учун тарбия жараёнида

катнашувчи барча субъектларнинг самарали ҳамкорлик қилиши учун шарт – шароитлар билан таъминлаш;

Ижтимоий институтлар бўлмиш таълим муассасаларининг вазибаларини тубдан қайта кўриб чиқиш, мактаб, лицей, коллеж, институт фақат билимлар ва фан масканигагина эмас, шу билан бирга, чинакам маданий – маърифий марказга айланишига эришиш;

Миллий ғояни шакллантириш маъносида болалар ва ўсмирлар учун ўқув – методик, илмий оммабоп ва бадиий адабиётнинг янги туркумини ишлаб чиқиш ҳамда жорий этишни фоолиятнинг муҳим йўналиши деб ҳисобламоқ керак. Мавжуд адабиётларни ҳар томонлама экспертиза қилиш асосида халқнинг бой ижтимоий – маданий ва тарихий тажрибасига унинг прогрессив анъаналари ва урф – одатлари, умуминсоний қадриятларга асосланган дарсликлар, ўқув қўлланмалари, бадиий адабиётлар нашр этишга эришиш.

Турмушимизни оммавий ахборот воситаларисиз, хусусан радио, телевидение, газета, журналларсиз тасаввур қилиш қийин. Одамларни бутун дунёда рўй бераётган мураккаб ижтимоий-сиёсий жараёнлардан, юртимизда содир бўлаётган ўзгаришлардан хабардор қилиш, ҳозирги куннинг долзарб муаммолари бўйича жамоатчилик фикрини билиш ва шакллантириш, маънавий-мафкуравий ўзгаришларни, маърифатни етказиш матбуот ходимларининг муҳим бурчи ҳисобланади.

Шу ўринда таъкидлаб ўтиш жоизки, миллий истиқлол ғоясини шакллантиришда, унинг асосий ғоялари, хусусиятлари, тамойилларини халқимизга атрофлича тушунтиришда ва миллий истиқлол ғоясини, унинг асл моҳиятини ёритиш ва уларни ёшларга етказишда матбуотнинг ўрни жуда каттадир.

Миллий истиқлол мафкурасининг бош ғояси “Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этиш” мамлакатимиз тараққиётининг асосий мақсад-муддаоларини ифодалайди. Бу ғоя халқимизнинг азалий эзгу интилишлари, бунёдкорлик фаолиятининг маъно-мазмунини белгилайди. Ҳар бир инсон учун муқаддас бўлган мустақиллик, озодлик, Ватан ободлиги, шахс

эркинлиги ва фаровон ҳаёт тушунчаларини, юксак қадриятларни ўзида мужассам этади. Миллий истиқлол ғоясининг бош ғоясида озодлик сўзининг етакчи ва устувор ўринда туриши, мустақиллик учун барча орзу интилишларимиз, амалий фаолиятимиз ва ёруғ келажагимизнинг асоси эканлиги кўринади. Миллий истиқлол ғояси узвий равишда унинг маъно моҳиятини тўлдирадиган, халқимиз, жамият ҳаётида ҳақиқий байроқ бўлиб хизмат қиладиган, жамиятимизнинг бугунги тақдири ва келажагига боғлиқ бўлган туб манфаатларни акс эттиради.

Оммавий ахборот воситалари ва вақтли матбуот фаолиятининг ҳуқуқий базаси мустаҳкамланиши катта аҳамият касб этмоқда. Оммавий ахборот воситалари демократиялаштириш йўлини, ислохотлар йўлини, миллий ўзликни англашни фаол тарғиботчиси бўлиб қолмоғи лозим. Шундагина оммавий ахборот воситалари ва матбуотда хоҳлаган мавзуда қалам тебратиш ва халқнинг ишончини қозониш мумкиндир. Бу ўринда “Туркистон”, “Халқ сўзи”, “Фидокор”, “Хуррият”, “Ўзбекистон адабиёти ва санъати”, “Марказий Осиё маданияти” ва шу каби бошқа газета журналларимиз юртимизда содир бўлаётган маънавий-маърифий ўзгаришларни, миллий қадриятларимизни халқимизнинг онгига сингдиришда салмоқли ҳисса қўшмоқда. Умумхалқ минбари телевидение, радио, матбуот бор.

Ўзбекистонда интернетдан ҳали ҳам кенг кўламда фойдаланилмаётган бўлса-да, оммавий ахборот воситалари ўз ишларида унга тез-тез мурожаат қилмоқда. Ҳозирги шароит эҳтиёжига йўналтирилган бир қатор лойиҳалар амалга оширилмоқда. 1996 йил баҳорида Интернет давлат миқёсидаги республика оммавий ахборот воситаларининг халқаро ахборот манбаси сифатида топилди. Шундан сўнг интернет етакчи телевизион ахборот ва нашриётларнинг доимий ахборот воситаси сифатида республикадаги информацион жараён элементига айланди. Энди Ўзбекистонда юз бераётган ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, ғоявий мафкуравий ўзгаришлар, ҳозирги ислохотларнинг

бориши ҳақидаги янгиликлардан, чет эллардагиларни юртимизда содир бўлаётган ўзгаришлардан хабардор қилиб бериш имкониятини бермоқда.

Мустақилликка эришган мамлакатлар, жумладан, Ўзбекистон учун ҳам бундай хавфларни бартараф этиш масаласи жиддий ғоявий муаммолар доирасига киради. Ғоявий-мафкуравий жараёнлар мураккаблашиб бораётган, унинг янги усуллари ўйлаб топилаётган ҳозирги кунда ушбу таҳдид ва таъсирларга фақат кучли ғоя, ўзликни англаш, соғлом мафкурагина қарши тура олади. Шунинг учун ҳам И.А.Каримов томонидан юксак мафкуравий маданиятни мужассам этган «ғояга қарши фақат ғоя, жаҳолатга қарши фақат маърифат билан курашиш» ҳақидаги тамойил назарий жиҳатдан асослаб берилди ва у мамлакатимизда муваффақиятли амалга оширилмоқда.

Президент И.А.Каримов Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузасида оммавий ахборот воситалари фаолиятини такомиллаштириш, бу соҳада демократия тамойилларини қарор топтириш, чунончи, матбуотнинг чинакам эркинлигини таъминлаш ҳақида тўхталиб, бундай деган эди: **“...ахборот эркинлигини таъминламасдан, оммавий ахборот воситаларини одамлар ўз фикри ва ғояларини, содир бўлаётган воқеаларга муносабатини эркин ифода этадиган минбарга айлантirmасдан туриб, демократияни чуқурлаштириш ва аҳолининг сиёсий фаоллигини ошириш, фуқароларнинг мамлакат сиёсий ва ижтимоий ҳаётидаги амалий иштироки тўғрисида сўз юритиб бўлмайди, деган тушунча жамоатчилигимиз ўртасида тобора кучайиб ва мустаҳкамланиб бормоқда”.**

2002 йилда Ўзбекистонда цензуранинг ман қилиниши билан оммавий ахборот воситаларининг эркин фаолияти учун зарур шарт-шароит шаклланди.

Оммавий ахборот воситаларини эркинлаштириш ижтимоий-сиёсий асослари деганда, аввало, матбуотнинг эркин фаолият юритиши учун яратилган шарт-шароитлар тушунилади. Шу билан бир қаторда, ОАВнинг

ижтимоий-сиёсий асослари авторитар тузум негизда шакллангани тарихий ҳақиқатдир.

Масаланинг ана шу жиҳатига тўхталиб, Президент Ислоҳ Каримов бундай деб ёзади: **"Шуни тан олиш керакки, биз мустабид тузум мероси ва ақидаларидан, унинг мафкураси, маъмурий назорати ва цензурасидан жуда катта қийинчилик билан халос бўлаяпмиз.**

Ҳалигача журналистлар фаолиятида ўз-ўзини цензура қилиш, юқоридан буйруқ кутиш кайфиятлари сезилиб турибди". Оммавий ахборот воситаларини эркинлаштириш жараёнини янги босқичга кўтаришда кўпгина нашрларнинг иқтисодий ночорлиги жиддий тўсқинлик қилаётгани ҳам маълум. Бу ҳол матбуотнинг аввало иқтисодий асосларини мустаҳкамлаш, кафолатларини кучайтириш, мустақил нашрлар фаолияти учун зарур шарт-шароит яратилишини тақозо этмоқда. Бу масалага Президент Ислоҳ Каримов маърузасида ҳам алоҳида эътибор қаратилди: **"...Оммавий ахборот воситаларининг иқтисодий эркинлигини таъминлаш керак. Бу уларнинг мустақил фаолият юритиши ва ривожланиши учун асосий омил бўлиши лозим.**

Биз матбуот ва ахборот эркинлигининг кафолатини бозор муносабатлари, ахборот майдонида соғлом рақобат тамойилларининг ривожланишида кўрамиз".

Оммавий ахборот воситалари эркинлиги ва таъсирчанлигининг ортиши, уларнинг нафақат давлат муассасалари, балки нодавлат, жамоат ташкилотлари фаолиятини назорат қилиш имкониятининг муттасил кучайиши фуқаролик жамиятининг ривожланиш қонунларидан биридир.

Зеро, фуқаролик жамиятида матбуотнинг ижтимоий институт сифатидаги эркинлиги мамлакат Конституцияси ва қонунлари билан кафолатланади.

Бинобарин, оммавий ахборот воситалари қайси идора ёки муассасага тегишли эканидан қатъи назар, амалдаги қонунларга амал қилмоғи ва уларга таяниб фаолият юритмоғи лозим.

Ўзбекистонда матбуот органини таъсис этувчи муассасаларга: Олий Мажлис (Парламент); Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, вазирликлар, кўмиталар, ҳокимликлар, сиёсий партия, халқ ҳаракатлари, касаба уюшмалари, ижодий уюшмалар, илмий ва ўқув муассасалари, тижорат тузилмалари, турли жамғармалар, реклама агентликлари, ижтимоий, диний, экологик ташкилотлар киради.

Демак, мустақиллик даврида ОАВ соҳасидаги асосий ўзгаришлар кўйидагиларда намоён бўлади:

1. Оммавий ахборот воситалари миллий истиқлол мафкураси асосида шаклланиб, ривожланиб бормоқда.

2. Мамлакатимиз тарихини ўрганишда миллий кадриятлар, халқимиз урф-одат ва анъаналари, дин ва дин тарихи, буюк аجدодларимиз қолдирган илмий-маънавий меросини ўрганиш ва тарғиб этиш.

3. Миллий таълим-тарбия тизимида оид эшиттиришларнинг кўпайиб бораётгани.

4. Нодавлат теле ва радио студиялар, хусусий ва тижорат-реклама нашрлари қарор топаётгани.

5. Жаҳон тилларида эшиттиришлар тайёрлаш ва эфирга узатиш имкониятининг кенгайиши.

6. Ахборот майдонида шакли, адади, йўналишидан қатъи назар, рақобат муҳитининг шаклланиб бораётгани.

Такрорлаш учун саволлар

1. Ижтимоий-сиёсий ҳаётда оммавий ахборот воситаларининг ўрни.
2. Оммавий ахборот воситаларидаги реклама ва эълонлар тўғрисидаги фикрингиз.

3. Миллий ўзликни англашда ва миллий ғурурни шакллантиришда оммавий ахборот воситаларининг ўрни ва роли.

Таянч тушунчалар: Миллий ғоя ва ОАВ. Миллий ўзлик. Миллий ғурур. Тўртинчи ҳокимият ва раҳбарлик фаолияти.

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН СЛАЙДЛАР

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ: АСОСИЙ ТУШУНЧАСИ, МАЪНО-МОҲИЯТИ

“Миллий ғоя деганда, аجدодлардан авлодларга ўтиб, асрлар давомида эъзозлаб келинаётган, шу юртда яшаётган ҳар бир инсон ва бутун халқнинг қалбида чуқур илдиз отиб, унинг маънавий эҳтиёжи ва ҳаёт талабига айланиб кетган, таъбир жоиз бўлса, ҳар қайси миллатнинг энг эзгу орзу-интилиш ва умидларини ўзимизга тасаввур қиладиган бўлсак, ўйлайманки, бундай кенг маъноли тушунчани мазмун-моҳиятини ифода қилган бўламиз” (И.А.Каримов)

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари – миллий ғоянинг асосий тушунча ва тамойилларини, мақсад ва вазифаларини кенг жамоатчиликка етказишда қўлланиладиган тарғибот воситалари, усуллари мажмуидир

“Технология” юнонча *techne* – маҳорат, санъат; *logos* – таълимот маъносини билдиради

“Тарғибот” тушунчаси арабча “тарғиб” сўздан олинган бўлиб, хошишни, қизиқишни кучайтириш, рағбатлантириш маъноларини англатади

Миллий ғоя тарғиботи технологиялари ҳам Ўзбекистон халқининг миллий-маданий мероси, умуминсоний ва манфаатларни ифода этади

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИГА ҚУЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР

I. Миллат, халқ ва
жамиятни
бирлаштирувчи куч
ва эътироф манбаи
бўлиши

II. Ҳар қандай илғор
ғояни ўзига
сингдириши ва ҳар
қандай ёт, ёвуз ғояга
қарши тура олиши

III. Давр ўзгаришларига мос тарзда, миллий
умуминсоний кадриятларга таяниши, ўз
манфаат ва мақсадларини амалга оширишнинг
янги воситаларини тавсия эта олиши

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ АСОСИЙ ВАЗИФАЛАРИ

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ
КОНЦЕПЦИЯСИ**

НЕГИЗЛАРИ

**Миллий маънавий
қадриятлар**

**Умуминсоний
қадриятлар**

Йўналишлари

МАЪНАВИЙ

ИҚТИСОДИЙ

СИЁСИЙ

СОЦИАЛ

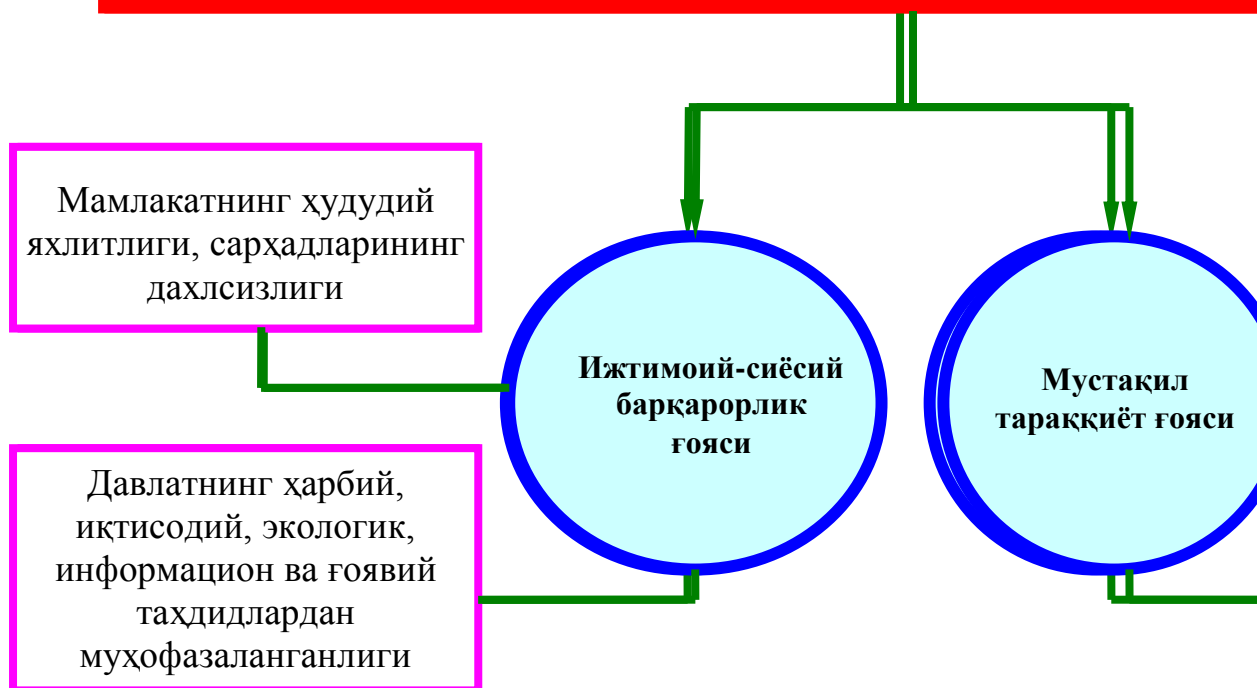
ҲУҚУҚИЙ

**ИЛМИЙ-
ТЕХНОЛОГИК**

ХАЛҚАРО НУФУЗИ

**ДУНЁДА ЎЗИГА ХОС
ЎРИНГА ЭГА БЎЛИШ**

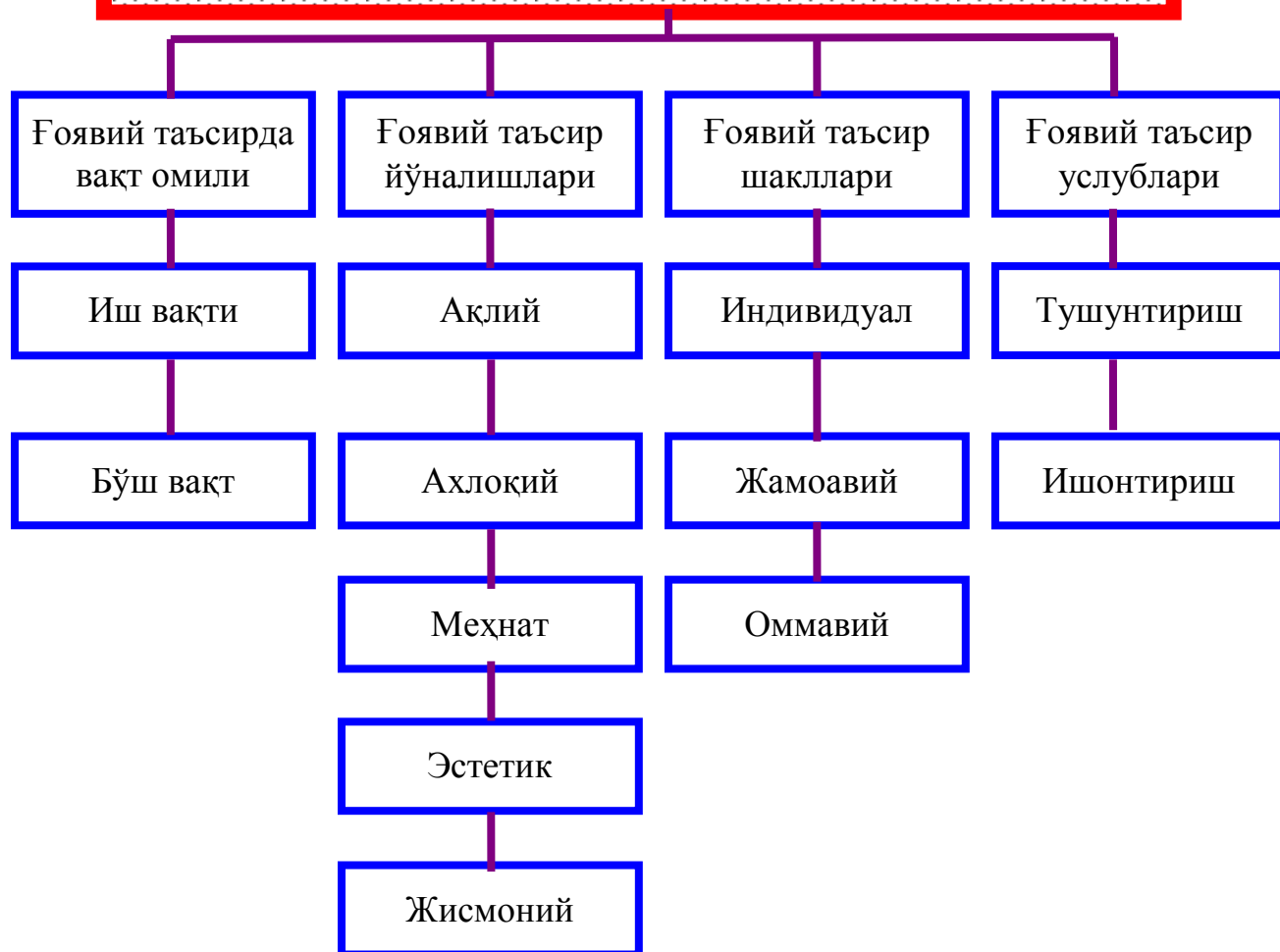
МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДА Х МАНФААТЛАРИНИ ИФОДАЛАНИШИ

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИНИНГ ТАШКИЛИЙ АСОСЛАРИ

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДА
ИНСОНГА ҒОЯВИЙ ТАЪСИР КЎРСАТИШ ОМИЛЛАРИ**

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДА
МАФКУРАВИЙ ЖАРАЁНЛАРНИ
МУВОФИҚЛАШТИРИШ**

ҒОЯВИЙ ТАЪСИР

**МАЪНАВИЙ
МАЪРИФИЙ,
ҒОЯВИЙ ТАРБИЯ**

ТАРҒИБОТ ВОСИТАЛАРИ

**Мафкуравий таъсир
тамойиллари**

Узлуксизлик

Тизимлилик

Комплекс ёндошув

Таъсирчанлик

Ҳозир жавоблик

Аниқлик

Таълим-тарбия

**Фан ва илмий
муассасалар**

Адабиёт ва санъат

**Жисмоний тарбия ва
спорт**

Оила

Маҳалла

Меҳнат жамоалари

Тарбия биз учун ҳаёт, ё мамот, ё нажот, ё ҳаловат, ё саодат, ё фалокат масаласидир.
(АБДУЛЛА АВЛОНИЙ)

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИНИНИ АМАЛГА
ОШИРИШДА УЗЛУКСИЗ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ВА
ТУРЛАРИ**

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ

УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ

ЎРТА МУХСУС, КАСБ-ҲУНАР ТАЪЛИМИ

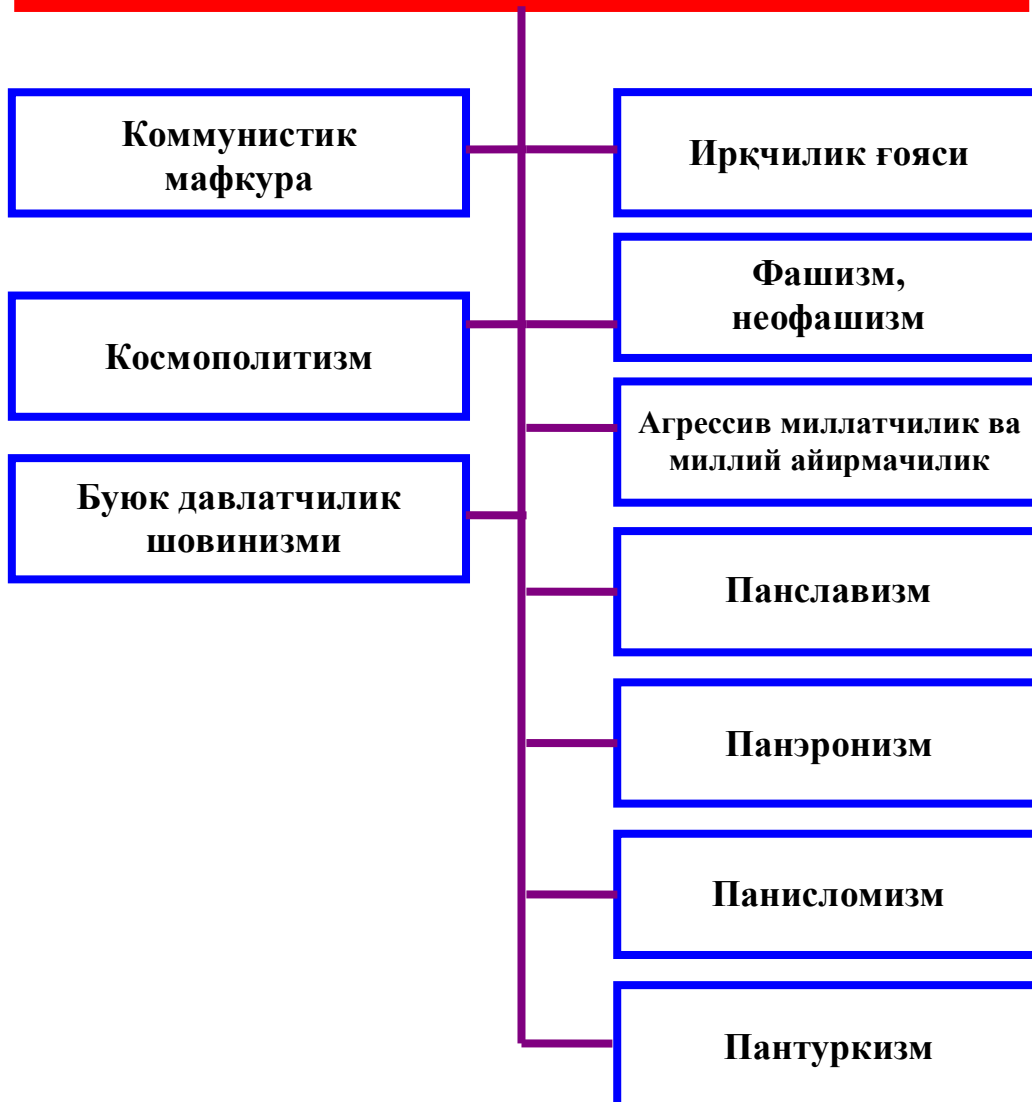
ОЛИЙ ТАЪЛИМ

ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТИДАН КЕЙИНГИ ТАЪЛИМ

**КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ВА
УЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ**

МАКТАБДАН ТАШҚАРИ ТАЪЛИМ

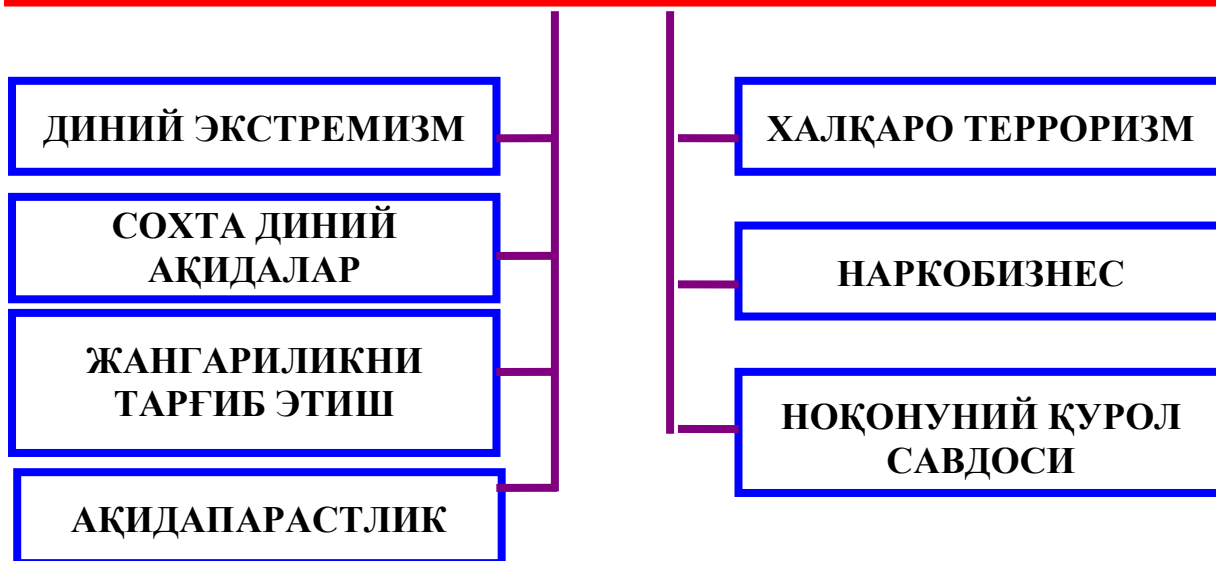
ҒАЙРИИНСОНИЙ, ЁТ ҒОЯЛАРНИНГ КЎРИНИШЛАРИ

ҒАЙРИИНСОНИЙ ЁТ ҒОЯЛАРНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

ҒАЙРИИНСОНИЙ, ЁТ ҒОЯЛАРНИНГ ТАШКИЛИЙ АСОСЛАРИ

ҒАЙРИИНСОНИЙ, ЁТ ҒОЯЛАРНИНГ ЗАРАРЛИ ОҚИБАТЛАРИ

Инсон қалбига зид ва уни салбий тарафга ўзгартиради

Носоғлом турмуш тарзини шакллантиради

Фикрлар хилма-хиллигини чеклайди

Қарамлик, тобелик, мутелик муҳитини яратади

Тафаккур тарзини ўз негизларидан бегоналаштиради

Зарарли урф-одат, анъаналарни тарғиб қилади. Уларнинг кириб келишига муҳит яратади.

Мамлакатни, халқни ўз миллий қадриятларидан, охир-оқибат мустақил тараққиёт йўлига раҳна солади

Жамиятда халқлар ва миллатлараро тотувлик, динлараро бағрикенгликка раҳна солиб, ихтилофлар, парокандаликка олиб келади

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДА
ЗАРАРЛИ ҒОЯЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ**

**ОИЛАДА ЁШЛАРГА СОҒЛОМ ТАРБИЯ
БЕРИШ**

**ФУҚАРОЛАРНИНГ МИЛЛИЙ ҒОЯ
НЕГИЗЛАРИГА ИЙМОН-ЭЪТИҚОДИНИ
МУСТАҲКАМЛАШ**

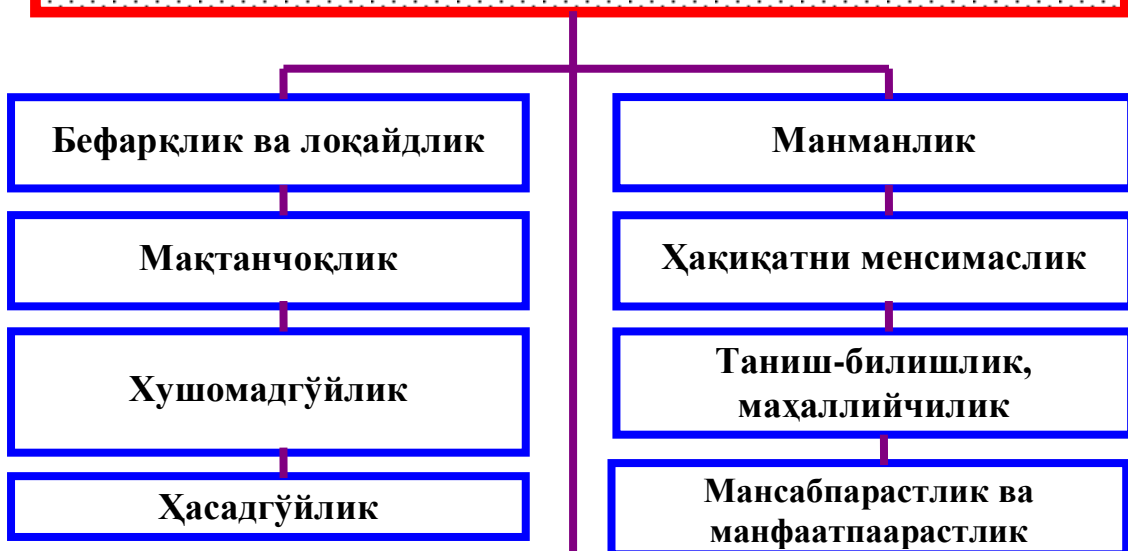
**МИЛЛИЙ ҒУРУР ВА ИФТИХОР БИЛАН
ЯШАШГА УРИНИШ**

**ҲАР ТОМОНЛАМА БАРКАМОЛ АВЛОД
ҚИЛИБ ТАРБИЯЛАШ**

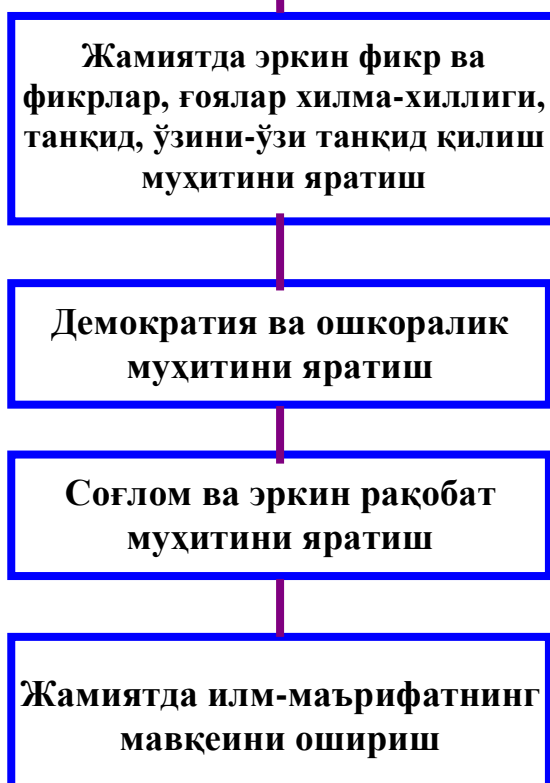
**МАФКУРАВИЙ ИММУНИТЕТНИ
КУЧАЙТИРИШ**

**ФУҚАРОЛАР ОНГИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ
ИШОНЧИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ**

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИГА ЗИД, САЛБИЙ ХОЛАТЛАР

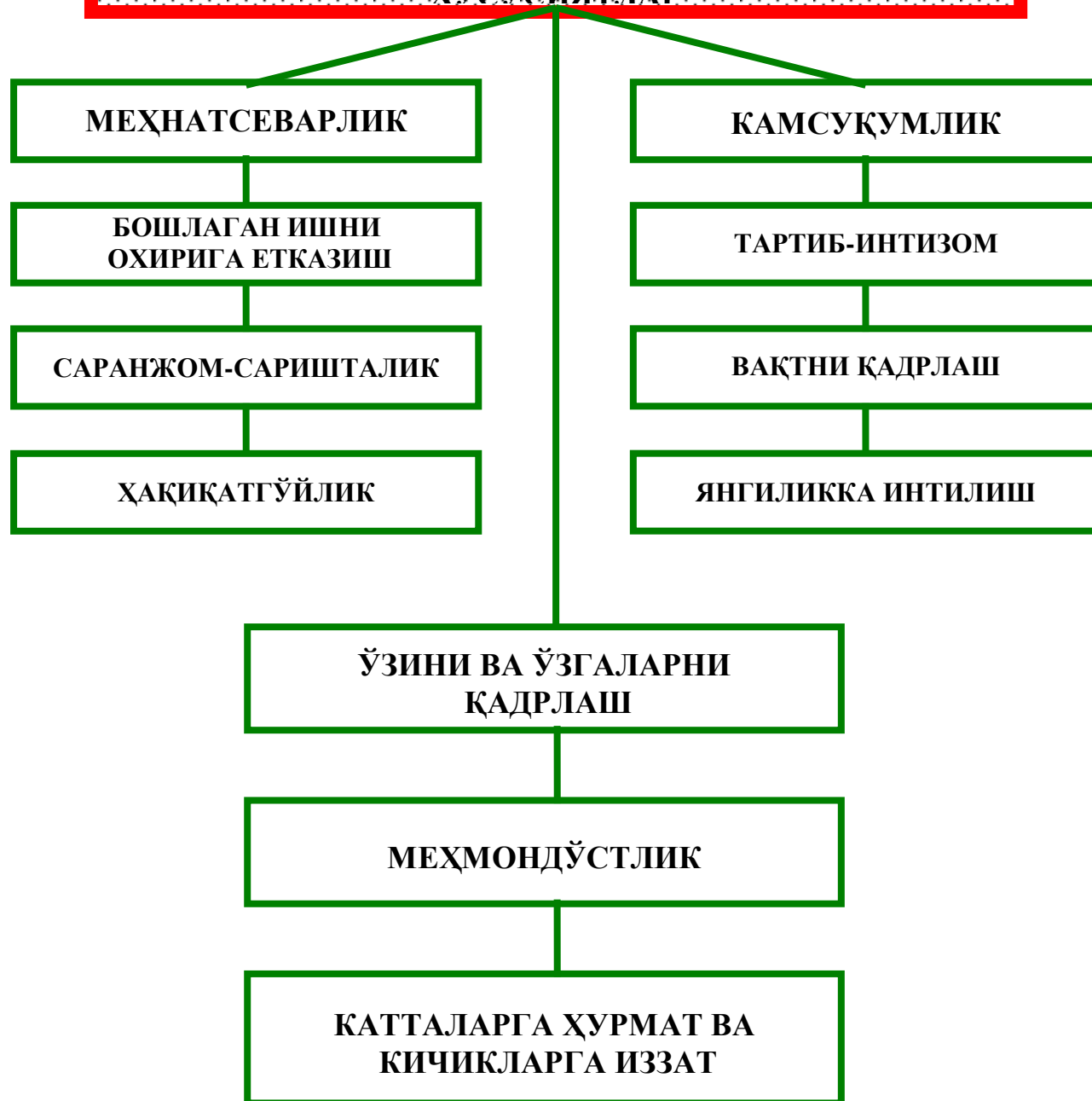
УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ТИЗИМИ

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДА
ХАЛҚИМИЗНИНГ МИЛЛИЙ ХАРАКТЕРИГА ХОС
ХУСУСИЯТЛАР**

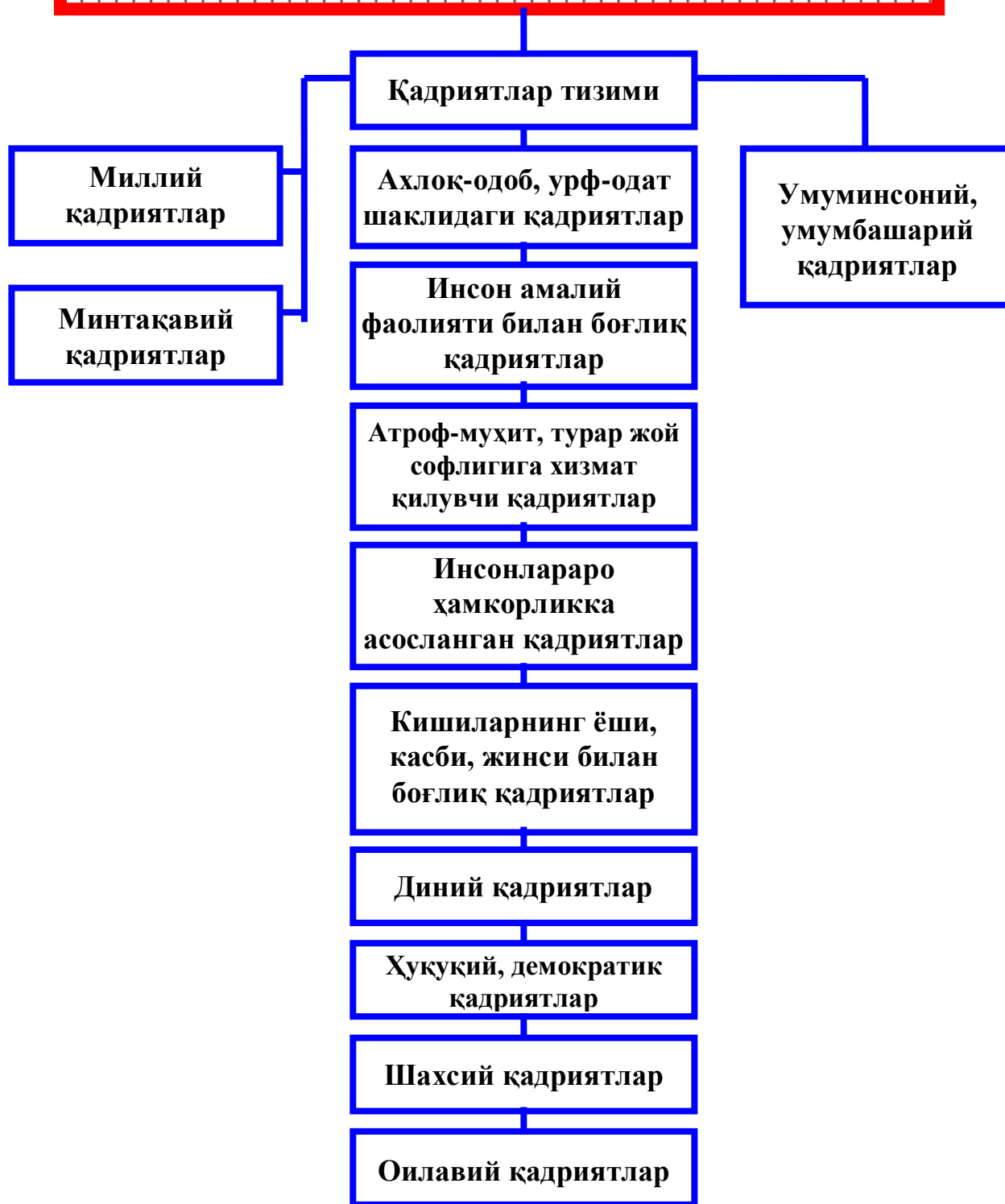

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДА
ЎЗБЕКИСТОНДА НИШОНЛАНДИГАН БАЙРАМЛАРДАН
ҒОЙДАЛАНИШ**

- Миллий бирдамлик
- Миллий кўтаринкилик
- Миллий ва умуминсоний қадриятлар уйғунлиги
- Юртга садоқат
- Ватанпарварлик
- Фидойилик
- Меҳр – муҳаббат
- Ўзаро ҳурмат, инсоний эҳтиром ва қадр-қиммат
- Урф-одатлар, анъаналарни эъзозлаш
- Тарихий хотира

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДА
КАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ**

**МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДА ЎРТА
ОСИЁ МУТАФАККИРЛАРИНИНГ МАЪНАВИЙ МЕРОСИ ВА
УНДАН ФОЙДАЛАНИШ**

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИДА ВАТАН РАВНАҚИТАМОЙИЛИ

ВАТАН-инсоннинг киндик қони тўкилган тупроқ, уни камол топтирадиган, ҳаётига мазмун-моҳият бахш этадиган табарруқ маскандир. У аجدодлардан авлодларга қоладиган буюк мерос, энг азиз хотира, ВАТАН ота-боболаримизнинг хоки поклари жо бўлган, вақти соати келиб ҳар биримиз бош кўядиган муқаддас заминдир

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИДА ЮРТ ТИНЧЛИГИ ТАМОЙИЛИ

ЮРТ ТИНЧЛИГИ - бебаҳо неъмат, улуғ саодатдир. Башарият ўз тараққиётининг барча босқичларида, аввало тинчлик-тотувликка интилиб келган. Юрт тинчлиги барқарор тараққиёт гарови.

**Сарҳадлар
дахлсизлиги**

**Фуқароларнинг
Ватанга садоқати**

**Замонавий қуроли
кучлар**

Ватанпарварлик

МИЛЛИЙ ҒОЯ ТАРҒИБОТИДА ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ ИНСОН ТАМОЙИЛИ

ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИ-мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг олий мақсади-халқимизга муносиб турмуш шароитини яратишдан иборат. Яъни, ислохот-ислохот учун эмас, инсон учун, унинг фаровон ҳаёти учун хизмат қилиши керак. Жамиятимизда ҳар қандай янгиликни, ҳар қандай ўзгариш моҳиятида ана шу эзгу мақсад мужассамдир.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Раҳбарий адабиётлар:

1. Каримов И.А. Асарлар тўплами. 1-23 жилдлар. -Т.:“Ўзбекистон”, 1996-2016.
2. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Т.:“Маънавият”, 2008.
3. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. – Т.: “Ўзбекистон”, 2010.
4. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида.-Т.: “Ўзбекистон”, 2011.
5. Каримов И.А. Она юрт истикболи йўлида меҳнат қилиш - энг олий саодатдир. –Т.:”Ўзбекистон”, 2015
6. Каримов И.А. Асосий вазифамиз — жамиятимизни ислох этиш ва демократлаштириш, мамлакатимизни модернизация қилиш жараёнларини янги босқичга кўтаришдан иборат. - Т.: “Ўзбекистон”, 2016.
7. Каримов И.А. Озодлик хавосидан тўйиб нафас олган халқ ўз йўлидан ҳеч қачон қайтмайди. –Т.:”Ўзбекистон”, 2016.
8. Каримов И.А. Ҳаёт синовларида тобланган Қашқадарё эли ҳар қандай юксак маррани эгаллашга қодир. –Т.:”Ўзбекистон”, 2016.
9. Мирзиёев Ш.М. Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги сўзлаган нутқи. Халқ сўзи. 2016 йил 9 сентябрь. 179 – сон.

2. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси –Т.:“Ўзбекистон”, 2011. Таълим тўғрисида. Ўзбекистон Республикасининг Қонуни. 1997 йил 29 август. // Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. –Т.: “Ўзбекистон”, 1997. –Б. 20-29.
2. Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. // Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори. –Т.: “Ўзбекистон”, 1997. –Б. 30-52.
3. “Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Халқ сўзи. 2006 йил 26 август.
4. Республика “Маънавият ва маърифат жамоатчилиқ марказини тузуш тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1994 йил 23 апрельдаги Фармони. Интернет сайт: www.lex.uz
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Таълим-тарбия ва кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислох қилиш, баркамол авлодни вояга етказиш тўғрисида»ги Фармони. 1997 йил 6 октябрь. / «Баркамол авлод – Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори». –Т.:«Шарқ», 1998.
6. “Маънавият ва маърифат жамоатчилиқ маркази фаолиятини янада такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1998 йил 9 сентябрдаги Фармони. Интернет сайт: www.lex.uz

7. “Республика Маънавият ва маърифат Кенгашилини қўллаб-қувватлаш тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 3 октябрдаги Фармони. Интернет сайт: www.lex.uz
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Миллий ғоя тарғиботи ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш тўғрисида”ги Қарори. Халқ сўзи. 2006 йил 26 август.
9. «Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар» фани бўйича ўқув дастурини тайёрлаш ва таълим тизимида жорий этиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2001 йил 18 январдаги Фармойиши.

3. Асосий адабиётлар:

1. Ўзбекистон: сиёсий ислохотлар стратегияси, эришилган натижалар ва истиқболлар. - Т.: “Академия”, 2010.
2. Ўзбекистонда маънавият соҳасидаги ислохотлар: ривожланиш босқичлари, эришилган натижалар ва истиқболлар. - Т.: “Академия”, 2010.
3. Маънавият: асосий тушунчалар изоҳли луғати – Т: “Ғофур Ғулом”, 2009. 148 бет
4. Ўзбекистонда давлат қурилиши соҳасидаги ислохотлар ва ҳуқуқий сиёсат: ривожланиш босқичлари, эришилган натижалар ва истиқболи. - Т.: “Академия”, 2010.
5. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шахри. —Т.: Абдулла Қодирий номидаги «Халқ мероси» нашриёти, 1993.
6. Азизхўжаев А.А. Демократия — халқ ҳокимияти демакдир. — Т.: 1996.
7. Азизхўжаев А.А. Мустақиллик: курашлар, изтироблар, қувончлар. —Т.: «Шарқ», «Академия», 2001.
8. Азизхўжасв А.А., Хусанов О.Т., Азизов Х. Конституциявий ҳуқуқ. — Т.: «Академия», 2001.
9. Жалолов А. ва Хоназаров Қ. умумий таҳририда. Мустақиллик: изоҳли-илмий оммабоп луғат. Т., «Шарқ», 1998.
10. Жўраев Т.А. Миллий давлатчилик: хавфсизлик ва барқарорлик. – Т.: “Академия”, 2007.
11. Халилов Э. Ўзбекистон Республикасининг Қонун чиқарувчи олий органи: сохта вакилликдан ҳақиқий парламентаризмга қадар. — Т.: «Ўзбекистон», 2001.
12. Гафарли М.С., Касаев А.Ч. Ривожланишнинг Ўзбек модели: тинчлик ва барқарорлик-тараққиёт асоси. –Т.: Ўзбекистон, 2000.
13. Абу Наср Форобий. “Фозил одамлар шахри”. -Т.: Ғ.Ғулом Адабиёт ва санъат нашриёти, 1993.
14. Аббосхўжаев О., Умарова Н., Қўчқаров Р. Мафкура полигонларидаги олишув. – Т.: “Академия”, 2007.
15. Азизхўжаев А.А. Давлатчилик ва маънавият. -Т.: “Шарқ”, 1997.
16. Азизхўжаев А.А. Мустақиллик, курашлар, изтироблар ва қувончлар. - Т.:”Шарқ”, “Академия”, 2001.
17. Азизхўжаев А.А. Чин ўзбек иши. -Т.:”Академия”, 2003.
18. Абилов Ў. Миллий ғоя, маънавий омиллар. -Т.: “Маънавият”, 1999.

19. Алимова Д. Инсоният тарихи - ғоя ва мафкуралар тарихидир. -Т.: “Янги аср авлоди”, 2001.
20. Жакбаров М. Комил инсон ғояси: тарихий-фалсафий таҳлил. -Т.: Абу Али ибн Сино нашриёти, 2000.
21. Жакбаров М. Комил инсон ғояси. -Т.: “Янги аср авлоди”, 2002.
22. Жўраев Н. Мафкуравий иммунитет. -Т.: “Маънавият”, 2001.
23. Исломов З., Исоқов Б., Юсупов О., Мухаммадиев Д., Минаваров С. Бунёдкор ғоялар. -Т.: “Янги аср авлоди”, 2001.
24. Каримова В. Тарғиботнинг психологик услублари. -Т.: “Маънавият”, 2001.
25. Каримова В., Умаров А., Қуроноф М. Миллий истиқлол ғоясини халқимиз онгига сингдириш омиллари ва воситалари. -Т.: “Янги аср авлоди”, 2001.
26. Левитин Л. Ўзбекистон тарихий бурилиш палласида. -Т.: «Ўзбекистон», 2001.
27. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар. -Т.: “Ўзбекистон”, 2001.
28. Мустақил Ўзбекистон тараққиётининг ғоявий асослари. -Т.: “Шарқ”, 2001.
29. Миллий ғоя-илмий тадқиқотларнинг назарий-методологик асоси-илмий тўплам. 1-китоб. «Ҳаёт нашриёти» Андижон-2008 й.
30. Муртазо Қаршибой. Бунёдкор халқ ғояси. -Т.: “Маънавият”, 2001.
31. Муртазо Қаршибой. Янгиланишдан буюк ўзгариш сари. -Т.: Фафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 2001.
32. Мустақиллик. Изоҳли илмий-оммабоп луғат. -Т.: “Шарқ”, 2000.
33. Назаров Қ. Миллий истиқлол ғоясининг асосий мақсад ва вазифалари. Т.: “Янги аср авлоди”, 2001.
34. Назаров Қ. Қадриятлар фалсафаси (Аксиология). -Т.: 2004.
35. Ортиқов М., Усмонов М. Ғоя ва мафкура. -Т.: “Янги аср авлоди”, 2001.
36. Отамуротов С., Мамашокиров С., Холбеков А. Марказий Осиё: ғоявий жараёнлар ва мафкуравий таҳдидлар. -Т.: “Янги аср авлоди”, 2001.
37. Очилдиев А. Миллий ғоя ва миллатлараро муносабатлар. -Т.: “Ўзбекистон”, 2004.
38. Пахрутдинов Ш. Таҳдид - ҳалокатли куч. -Т.: «Академия», 2001.
39. Ризаев Ш. Саҳна маънавияти. -Т., «Маънавият», 2000.
40. Тарих, мустақиллик, миллий ғоя. -Т.: «Академия», 2001.
41. Қорабоев У. Ўзбек халқи байрамлари. -Т.: «Шарқ», 2002.
42. Холбеков А., Идиоров У. Социология: изоҳли луғат - маълумотнома. -Т.: «Ибн Сино», 1998.
43. Шарафитдинов О. Чўлпонни англаш. -Т., «Ёзувчи», 1994.
44. Шопенгауэр А. “Свобода воли и нравственность”. М.: “Республика”, 1992.
45. Эргашев И. Ақл ва илҳом сатирлари.-Т.: “Жамият ва бошқарув”, 2008. №2,14-15 бет.
46. Тараққиёт фалсафаси. -Т.: “Академия”. 2000.

47. Эргашев Ф., Эргашев И. Фидойилик - ҳаёт мазмуни. -Т.: «Ўзбекистон», 2001.
48. Эргашев И., Шарипов Б., Жакбаров М. Жамиятни эркинлаштириш ва маънавият. -Т.: «Академия», 2002.
49. Эргашев И. Сиёсат фалсафаси. -Т.: «Академия», 2004.
50. Эргашев И. “Бошқарувнинг ижтимоий-фалсафий асослари”. Т. Академия. 2006 йил.
51. Эргашев И. Бошқарув фалсафаси ва маҳорати. – Т.: “Шарқ”. // Жамият ва бошқарув. 2007 №3-сон.
52. И.Эргашев, М.Жакбаров, Н.Назаров. Жамиятни демократлаштириш ва миллий ғоя. – Т., “Академия”, 2007.
53. Таҳлил ва тадқиқотлар манбаи. / Фидокор. №79-сон. 2007 йил 4 октябр.
54. Ўзбекистон XXI асрга интиломда (Шарҳлар). -Т.: “Ўзбекистон”, 2000.
55. Ўзбекистон юксалиш йўлида. -Т.: «Ўзбекистон», 2001.
56. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 1-китоб. Туркистон чор Россияси мустамлакачилиги даврида. -Т.: «Шарқ», 2000.
57. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 2-китоб. Ўзбекистон совет мустамлакачилиги даврида. -Т.: «Шарқ», 2000.
58. Ўзбекистоннинг янги тарихи. 3-китоб. Мустақил Ўзбекистон тарихи. -Т.: «Шарқ», 2000.
59. Қодирова М. Ёшлар онгида ғоявий дунёқарашни шакллантириш. –Т.: “Янги аср авлоди”, 2002.
60. Қосимов Б. Миллий уйғониш. -Т., «Маънавият», 2003.
61. Эргашев И. Миллий ғоя ва фуқаролик жамияти. (Ҳаммуаллифликда). –Т.: Академия, 2005.
62. Эргашев И. Ўзбекистон жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этиш йўлида. Монография. (Ҳаммуаллиф), Т.: ”Академия” нашриёти, 2005.
63. Миллий истиқлол ғояси. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим бакалавриат босқичи учун дарслик (масъул муҳаррир И.Эргашев), Тошкент, “Академия”, 2005 йил.
64. Миллий ғоя: тарғибот технологиялари ва атамалар луғати. – Т.: “Академия”, 2007.
65. Миллий ғоя: назарий манбалар (Хрестоматия). – Т.: “Академия”, 2007.
66. Қадр-қимматим, таянчим ва ифтихоримсан, мустақил Ўзбекистон. Услубий кўлланма. –Т.:“Маънавият”, 2013.

4. Қўшимча адабиётлар

1. Абулқосимов Х. ва бошқалар “Ижтимоий иқтисодий жараёнларни бошқариш” -Т., “Ғафур Ғулом”, 2007.
2. Абулқосимов Ҳ.П., Ваҳобов А.В., Раҳимова Д.Н., Норбоев В.И. Ўзбекистонда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш ва иқтисодиётни эркинлаштириш йўллари. —Т.: ТДТУ, 2001.
3. Жумаев Р.З. ва бошқ. Сиёсий ислохотлар стратегияси. “Академия” Т. 2009.
4. Жўраев С. Фуқаролик жамияти: назария ва амалиёт (илмий-таҳлилий мақолалар тўплами). — Т.: 2003.

5. Жумаев Р.З. Давлат ва жамият: демократлаштириш йўлида. — Т.: «Шарқ», 1998.
6. Зокиров С. Ҳукукий давлат ва фуқаролик жамияти сари: Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарлари асосида. —Т.: «Меҳнат», 1999.
7. Левитин Л., Карлайл С. Ислом Каримов — янги Ўзбекистон Президенти. —Т.: «Ўзбекистон», 1996.
8. Маънавият — масъуллик, 1-2китоб (Маънавият нашрлари. Республика «Маънавият ва маърифат» маркази). — Т.: 1997.
9. Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар.-Т.:2000.
10. Назаров Қ., Эргашев И. Миллий ғоя ва раҳбар масъулияти -Т., “Ғафур Ғулом”, 2008.
11. Умаров Б. Ғарб ижтимоий тафаккурида эркинлик ғояси такомилли. –Т.: Академия, 2010.
12. Хаитов Ш. Мураса ва Ўзбекистон фалсафа тарихига кириш. –Т.: Фалсафа ва ҳуқуқ институти, 2010.
13. Раҳмонов А. ва бошқалар “Давлат қурилиши ва бошқаруви” -Т., “Ғафур Ғулом”, 2007.
14. Пахрутдинов Ш., Жўраев Т. Миллий манфаатлар ва бошқарув масъулияти. Ўқув қўлланма. –Т., “Ғафур Ғулом”, 2008.
15. Тараққиётнинг ўзбек модели: «Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар» ўқув фани бўйича махсус методологик комиссия тавсия этган. —Т.: «Ижод дунёси» нашриёт уйи, 2002.
16. Тўртинчи ҳокимият. Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, қарорлари ва бошқа ҳужжатлари тўплами. —Т.: «Ўзбекистон», 1998.
17. Холбеков А. Демократия ва ижтимоий адолат. Жамият ва бошқарув, 1998, №1.
18. Холбеков А., Жумаев Р., Умарова Н. ва бошқалар “Бошқарувнинг ижтимоий сиёсий йўналишлари” -Т., “Ғафур Ғулом”, 2008.
19. Шарофуддин Али Яздий. Зафарнома. — Т.:»Шарқ», 1997.
20. Шарифхўжаев М. Ўзбекистонда очиқ фуқаролик жамияти. —Т.: «Шарқ», 2003.
21. Эргашев И. Ҳаётнинг ҳар они фалсафа. —Т.: «Академия», 2011.
22. Эргашев И. Тараққиёт фалсафаси. — Т.: «Академия». 2000.
23. Эргашев И., Шарипов Б., Жакбаров М. Жамиятни эркинлаштириш ва маънавият. — Т.: «Академия», 2002.
24. Эргашев И. ва бошқ. Ўзбекистонда демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти. –Т.: “Академия”, 2004.
25. Қирғизбоев М. Фуқаролик жамияти институтлари. Ўқув қўлланма.- Тошкент: Akademiya, 2006.